Ukraińskie Pismo Podlasia

5 (183) 2022

Cena 6,00 PLN VAT 5%

NAD BUHOM I NARWOJU

www.nadbuhom.pl

НАД БУГОМ І НАРВОЮ

ISSN 1230-2759 05

PODLASKA NAGRODA NAUKOWO-LITERACKA

Laureaci za 2022 r.

Podlaska Nagroda Naukowo-Literacka przyznawana jest osobom zasłużonym dla funkcjonowania, badania, tworzenia oraz rozwoju kultury i języka ukraińskiego Podlasia.

Kategoria
„Twórczość literacka"
Jan Kiryziuk

Kategoria
„Działalność naukowa"
Mikołaj Roszczenko

Kategoria
„Działalność popularnonaukowa"
Jerzy Plewa

Kategoria
„Twórczość publicystyczna"
Eugeniusz Ryżyk

KOMITET DO SPRAW POŻYTKU PUBLICZNEGO
NIW
NOWE FIO
Профінансовано з коштів Національного інституту свободи – Центру розвитку громадянського суспільства в рамках Урядової програми Фонд громадських ініціатив NOWEFIO на 2021-2030 роки
Sfinansowano ze środków Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Rządowego Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030.

ПЕРЕДПЛАТА – 2022 – PRENUMERATA

Річна передплата на території Польщі коштує 60,00 злотих (PLN). (6 номерів). При замовленні передплати за коротший період число номерів треба помножити через 12,00 злотих. Архівні номери – 3 зл. (один номер) + витрати на доставку. **Річна передплата** в Україну та Білорусь – 100,00 PLN. **Річна передплата** у інші держави – 40 EUR або $50,00, або їхня рівновартість (авіапошта).

Банківський рахунок видавця: Związek Ukraińców Podlasia, ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402 (у назві платежу просимо вказати ім'я, прізвище і точну адресу для висилки та період, якого стосується платіж).

Формат номера для перерахунків з-за кордону:
PKOPPLPW PL 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402.

Вплати з-за кордону просимо виконувати лише безпосередньо на банківський рахунок. Про інші варіанти, будь ласка, заздалегідь домовляйтеся з Видавцем.

Організації, парафії та інші колективи можуть робити замовлення потрібної кількості примірників за окремою домовленістю про умови пересилки і оплати. З усіма запитаннями звертайтеся на е-адресу nadbuhom@nadbuhom.pl, номери телефонів (+48) 502 565 547 або 609 048 496, або пишіть листи на адресу Видавця.

Roczna prenumerata krajowa kosztuje 60,00 zł (PLN). W przypadku prenumeraty na okres krótszy liczbę numerów należy pomnożyć przez 12,00 zł. Numery archiwalne – 3 zł (sztuka) + koszt wysyłki.

Roczna prenumerata Ukraina i Białoruś – 100,00 PLN.

Roczna prenumerata do pozostałych krajów – 40 EUR lub 50 USD (poczta lotnicza).

Rachunek bankowy wydawcy: Związek Ukraińców Podlasia, ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402 (w tytule wpłaty prosimy podać imię, nazwisko i adres, na który ma być wysłana prenumerata oraz okres, którego dotyczy wpłata).

Format rachunku bankowego dla wpłat z zagranicy: PKOPPLPW PL 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402. Wpłat z zagranicy prosimy dokonywać wyłącznie na rachunek bankowy. Inne formy należy uzgadniać z Wydawcą.

Z pytaniami w sprawie prenumeraty indywidualnej, zamówień grupowych oraz pomocy w rozpowszechnianiu prosimy zwracać się na adres e-mail nadbuhom@nadbuhom.pl, numery telefonów (+48) 502 565 547 lub 609 048 496, a także listownie.

eprasa.pl fd3d2c2e68

Якщо сіємо, то й пожинаємо

Осіння пора – час втішання врожаєм, який був засіяний весною, або ще й минулого року, та звезений з поля протягом плодозбірних місяців. Зараз ми вже в більшості містяни й цього ритму природи так міцно не відчуваємо, все ж місто без села і його врожайних нив існувати не може.

На селі й корені української культури над Бугом і Нарвою, хоч це село умовне, без конкретного місця на карті, адже чи не кожна пісня, яку «від бабусь» запишемо на Підляшші, була вже записана народознавцями десь в Україні. Звісно, свою культуру мало кожне середовище, яке існувало в цей чи інший час. Отже, окрім найбільшого пласту традиційної української культури, що формувалася у селянському та козацькому середовищах й функціонувала в усній формі, була ще й культура зв'язана з міським середовищем. А будь-яка міщанська і «панська» культура вимагала окреслених правил поведінки, до речі, інтернаціональних – певно тому в числі перших (якщо взагалі не перша) друків не архаїзованою, книжкою «руською», але по суті вже живою народною мовою (хоч із церковнослов'янізмами), була «Політика світська» (у тодішній графіці «Полѣтика свѣцкаѧ»), тобто відтиснутий 1770 року у монастирській друкарні в Почаєві підручник доброго тону, укладений на основі «іноземних авторів». З тамтого часу минуло вже два й пів сторіччя та вже не народна – усна, але національна – друкована й іншими способами утривалювана й розповсюджувана культура є нашою щоденністю, також на селі над Бугом і Нарвою, бо ж тут пісень зараз мало хто сам співає, переважно всі слухають на фестивалях, концертах чи з записів. Хтось і наш часопис читає...

Не можна забувати, що протягом цих сторіч велася й боротьба з українською національною культурою – за «царської Росії» у формі заборон, які, після повної русифікації Церкви та школи, мали не допустити до українських народних мас також книжки народною мовою. «За Совєтів», зокрема у 1930-х, було це вже й фізичне нищення – як української творчої інтелігенції, що стала «розстріляним відродженням», так і українського селянства, яка робило рішучий спротив колгоспному поневоленню. Одужувати від наслідків кривавих сталінських репресій та більш м'яких форм русифікації, українська культура й наука почала із незалежністю України, тому й не дивно, що зараз московська орда, що іменує себе армією, у своїй терористичній війні з цивільним населенням нищить освітні заклади, а на окупованих територіях також українські книжки.

Закінчення на 5 стор.

НАД БУГОМ І НАРВОЮ
NAD BUHOM I NARWOJU

№ 5 (183) ОСІНЬ 2022 ❁ Nr 5 (183) JESIEŃ 2022

ЗМІСТ НОМЕРА ❖ SPIS TREŚCI

G. Kuprianowicz, *Podlaska Nagroda Naukowo-Literacka – uhonorowanie wybitnych postaci regionu za zasługi dla kultury i języka ukraińskiego* 2

Лавреати Підляської науково-літературної нагороди за 2022 рік 3

L. Łabowicz, *Wieści nie tylko z podlaskich miast i wsi* 6

K. Kościewicz, *Misja i praca – refleksje z hajnowskiego festiwalu* 10

H. Aleksiejuk, *„Przebłyski pamięci – Dubno społecznie”* 12

В. Гаць, *Більська молодь у братстві* 14

ЛХ, *Осінь – яблучна пора* 15

Б. І. Антонич, *Перша глава Біблії* 15

Ju. Hawryluk, *33 lata bez Piotra Pawluczuka. Los artysty urodzonego przy dźwiękach pudlaśkich ruzdwjanych koladok* 16

L. Łabowicz, *Pro Fawsta, Rozumnika i Chionu, czyli o ciekawych imionach tradycyjnych* 18

Н. Григорук, *Од чого зачиналі жити поженяни молодия в колісьніх лі*^{е}*тах* 21

РеД, *Ігнатій Данилович: Люди за своєю природою – вільні* 22

Ju. Hawryluk, *Obraz prawosławnej sieci parafialnej nad Bugiem i Narwią u schyłku XIX w.* 24

І. Гирич, *Десакралізація російської культури, або чи стане Росія лімітрофом України. Деякі спостереження історика* 28

Д. Сафронов, *Справа в тому, чи вміємо ми вибрати, як переживати ситуацію, що склалася* 32

Ю. Гаврилюк, *Зо знаком Сонця і Місеця* 36

Л. Лабович, *Про нашу мову просту – непросту: Лоб не на воши* 38

Ю. Плєва, *Повісті з нашого села: Кравець влюбівся (2)* 39

(ред.), *З організованого життя над Бугом і Нарвою* 42

НАША ОБКЛАДИНКА

Типова для підляського житлового будівництва міжвоєнного і післявоєнного періоду хата в селі Чижі (Гайнівський повіт) з декорованим щитом, в тому числі й шестипелюстковими розетками. Фото Ю. Гаврилюка **Стор. IV:** Рясний яблучний врожай сьоголітнього року. Присілок Семиволоки у Гайнівському повіті. Фото Ю. Гаврилюка

eprasa.pl fd3d2c2e68

ПІДЛЯСЬКА НАУКОВО-ЛІТЕРАТУРНА НАГОРОДА

PODLASKA NAGRODA NAUKOWO-LITERACKA

Podlaska Nagroda Naukowo-Literacka — uhonorowanie wybitnych postaci regionu za zasługi dla kultury i języka ukraińskiego Podlasia

Podlaska Nagroda Naukowo-Literacka jest jedną z najnowszych inicjatyw ukraińskiego środowiska Podlasia. Powstała w 2022 r., a jej celem jest promocja języka i kultury ukraińskiej Podlasia poprzez uhonorowanie i nagrodzenie osób, które odgrywają ważną rolę w funkcjonowaniu, badaniu, tworzeniu i rozwoju kultury i języka ukraińskiego tego regionu.

Każdy kraj, region, środowisko szczyci się osobami zasłużonymi dla jego rozwoju, odgrywającymi ważną rolę w życiu społeczności oraz zapisującymi się swoimi dokonaniami w historii. Dla uhonorowania takich osób ustanawiane są różne formy nagród czy odznaczeń. Mają one różny charakter i formy, w zależności od możliwości i potrzeb danego środowiska.

Na Północnym Podlasiu, między Bugiem i Narwią, w ciągu ostatnich kilku dziesięcioleci ukształtowało się środowisko ludzi, którzy są świadomi swojej przynależności do ukraińskiej przestrzeni kulturowo-etniczno-narodowej, są świadomi faktu, iż język używany przez mieszkańców Podlasia to gwary języka ukraińskiego, a wreszcie podejmują systemowe działania mające na celu zachowanie naszego dziedzictwa kulturowo-językowego i budowanie świadomości jego wartości wśród mieszkańców regionu. Przez te dziesięciolecia pojawiły się postacie, które mają szczególne znaczenie i zasługi w tych działaniach.

Skupiając się na aktywności skierowanej bezpośrednio na zachowanie naszego dziedzictwa kulturowego, językowego, historycznego, ukraińskie środowisko Podlasia nie wypracowało dotychczas systemu uhonorowania postaci zasłużonych dla funkcjonowania, badania, tworzenia i rozwoju kultury i języka ukraińskiego naszego regionu. To *vacuum* udało się zapełnić w bieżącym roku poprzez powstanie Podlaskiej Nagrody Naukowo-Literackiej.

Nagroda została ustanowiona wiosną 2022 r. decyzją zarządów dwóch ukraińskich organizacji pozarządowych działających na Północnym Podlasiu: Stowarzyszenia „Podlaski Instytut Naukowy" oraz Związku Ukraińców Podlasia. Od strony organizacyjno-finansowej było to możliwe dzięki uzyskaniu przez Stowarzyszenie „Podlaski Instytut Naukowy" dotacji pozwalającej na realizację zadania publicznego „Promocja języka i kultury ukraińskiej Podlasia", którego jednym z trzech działań jest właśnie ustanowienie i przyznawanie Podlaskiej Nagrody Naukowo-Literackiej w latach 2022-2023. Zadanie to finansowane jest ze środków Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Rządowego Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030.

Nowo ustanowiona Podlaska Nagroda Naukowo-Literacka przyznawana jest w czterech kategoriach: „Twórczość literacka", „Działalność naukowa", „Działalność popularnonaukowa", „Twórczość publicystyczna". Mogą ją otrzymać osoby fizyczne, zasłużone dla funkcjonowania, badania, tworzenia lub rozwoju kultury i języka ukraińskiego Podlasia w poszczególnych kategoriach.

W kategorii „Twórczość literacka" nagroda jest przyznawana dla osób pochodzących z Podlasia tworzących literaturę w języku ukraińskim (w języku literackim lub podlaską gwarą ukraińską). W kategorii „Działalność naukowa" nagroda jest przyznawana dla naukowców zasłużonych dla badań Podlasia, w szczególności kultury i języka ukraińskiego regionu lub historii czy współczesności społeczności ukraińskiej Podlasia. W kategorii „Działalność popularnonaukowa" nagroda jest przyznawana dla osób podejmujących działania na rzecz popularyzacji wiedzy o Podlasiu, a w szczególności o kulturze i języku ukraińskim Podlasia lub historii czy współczesności społeczności ukraińskiej Podlasia. W kategorii „Twórczość publicystyczna" nagroda jest przyznawana dla dziennikarzy i innych twórców prowadzących działalność publicystyczną lub reportażową w różnych formach: prasowej, radiowej lub telewizyjnej, zajmujących się problematyką dotyczącą Pod-

eprasa.pl fd3d2c2e68

lasia, w szczególności kultury i języka ukraińskiego regionu lub historii czy współczesności społeczności ukraińskiej Podlasia.

Nagroda przyznawana jest przez Kapitułę, w skład której weszły osoby zaangażowane w działalność na rzecz zachowania i rozwoju języka i kultury ukraińskiej Podlasia, wskazane przez zarządy podmiotów ustanawiających Nagrodę, czyli Stowarzyszenia „Podlaski Instytut Naukowy" oraz Związku Ukraińców Podlasia. Członkami Kapituły Podlaskiej Nagrody Naukowo-Literackiej są: dr Andrzej Artemiuk, Jerzy Gawryluk, dr Grzegorz Kuprianowicz, Ludmiła Łabowicz. Kapituła rozpoczęła pracę w lipcu 2022 r. i obradowała podczas trzech posiedzeń.

Po raz pierwszy Podlaska Nagroda Naukowo-Literacka przyznana została za rok 2022. Decyzję o wskazaniu laureatów Kapituła podjęła na swoim trzecim posiedzeniu 30 września 2022 r. w Bielsku Podlaskim. Laureatami Podlaskiej Nagrody Naukowo-Literackiej za 2022 rok zostali: kategoria „Twórczość literacka" – śp. Jan Kiryziuk, kategoria „Działalność naukowa" – dr Mikołaj Roszczenko, kategoria „Działalność popularnonaukowa" – Jerzy Plewa, kategoria „Twórczość publicystyczna" – Eugeniusz Ryżyk. Tego samego dnia Kapituła ogłosiła to dla mediów na specjalnie zwołanej z tej okazji konferencji prasowej. Uroczyste wręczenie Nagród za 2022 rok odbędzie się 6 listopada 2022 r. w Bielsku Podlaskim.

Informacje o Nagrodzie oraz o procesie jej przyznawania są zamieszczane na stronie internetowej Podlaskiego Instytutu Naukowego: www.pninstytut.org

Ustanowienie i przyznanie po raz pierwszy Podlaskiej Nagrody Naukowo-Literackiej jest nowym elementem życia społeczności ukraińskiej Podlasia. Jest formą docenienia wysiłku, zaangażowania i pracy ludzi, którzy w różnych sferach odgrywają znaczącą rolę w życiu naszego regionu, przyczyniając się znacząco do zachowania dziedzictwa kulturowego i językowego naszych przodków, a których wkład i znaczenie nie zawsze jest dostrzegane.

Grzegorz KUPRIANOWICZ

Лавреати Підляської науково-літературної нагороди за 2022 рік

Категорія «Літературна творчість»

ІВАН КИРИЗЮК

Іван Киризюк (1949-2021) – підляський український поет, автор численних збірок віршів. Поетичні твори писав українською говіркою рідного села Крив'ятичі та українською літературною мовою. Поетичну творчість почав у 12-річному віці. Дебютував поезіями українською говіркою в 1971 році у білоруськомовному тижневику «Ніва» (Білосток). Від 80-х рр. XX ст. поміщував свої поезії на сторінках українського тижневика «Наше слово» та додатку до нього «Наша культура», щорічника «Український календар» (пізніше «Український альманах»), згодом в Українському часописі Підляшшя «Над Бугом і Нарвою» та в щорічнику «Український літературний провулок». Його твори друкувалися також у періодичних виданнях в Україні та в українській діаспорі. Автор поетичних збірок «Моя батьківщина — Підляшшя» (Люблин, 1982), «Пісні моєї сторони» (Більськ, 1985), «Моїй батьківщині» (Варшава, 1986), «Весна з русалками» (Більськ, 1995), «На дорозі із кирилиці» (Париж-Львів-Цвікау, 1995), «Смак ягоди ожини» (Більськ, 1999), «Кольори життя» (Більськ, 2008), «Кондак жайворонка» (Більськ, 2021). Член Національної спілки письменників України.

Іван Киризюк родом з села Крив'ятичі у Вурлянській ґміні. Будівельник за професією, на початку 70-х XX ст. деякий час працював на терені надсянської Західної Бойківщини, відтак працівник Міської управи у Більську. Був заступником бургомістра міста Більськ (1998-2002). Один із починателів і лідерів українського відродження на Північному Підляшші. Брав активну участь в організації в Більську українського культурного середовища, між іншим видавав рукописний літературний щорічник «Наш голос». Писав статті до української преси у Польщі. Протягом десятиліть заангажований в українське громадське життя на Північному Підляшші, брав участь у творенні українських організаційних структур в регіоні. Був співзасновником гуртка Українського суспільно-культурного товариства в Більську, головою Підляського відділу Об'єднання українців у Польщі, заступником голови Союзу українців Підляшшя. Був одним із ініціаторів та організаторів навчання української мови на Північному Підляшші.

Івана Киризюка можна вважати прекурсором літературної творчості рідними підляськими українськими говірками у середовищі народжених наприкінці 40-х та в 50-60-х рр. XX ст. молодих уродженців Більського і Гайнівського повітів, що стало важливим елементом українського національно-культурного пробудження на Північному Підляшші у 80-х рр. XX ст. Протягом пів століття був однією з ключових постатей українського літературного процесу на Північному Підляшші наприкінці XX та на початку XXI ст. ст.

eprasa.pl fd3d2c2e68

Категорія «Наукова діяльність»

МИКОЛА РОЩЕНКО

Микола Рощенко – історик та філолог, доктор гуманітарних наук, автор численних наукових та популярно-наукових публікацій про історію Підляшшя, про українські говірки, фольклор та етнографію регіону. Автор першої фундаментальної монографії підляського міста Кліщелі. У колі наукових зацікавлень дослідника є також історія Холмщини в XIX та XX ст. ст., минуле Православної Церкви, історія України та українців у Польщі. Ініціатор та організатор численних наукових заходів. Був одним із редакторів та видавців спадщини підляського поета та перекладача Петра Куприся. Останніми роками дослідник багато уваги присвячує питанням демографії, підготував монографію присвячену статистиці українського населення Холмщини і Підляшшя в XIX-XX ст. ст.

Родом із підляського міста Кліщелі. Випускник і довголітній працівник Університету Марії Кюрі-Склодовської в Люблині, був також викладачем у Вищій православній духовній семінарії в Яблочині. Зараз пенсіонер. Продовжує наукову діяльність, зв'язаний з Підляським науковим інститутом, член Наукової ради ПНІ. Гобі: шахи. Протягом десятиліть один із лідерів української громадськості Підляшшя та Люблина, організатор численних заходів. Очолював різні українські організаційні структури в Люблині: Люблинський гурток Українського суспільно-культурного товариства, Люблинський відділ Українського Товариства. Співзасновник і перший головний редактор Українського часопису Підляшшя «Над Бугом і Нарвою». Кандидат українського середовища Північного Підляшшя у виборах до Сойму зі списку Виборчого комітету православних (1991). Відзначений багатьма державними, університетськими та громадськими нагородами і званнями. Почесний член Товариства любителів Кліщелівської землі та інших організацій. Цього року відзначає ювілей 80-річчя.

Д-р Микола Рощенко від понад пів століття відіграє важливу роль у вивченні та популяризації української культурної спадщини та історії Підляшшя. Має значимий вплив на формування українського наукового середовища регіону, виконуючи роль корифея і ментора для молодшого покоління українських дослідників родом з Підляшшя.

Категорія «Популярно-наукова діяльність»

ЮРІЙ ПЛЕВА

Юрій Плева – любитель, дослідник і популяризатор підляської історії та культури. Автор трьох популярно-наукових, багатоілюстрованих книжок про села в ґміні Чижі: „Kuraszewo lata minione", „Lady, Leniewo, Podrzeczany – na bielskim hostinciu" та „Kojły, Osówka, Szostakowo: tam, gdzie carowie bywali...", які у цікавій і доступній формі наближують локальну історію місцевим мешканцям, зацікавлюють минулим і спадщиною Малої Батьківщини та предків. Автор різноманітних статей про історію, мову і традицію підляського села, учасник конференцій та зустрічей, на яких представляє доповіді присвячені тій проблематиці. У колі його зацікавлень, перш за все, історія та культура Малої Батьківщини – рідного села та навколишніх місцевостей у ґміні Чижі. Від років він записує усні перекази найстаріших мешканців, збирає старі фотографії, відшукує давні документи в архівах. Зараз готує до друку свою четверту книжку.

Юрій Плева родом із села Курашево у ґміні Чижі. Випускник Лісового технікуму в Біловежі. Працював у лісництві. Має власне рільниче господарство. Веде власну господарську діяльність, спеціалізується у продажі здорових харчів. Гобі: лісництво, фотографування, велосипедні мандрівки з друзями підляськими селами і містечками. Член редакції Українського часопису Підляшшя «Над Бугом і Нарвою». Член Підляського генеалогічного товариства. Займається літературною творчістю, є автором оповідань, писаних рідною українською говіркою села Курашево.

Юрій Плева у своїх виданнях показує часто невідомі сторінки місцевої підляської історії, зосереджуючись на минулому малих громад та звичайних людей, а також багатство народної культури підляського села. Він популяризує рідну українську говірку, показуючи, що «по-свойому можна не оно говориті, алє тоже пісаті». Це одна з тих постатей, які відіграють важливу роль у популяризації знань про культуру, мову та історію Підляшшя, про що засвідчує дуже велика популярність його книжок.

eprasa.pl fd3d2c2e68

Категорія «Публіцистична творчість»

ЄВГЕН РИЖИК

Євген Рижик – журналіст Польського Радіо Білосток з 1992 року, автор підляської радіопередачі українською мовою «Думка українська», яка представляє різні виміри життя Підляшшя, зокрема функціонування української мови, культури і традиції регіону та його історію і сьогодення. За 30 років підготував біля 2 тисяч передач. Автор кількох десятків радіорепортажів, а також кількохсот інших передач, зокрема присвячених проблематиці рільництва та природи. Від понад 20 років робить записи проповідей українською мовою для православної передачі Польського Радіо Білосток «Духовні зустрічі». Автор численних статей про Підляшшя на сторінках українського тижневика «Наше слово» у 80-90-ті роки XX ст. Один із ініціаторів створення Українського часопису Підляшшя «Над Бугом і Нарвою».

Родом із підляського села Кнориди біля Більська. Випускник факультету географії та регіональних студій Варшавського університету. У 80-90-ті науково-дидактичний працівник у Вищій педагогічній школі в Кельцах, Університеті Марії Кюрі-Склодовської в Люблині, Центрі наукових досліджень у Білостоці та Білостоцькій політехніці. У ході наукових досліджень займався зокрема питаннями геоморфології та кліматології в полярних регіонах, був співорганізатором і учасником експедицій на Західному Шпіцбергені. Зараз веде також родинне рільниче господарство, яке спеціалізується в вирощуванні смородини. Гобі: туризм та марафони. У 80-ті роки XX ст. один із починателів та лідерів українського руху на Північному Підляшші. Ініціатор і організатор численних українських культурних і туристичних заходів на Підляшші. Заангажований у діяльність Громадської комісії опіки над пам'ятками церковного мистецтва Товариства догляду за пам'ятками. Один із ініціаторів створення українських радіопередач на Підляшші. Співзасновник та член керівних органів українських організаційних структур у регіоні: гуртків Українського суспільно-культурного товариства, Підляського відділу Об'єднання українців у Польщі, Союзу українців Підляшшя. Ініціатор відновлення навчання української мови на Підляшші.

Євген Рижик є однією із ключових постатей української журналістики на Підляшші, з особливо довгим стажем та досвідом і майстерністю журналістської роботи. Його публіцистична, журналістська та репортажна творчість від десятиліть формує обличчя українського медійного простору на Підляшші та здобуває визнання читачів та слухачів.

Якщо сіємо, то й пожинаємо

Закінчення з 1 стор.

Всі негативні фактори, які гальмували розвиток української культури над Дніпром, мали свій поганий вплив також на ситуацію етнічних українців Північного Підляшшя. Додавалися тут ще й локальні руйнівні фактори, наслідком чого у Більську та його околиці перехід від українського народного до національного відбувся щойно у останніх, вже післявоєнних десятиріччях. Позаяк «немає злого, що би добром не обернулося», це нас вберегло від системних комуністичних репресій за національною ознакою, які у 1939 – 1940-х роках проводили як московські більшовики, так і залежні від них варшавські комуністи. Але разом з цим, успадкована від минулих поколінь аморфність та анаціональність веде до того, що рвучкий потік сучасності відносно легко, один за одним, змиває з нас пласти «нашого», «свойого», а принаймні розчиняє переконання, що це вартість, яку треба постійно показувати. Нещодавно я був на обжинковій імпрезі в селі неподалік Більська, де «всі свої», але на її відкритті відізватися до присутніх рідною мовою наважився тільки отець настоятель, який поблагословив хліб та сказав коротку проповідь-промову по-свойому. Багато чим зі спадщини минулого хвалитися може й не треба, чимало ж у ній всілякого – справді пережитку, як цивілізаційного, так і ментального. Все ж є цінність понад часом – наша мова, бо ми ж не німий планктон у морі, яким, коли хто тільки схоче, той і поживиться.

Що ж – хід думок призвів до ще одного заклику взяти участь у конкурсі «Пишемо по-свойому», тобто так, як батьки говорити навчили, або як діди між собою говорять. Одним із елементів проєкту «Промоція української мови та культури Підляшшя», у рамках якого був проголошений конкурс, є й Підляська науково-літературна нагорода. Її цьогорічні лавреати вже відомі та їхні постаті презентуємо поряд – матеріалом від імені капітули проєкту. Від себе додам, що чотири нагороджені особи, це люди, які, хоч в різний час та різним способом, стали прекурсорами певних справ у формуванні модерного українського середовища Північного Підляшшя. Звісно, круг таких людей є ширший та й приєднатися до сівби й збирання культурного врожаю може кожний – нива рідного належить нам всім.

Юрій ГАВРИЛЮК

На 1 стор.: Георгій Нарбут. Обкладинка журналу «Мистецтво» (1920).

eprasa.pl fd3d2c2e68

Wieści nie tylko z podlaskich miast i wsi

CZEREMCHA. W sierpniu – wrześniu w Gminnym Ośrodku Kultury w Czeremsze były kontynuowane różnorodne warsztaty w ramach projektu „Akademia Tradycji”. Dwa razy w miesiącu odbywały się zajęcia z filcowania z Dorotą Sulżyk, warsztaty haftu z Agnieszką Jakubicz oraz warsztaty garncarskie z Anną Markiewicz, a cztery razy w miesiącu – warsztaty z techniki sitodruku. Rezultaty pracy na zajęciach, na których powstawały rzeczy inspirowane kulturą ludową, można było oglądać na wystawie powarsztatowej w Gminnym Ośrodku Kultury w Czeremsze w dniach **23-30 września**.

Projekt „Akademia Tradycji” realizowali Stowarzyszenie Miłośników Kultury Ludowej oraz Gminny Ośrodek Kultury w Czeremsze ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie.

MIELNIK. 6 sierpnia w amfiteatrze „Topolina” w Mielniku odbyły się Ogólnopolskie Prezentacje Kultur Mniejszości Narodowych i Etnicznych XXXI „Muzyczne Dialogi nad Bugiem”. W programie imprezy znalazły się: konferencja online „Gawędy o kulturach”, występy zespołów muzycznych, a także warsztaty i kiermasz rękodzieła. Podczas koncertu wystąpiły zespoły z gminy Mielnik – „Mielniczanie” z Mielnika, „Nowina” z Moszczony Królewskiej, a także „Wrzosy” z Wilanowa. Gwiazdą wieczoru był ukraiński zespół folk-rockowy „Haydamaky”, grający mieszankę ska, reggae, rocka, dubu i tradycyjnej muzyki ukraińskiej.

PUSZCZA BIAŁOWIESKA. 7 sierpnia spod Centrum Turystyki i Promocji „Kraina Żubra” wystartował II Spacer Tematyczny w ramach projektu „Transgraniczne Dziedzictwo Puszczy Białowieskiej” (*na foto u góry*). Wzięło w nim udział 40 uczestników z Polski i Ukrainy – zarówno dorośli, jak i dzieci. Liczną grupę stanowiły matki z dziećmi, głównie ze wschodniej Ukrainy, które po wybuchu wojny Federacji Rosyjskiej przeciwko Ukrainie były zmuszone do opuszczenia rodzinnych stron. Dwie grupy z udziałem przewodników przebyły trasę prowadzącą przez Rezerwat Wysokie Bagno. Celem spotkania było aktywne spędzanie czasu, poznawanie walorów unikalnego w Europie kompleksu leśnego oraz integracja polsko-ukraińska.

14 sierpnia odbyło się kolejne wydarzenie w ramach projektu – rajd nordic walking z udziałem osób z Polski i Ukrainy. Poprzedziła go projekcja filmu „Jestem Puszczą XXI w.” w reżyserii Bożeny i Jana Walencików. Następnie uczestnicy pokonali z kijkami trasę prowadzącą do uroczyska Krynoczka, cudownego źródełka w sercu Puszczy Białowieskiej (*na foto obok*). Była to okazja do testowania tras Nordic Walking Park „Kraina Puszczy i Żubra”, które ułatwiają spacerowanie i odkrywanie na nowo Puszczy Białowieskiej.

Wydarzenia odbywały się w ramach Akademii Puszczy Białowieskiej z Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020.

SIEMIATYCZE. 12-15 sierpnia odbywały się jubileuszowe „Dni Siemiatycz”. W tym roku zorganizowano je pod hasłem „480 lat razem”, odnoszącym się do rocznicy nadania praw miejskich miastu. **13 sierpnia** podczas uroczystego otwarcia amfiteatru odbył się koncert, na którym wystąpiły m.in. Ukraiński Zespół Pieśni i Tańca „Ranok” z Bielska Podlaskiego oraz „Werwoczki” z Orli.

BIAŁYSTOK. 14 sierpnia na Rynku Kościuszki oraz na cmentarzu prawosławnym w Białymstoku odbyła się akcja „Płomień Braterstwa” (*foto na 7 str.*). Miała ona na celu przypomnienie wspólnej walki Polaków i Ukraińców w 1920 r. przeciwko rosyjskiemu najeźdźcy. W tym roku była też formą protestu przeciwko haniebnej agresji Rosji na Ukrainę.

Akcję „Płomień Braterstwa” zorganizowali wspólnie Płast Polska oraz Hufiec Związku Harcerstwa Polskiego Białystok przy wsparciu Miasta Białystok. W Białymstoku odbyła się ona po raz trzeci, ale po raz pierwszy jej uczestnicy spotkali się w centrum miasta.

eprasa.pl fd3d2c2e68

Na Rynek Kościuszki przyszło kilkadziesiąt osób, głównie Ukraińców, ale też Polaków. Uczestnicy akcji minutą ciszy upamiętnili ofiary wojny w Ukrainie, a także wspólnie odśpiewali hymny Polski i Ukrainy oraz stworzoną po polsku i ukraińsku pieśń braterstwa „Hej, siostro”. Następnie uroczystości przeniosły się na cmentarz prawosławny w Białymstoku, gdzie w bardziej kameralnym gronie kontynuowano uroczystości. Odbyły się one koło mogiły Ołeksija Martianiwa (zm. 1929 r.), jednego z oficerów armii Ukraińskiej Republiki Ludowej.

„Płomień Braterstwa” nawiązuje do spotkań, organizowanych co roku przy grobach żołnierzy Ukraińskiej Republiki Ludowej, którzy w 1920 r. wraz z Wojskiem Polskim walczyli przeciwko rosyjskiemu najeźdźcy. W Białymstoku odbywa się ona z inicjatywy pochodzącego ze Lwowa Dariusza Szypki i jego rodziny. Tego dnia podobne wydarzenia zorganizowano w kilkudziesięciu innych miejscach w całej Polsce.

PODLASIE. 18-19 sierpnia odbywały się uroczystości związane ze świętem Przemienienia Pańskiego (Преображення Господнє), zwanego w tradycji ludowej Podlasia *Spasa* (Спаса). Najuroczyściej jest ono obchodzone na Świętej Górze Grabarce. Ponadto Spasa jest świętowane w Ploskach (Pleski, *na foto u dołu*), Klejnikach (Kleniki), Nowym Berezowie, Sasinach i w monasterze w Sakach. Do dziś ze świętem Przemienienia Pańskiego jest związana tradycja poświęcania owoców. Niektóre z matek, które straciły dziecko, nie jedzą do tego dnia jabłek.

KUZAWA – STAWISZCZE – CZEREMCHA. W sierpniu i wrześniu Gminny Ośrodek Kultury w Czeremsze kontynuował działania związane z zachowaniem i upowszechnieniem regionalnych tradycji kulinarnych. **18 sierpnia** w świetlicy wiejskiej w Kuzawie odbyły się warsztaty wykonywania pierogów. **23 sierpnia** warsztaty robienia przetworów słoikowych zorganizowano w świetlicy wiejskiej w Stawiszczach. Natomiast **25 sierpnia** w świetlicy wiejskiej w Czeremsze panie z miejscowego Koła Gospodyń Wiejskich prowadziły warsztaty wykonywania smalczyku tradycyjnego i wegetariańskiego z fasoli. **17 września** w Gminnym Ośrodku Kultury w Czeremsze odbyły się kolejne warsztaty – tym razem wykonywania sękacza.

Warsztaty kulinarne odbyły się w ramach projektu „Smaki regionu – III edycja”, realizowanego przez Gminny Ośrodek Kultury w Czeremsze w partnerstwie z Lokalną Organizacją Turystyczną „Region Puszczy Białowieskiej”. Sfinansowano go w programu „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich”.

BIAŁYSTOK. 24 sierpnia na placu przed Teatrem Dramatycznym w Białymstoku odbył się „Festiwal Integracyjny”, organizowany przez Miasto Białystok z okazji Dnia Niepodległości Ukrainy (*foto na 8 str.*). W tym roku to ważne święto narodu ukraińskiego obchodzono równo pół roku po rosyjskiej napaści na Ukrainę, która zaczęła się **24 lutego 2022 r**. Była to okazja nie tylko do świętowania, ale też pokazania solidarności z heroicznie walczącym narodem ukraińskim przeciwko zbrodniczej napaści sąsiedniego kraju.

Podczas „Festiwalu Integracyjnego” przygotowano wiele atrakcji dla dzieci: animacje, gry, konkursy, lody i watę cukrową, malowanie twarzy, kącik malucha, bańki mydlane oraz dmuchańce. Z programem artystycznym występowały osoby przybyłe z Ukrainy. Przygotowano też stoiska z ciekawymi propozycjami dla całych rodzin, zainteresowani mogli np. spróbować zrobić samodzielnie ukraińską tradycyjną lalkę-motankę (лялька-мотанка) pod okiem Ukrainek z nieformalnej grupy „Malwa”. Wiele

eprasa.pl fd3d2c2e68

osób przyszło z flagami ukraińskimi oraz symbolami ukraińskimi.

BIAŁYSTOK. 24 sierpnia przy pomniku Józefa Piłsudskiego w Białymstoku odbyła się demonstracja z okazji Dnia Niepodległości Ukrainy. Wzięli w niej udział ukraińscy uchodźcy oraz przedstawiciele diaspory białoruskiej. Obecni na manifestacji potępili rosyjską agresję na Ukrainę oraz sprzyjającą jej politykę Aleksandra Łukaszenki. Były także podziękowania Polsce i krajom Zachodu za udzieloną pomoc.

BIAŁYSTOK. 25-28 sierpnia odbywał się festiwal „Wschód Kultury/Inny Wymiar", prezentujący dorobek kulturowy wschodnich sąsiadów Polski, a także bogactwo wielokulturowości Podlasia, w szczególności Białegostoku. W stolicy województwa podlaskiego jest on organizowany od 2007 r. W 2013 r. pojawił się w nowej odsłonie w ramach projektu „Wschód Kultury", będącego formą współpracy kulturalnej trzech miast wschodniej Polski (Białegostoku, Lublina i Rzeszowa) z krajami Partnerstwa Wschodniego.

27 sierpnia w ramach imprezy w Białostockim Teatrze Lalek odbył się koncert „Z Lasu: czas zbiorów", na którym rozbrzmiewały m.in. tradycyjne pieśni ukraińskiego Polesia, zapisane przez członkinie grupy „Z Lasu" podczas licznych wyjazdów ekspedycyjnych do oddalonych poleskich wsi w Ukrainie i Białorusi. Z kolei **28 sierpnia** w Białostockim Ośrodku Kultury można było wziąć udział w spotkaniu z Katarzyną Łozą, autorką książki „Ukraina. Soroczka i kiszone arbuzy". Katarzyna Łoza to warszawianka od 18 lat mieszkająca we Lwowie, wieloletnia przewodniczka, założycielka biura wycieczkowego i bloga lwow.info, autorka artykułów poświęconych miastu i książki o Cmentarzu Łyczakowskim. Chętnie podróżuje po mało znanych zakątkach Ukrainy i świata.

POLSKA. 1 września rozpoczął się nowy 2022/2023 rok szkolny. To już 29. rok, w którym w szkołach województwa podlaskiego są prowadzone zajęcia języka ukraińskiego jako języka mniejszości narodowej. W tym roku lekcje odbywają się w sześciu placówkach. Są to:

- Przedszkole Nr 9 Leśna Polana w Bielsku Podlaskim (168 przedszkolaków),
- Szkoła Podstawowa nr 4 im. A. Mickiewicza w Bielsku Podlaskim (124 uczniów),
- Zespół Szkolno-Przedszkolny w Czeremsze (55 uczniów),
- Niepubliczna Szkoła Podstawowa św. św. Cyryla i Metodego w Białymstoku (21 uczniów w trzech grupach),
- Przedszkole Samorządowe nr 26 Integracyjne im. Joanny Strzałkowskiej-Kuczyńskiej w Białymstoku (punkt międzyprzedszkolny – 10 przedszkolaków i uczniów młodszych klas szkoły podstawowej, *na foto u dołu*),
- Szkoła Podstawowa nr 9 im. 42 Pułku Piechoty w Białymstoku (43 uczniów).

Łącznie w 2022/2023 roku szkolnym języka ukraińskiego w województwie podlaskim uczy się **421 dzieci i młodzieży** z przedszkoli i szkół podstawowych, z czego 292 w Bielsku Podlaskim, 55 w Czeremsze i 74 w Białymstoku (stan na **październik 2022 r.**). Na początku ubiegłego roku szkolnego na lekcje języka ukraińskiego było zapisanych 431 uczniów.

Niestety, w tym roku widać negatywne tendencje związane z nauczaniem języka ukraińskiego w województwie podlaskim. Zmniejszyła się ogólna liczba dzieci, ponadto przestał funkcjonować punkt nauczania języka ukraińskiego w Przedszkolu Niepublicznym Aniołki przy Prawosławnej Parafii Świętego Ducha w Białymstoku. Oprócz tego nie udało się uruchomić klasy ukraińskiej na poziomie klasy pierwszej w Szkole Podstawowej nr 4 im. A. Mickiewicza w Bielsku Podlaskim. Zmalała łączna liczba dzieci uczących się języka ojczystego w Bielsku Podlaskim – z 306 do 292 (wzrost w przedszkolu nr 9, ale spadek w „czwórce") oraz w Czeremsze – z 66 do 55 osób. W Białymstoku, pomimo tego że zawiesił działalność punkt nauczania przy przedszkolu prawosławnym, liczba dzieci uczących się języka ukraińskiego wzrosła – z 59 do 74 uczniów.

PUCHŁY. 11 września w Cerkwi Opieki Matki Bożej w Puchłach odbył się Koncert Muzyki Cerkiewnej „Na Aleksandra". Był on poświęcony pamięci rodziny Dykałowiczów, ostatnich właścicieli Puchłów. Potomkinią rodu jest Marta Wróblewska (sopran), która miłośnikom ukraińskiej muzyki klasycznej jest znana ze wspólnych projektów ze śpiewakiem Pawłem Pecuszkiem (tenor) oraz nagrań m.in. ukraińskich utworów klasycznych, czy też kolęd ukraińskich w klasycznym wykonaniu.

Na koncercie zaprezentowały się trzy chóry: Chór Młodzieżowy parafii św. proroka Eliasza w Białymstoku pod dyr. Katarzyny Aleksiejuk, Chór Dojlidzkiego Stowarzyszenia Miłośników Muzyki pod dyr. Sławomira Jurczuka oraz Chór Parafii Zmartwychwstania Pańskiego w Bielsku Podlaskim pod dyr. Ewy Tarasiuk.

eprasa.pl fd3d2c2e68

CIECHANOWIEC. 11 września w ramach Etnograficznego Festiwalu Kultury Ludowej 2022 „Jesień w polu i zagrodzie” wystąpiły dwa zespoły środowiska ukraińskiego Podlasia – Ukraiński Zespół Pieśni i Tańca „Ranok” z Bielska Podlaskiego oraz zespół folklorystyczny „Rodyna” z Dubiażyna. Impreza odbyła się w Muzeum Rolnictwa im. ks. J. K. Kluka w Ciechanowcu. Oprócz występów zespołów folklorystycznych można było w jej trakcie zobaczyć inscenizowane rekonstrukcje, m.in. prac polowych – kopania ziemniaków i bronowania – a także szatkowania i kiszenia kapusty.

HAJNÓWKA. 12-17 września w Soborze Świętej Trójcy w Hajnówce odbywał się 41. Międzynarodowy Festiwal „Hajnowskie Dni Muzyki Cerkiewnej”. Wystąpiło na nim 14 chórów z Polski i zagranicy. W związku z wojną w Ukrainie zabrakło w tym roku wykonawców z krajów-agresorów – Rosji i Białorusi. W części konkursowej nie było też chórów z Ukrainy. Jedynym ukraińskim uczestnikiem festiwalu był Chór Kameralny „Sofija” z Kijowa, laureat grand prix w 2021 roku, który był gościem specjalnym. Kijowski chór wystąpił też z koncertem w cerkwi Zmartwychwstania Pańskiego w Siemiatyczach.

Wśród nagrodzonych wykonawców znalazły się w kategorii chórów parafialnych miejskich Katedralny Chór Soboru Świętej Trójcy w Hajnówce (dyrygent Kamil Wasiluk) – I miejsce oraz Chór Rodzinny Parafii Przymonasterskiej w Supraślu (dyrygent Mirosława Tichoniuk) – II miejsce; w kategorii chórów parafialnych wiejskich Chór „Chabry” Parafii Prawosławnej Podwyższenia Krzyża Pańskiego w Narwi (dyrygent Ałła Kamieńska) – I miejsce, Chór Parafii Prawosławnej Zaśnięcia Najświętszej Marii Panny w Czyżach (dyrygent Iwo Cyunczyk) – II miejsce oraz Kwartet Parafii Prawosławnej Podwyższenia Krzyża Pańskiego w Werstoku (dyrygent Ewa Surel) oraz Chór Parafii Prawosławnej Zaśnięcia Najświętszej Marii Panny w Dubinach (dyrygent Krzysztof Haponiuk) – wyróżnienia. W kategorii chórów innych Chór Duchowieństwa Diecezji Lubelsko-Chełmskiej w Lublinie (dyrygent Ivan Natiażko) zdobył III miejsce, zaś wyróżnienia otrzymały białostocki Chór „Kantanta Amon” (dyrygent Vita Kociubajło) i Chór dziecięco-młodzieżowy „Szyszkin Lies” Parafii Prawosławnej Narodzenia św. Jana Chrzciciela w Hajnówce (dyrygent Paulina Stepaniuk).

BIAŁYSTOK. 21-25 września w Operze i Filharmonii Podlaskiej w Białymstoku odbył się 41. Międzynarodowy Festiwal Muzyki Cerkiewnej „Hajnówka 2022”. W tegorocznej edycji zaprezentowało się 12 chórów z Europy, Azji i Afryki. Wśród występujących był Biskupi Chór „Znamennia” (Архієрейський хор «Знамення») Soborów Opieki Matki Bożej i Zmartwychwstania Pańskiego Prawosławnej Cerkwi Ukrainy w Równem. Kierują nim protodiakon Wołodymyr Iwanyk oraz matuszka Natalia Iwanyk. Chór został laureatem I miejsca w kategorii chórów parafialnych. Z powodu trudnej sytuacji wywołanej rosyjską agresją na Ukrainę nie dojechał Kameralny Chór „Woskresinnia” («Воскресіння») z Iwano-Frankowska.

W tegorocznym festiwalu nie brały udziału chóry z państwa-agresora – Rosji. Nie było też wykonawców z Białorusi. Białoruś reprezentował chór „Concordia”, który działa w Warszawie i został założony przez białoruskich uchodźców politycznych. Wystąpił jako przedstawiciel „Wolnej Białorusi”.

Mimo że na festiwalu zaprezentował się tylko jeden chór z Ukrainy, to muzyka ukraińska była obecna w ciągu całego festiwalu. Już podczas koncertu inauguracyjnego „Ukraina i Polska w muzyce cerkiewnej” miłośnicy śpiewu sakralnego mogli usłyszeć utwory kompozytorów ukraińskich w wykonaniu Chóru Filharmonii Częstochowskiej „Collegium Cantorum”. Na zakończenie swego koncertu chór z Częstochowy odśpiewał hymn Ukrainy „Szcze ne wmerła Ukrajina” («Ще не вмерла Україна»).

Warsztaty rękodzieła „W poszukiwaniu wspólnych tradycji”

Podczas festiwalu można było odczuć wsparcie, jakie Ukraina otrzymała zarówno od organizatorów, jak i innych uczestników konkursu. Wszędzie widać było ukraińskie flagi i rozbrzmiewał ukraiński śpiew, np. chór „Gloria” z Kiszyniowa w Mołdawii zakończył swój występ wykonaniem w języku ukraińskim utworu Mykoły Łysenki „Boże wełykyj, jedynyj” («Боже великий єдиний»). Modlitwę tę wykonano też na zakończenie festiwalu – po ogłoszeniu wyników zaśpiewali ją wszyscy wykonawcy obecni podczas uroczystego koncertu galowego.

BOĆKI. 16 września w Gminnej Bibliotece Publicznej w Boćkach odbyło się otwarcie wystawy plenerowej „Boćki. Album rodzinny. Śluby”. Prezentuje ona fragment kolekcji dawnej fotografii rodzinnej oraz wspomnień najstarszego pokolenia mieszkańców gminy Boćki, stworzonej przez Fundację „Okolica” ze wsi Dziecinne i jej założycielkę Magdalenę Stopę.

W Gminnej Bibliotece Publicznej w Boćkach odbyło się spotkanie promocyjne, a na płocie obok ośrodka zdrowia można było oglądać wystawę plenerową.

Wystawa „Boćki. Album rodzinny. Śluby” jest trzecią z cyklu „Boćki. Album rodzinny”. Pierwsza, otwarta w 2018 roku, nosiła podtytuł „Dzieciństwo”, druga z 2020 roku – „Młodość”. Tym razem głównym tematem było wesele. W planach kolejne, poświęcone pracy, rodzinie oraz śmierci i zwyczajom pogrzebowym.

Cały projekt ma za zadanie przybliżyć realia życia pokolenia urodzonego w latach 20-40. XX wieku. Wystawy przygotowane zostały na podstawie kolekcji nagrań biograficznych najstarszych mieszkańców gminy Boćki oraz ich zdjęć rodzinnych. Przy okazji każdej wydawany jest album z wystawowymi fotografiami i ich opisami. W planach jest wydanie jednej książki łączącej tematykę wszystkich wystaw.

Zakończenie na 14 str.

eprasa.pl fd3d2c2e68

Misja i praca — refleksje z hajnowskiego festiwalu

W połowie września w Hajnówce miał miejsce 41. Międzynarodowy Festiwal Hajnowskie Dni Muzyki Cerkiewnej. Podczas dwóch dni przesłuchań konkursowych, które odbyły się na żywo, z publicznością, w soborze Świętej Trójcy, zaprezentowało się 14 chórów z Polski i zagranicy. Koncert muzyki ludowej „Uczta Folklorystyczna" odbył się tym razem nie w starej żwirowni przy Ośrodku Edukacji Leśnej „Jagiellońskie" w Białowieży, ale w hajnowskim amfiteatrze. Była to bardzo dobra uczta muzyczna, prowadzona przez Barbarę Kuzub-Samosiuk. Oprócz tego były koncerty towarzyszące w Hajnówce (w amfiteatrze), Siemiatyczach, Starym Berezowie, Czyżach, Michałowie, Supraślu oraz w Warszawie, a także wystawa ikon i ręczników obrzędowych w Hajnowskim Domu Kultury.

Koncert galowy z udziałem najlepiej ocenionych wykonawców uświetnił Chór Kameralny „Sofija", laureat grand prix w roku 2021, który był niestety jedynym wykonawcą z Ukrainy na tegorocznym festiwalu. Wszystkie utwory, które zaśpiewał, zostały skomponowane przez kompozytorów ukraińskich.

– *To nasza misja. Pokazujemy, że nasza kultura muzyczna jest bardzo bogata, bogatsza niż rosyjska* – mówił dyrygent kijowskiego chóru Ołeksij Szamryćkyj. – *Bardzo trudno jest śpiewać, gdy w ojczyźnie wojna. Część ludzi nie rozumie, jak można śpiewać w tej sytuacji. Jednak naszym obowiązkiem jest rozweselić ludzi, swoim śpiewem pomóc im oczyścić się z negatywnych emocji, jakie przeżywają. Nie tylko na terenie Ukrainy, ale też na całym świecie. Bo na tej wojnie giną nie tylko Ukraińcy, ale także mieszkańcy Europy i innych regionów świata. Powinniśmy być świadomi, że wojna kiedyś się zakończy i nastąpi w naszym państwie pokój, mam nadzieję, że na zawsze. Z myślą o naszej przyszłości musimy tworzyć rozmaite wydarzenia kulturalne w całej Europie i pokazywać światu, że kultura ukraińska jest bardzo bogata, że nie powstała „dwadzieścia lat temu". Dlatego naszą misją teraz, podczas wojny, jest jeszcze intensywniej opowiadać o Ukrainie.*

Chór Kameralny „Sofija"

– ***Podobno cały miesiąc jeździcie po Europie?***

– *Tak. Polska to nasz szósty kraj na trasie koncertowej. Jutro będziemy występować w mieście Tczew koło Gdańska i to będzie ostatni koncert naszego tournee. Potem, za miesiąc, już w większym składzie, 24-osobowym, pojedziemy do Berlina, by uczestniczyć w Festiwalu Beethovenowskim. Będziemy pracować z białoruskim dyrygentem opozycyjnym Vitalim Aleksiejonkiem, który nas tam zaprosił.*

– ***To dobrze, bo są Białorusini, którzy pomagają Ukraińcom.***

– *Ci ludzie są z Białorusi* (pokazuje kilkuosobową grupę stojącą przy soborze). *To wygnańcy, współpracowali z nami przy projekcie. Teraz nie mają możliwości powrotu do Białorusi, bo będą potraktowani jako terroryści.*

– ***Sprzedajecie swoje płyty. Dochód zapewne przeznaczacie na wsparcie tych, co na wojnie?***

– *Tak. Ze sprzedaży płyt pokrywamy koszty transportu, a przede wszystkim wspieramy rodziny ukraińskie, które przez wojnę zostały bez domów, bez pracy, a więc bez środków do życia. Jeden z naszych śpiewaków walczy na południu Ukrainy. Wspieramy go każdego dnia, w miarę naszych możliwości wspomagamy także finansowo. Staramy się wspierać wszystkich naszych żołnierzy, ale jesteśmy tylko muzykantami, nie oligarchami, nie milionerami. Jedyne, co możemy robić, to jeździć po Europie i zbierać pieniądze, koncertując.*

Jak się okazało, wojna przyczyniła się do uzupełnienia składu „Chóru Rodzinnego" z Supraśla, który w kategorii chórów parafialnych miejskich uzyskał II miejsce.

– *Nasza parafia jest przymonasterska* – wyjaśnia dyrygentka, matuszka Mirosława Tichoniuk. – *W związku z wojną na terenie Ukrainy w monasterze mieszka wielu uchodźców. Mają dobre głosy, kochają muzykę, stąd śpiewają w naszym chórze.*

Vita Kociubajło też kiedyś przyjechała z Ukrainy, spod Równego i od 23 lat dyryguje miejscowymi chórami. Na początku pracowała w Hajnówce, zaś od trzech lat w Białymstoku. Jej chór nazywa się „Kantanta Amon".

– *To w języku esperanto znaczy śpiew miłości* – wyjaśnia Vita. – *Pomyśleliśmy, że skoro Białystok jest kolebką esperanto, a my jesteśmy młodym chórem złożonym z przyjaciół, ludzi kochających się, więc wybraliśmy taką nazwę. Bo my śpiewamy z miłości, kochamy śpiewać.*

W Ukrainie kompetencje zawodowe zdobywała Paulina Stepaniuk, która dyrygenturę studiowała w Kijowie. Po studiach wróciła do rodzinnej Hajnówki, gdzie z powodzeniem prowadziła męski chór leśników, uczyła muzyki w szkole. Od 2014 r. jest dyrygentką chóru „Szyszkin Lies", najmłodszego z występujących na festiwalu.

eprasa.pl fd3d2c2e68

– *Jestem dumna ze swoich chórzystek, dziewczynki śpiewają bardzo chętnie. Najmłodsze mają zaledwie 4-5 lat* – stwierdza Paulina. – *Chórzystki chcą się rozwijać, liturgia to dla nich za mało. Praca z takimi osobami to sama przyjemność.*

Jednym z członków międzynarodowego jury, które pod przewodnictwem prof. dra hab. Włodzimierza Wołosiuka oceniało występy chórów, był mój ulubiony dyrygent Jan Połowianiuk, profesor Instytutu Sztuki Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego. Ten życzliwy, bardzo pogodny i chętnie dzielący się bogatą wiedzą na temat muzyki człowiek, z którym wiele razy miałam przyjemność rozmawiać podczas kolejnych festiwali, pochodzi z Bielska i od lat krzewi muzykę chóralną w Olsztynie. Podczas tegorocznego festiwalu chór „Bel Canto" pod jego dyrekcją wykonał przepiękny koncert inauguracyjny. Chór wrócił do Olsztyna, a chórmistrz zasiadł w jury festiwalu. Miałam przyjemność rozmowy z Janem Połowianiukiem (*na zdjęciu*) w dniu zakończenia festiwalu,

zapytałam więc o wpływ faktu, że w części konkursowej zabrakło nie tylko chórów z Ukrainy, ale też z Białorusi i Rosji.

– *Wszyscy zainteresowani mieli obawy, co będzie z tego powodu... Po wysłuchaniu wszystkich prezentacji stwierdzam, że poziom festiwalu na tym nie ucierpiał. Okazało się, że zespoły z Polski i te, które przyjechały z innych krajów, pokazały naprawdę wysoki poziom. Wbrew stereotypom świetnie zaprezentowały się wiejskie chóry parafialne. Daj Boże, by w każdej wsi były takie chóry, jakie tutaj zostały nagrodzone. Zwłaszcza chór z Narwi – podejrzewam, że w niektórych miastach może nie być chóru na takim poziomie.*

Paulina Stepaniuk z najmłodszymi śpiewaczkami

Widzę znakomitą pracę dyrygentów – są to osoby dobrze przygotowane merytorycznie i to daje efekty.

– ***A chóry miejskie?***

– *Chór hajnowski zrobił na mnie piorunujące wrażenie. Dawno go nie słyszałem, a wystąpił znakomicie.*

– ***To dzięki dyrygentowi Kamilowi Wasilukowi, muzykowi o świetnym głosie.***

– *Widzę tu znakomitą pracę młodego dyrygenta na próbach. Żeby zespół wystąpił na takim poziomie, jak chór katedralny, jest potrzebna systematyczna i mądra praca na próbach, bo samo się nie zrobi. Wielkie gratulacje dla chóru katedralnego z Hajnówki.*

– ***Jak oceniasz chóry inne?***

– *Drugi dzień przesłuchań konkursowych dał mi ogromną satysfakcję. Przed chwilą gratulowałem chórowi gruzińskiemu – już dawno tak emocjonalnie nie odebrałem prezentacji muzycznej, jak właśnie Gruzinów. Słuchając ich, wzruszyłem się. Oni oczywiście mają swoją specyficzną kulturę wokalną, mają też specyficzną kulturę religijną. I to pokazali.*

– ***Dali temu wyraz podczas „Uczty Folklorystycznej", w piątek, w amfiteatrze hajnowskim. Przekaz był doskonały, faktycznie ludowy, nawet z tańcami.***

– *Nie byłem. Natomiast to co pokazali podczas przesłuchania, było niesamowite. Dźwięki czyściutkie, wręcz perfekcyjne. Bardzo dobrze, że pokazał się taki zespół, bo miejscowi mogli zobaczyć, że muzyka cerkiewna ma różne oblicza.*

– ***Grand prix?***

– *To kameralny chór łotewski „Accolada", który gdy chodzi o technikę wokalną, emisję głosu, pokazał coś, co dla mnie jest ideałem. Mam swoje poglądy, których bronię i czasami też krytycznie podchodzę do niektórych stwierdzeń, nawet duchowieństwa, jestem w stanie wejść w polemikę, bo mam na to argumenty. Mianowicie w wykonawstwie muzyki cerkiewnej zauważa się pewien manieryzm, szczególnie wśród chórów wschodnich – lubowanie się, delektowanie się takim głębokim, niskim brzmieniem, czyli eksponowaniem tzw. niskich alikwotów, a likwidacją jasno brzmiących tonów. Prawdziwa emisja musi mieć wymieszane spektrum, gdzie brzmią niskie, ciemne barwy, ale muszą też pojawić się jasne, bo dopiero wtedy mamy do czynienia z piękną intonacją i właściwą barwą ludzkiego głosu. I to Łotwa pokazała.*

– ***Te bardzo niskie barwy są charakterystyczne dla Grecji?***

– *Niekoniecznie. Grecy i Gruzini śpiewają zupełnie inną emisją. Mówię teraz o emisji, która dotyczy Europy Zachodniej, ale też wschodniej tradycji prawosławnej, kultury rosyjskiej, ukraińskiej, białoruskiej. Bel canto wschodnie moim zdaniem nadużywa niskich alikwotów, natomiast Łotwa pokazała, że można dźwięki wybarwić wysokimi alikwotami i dzięki temu czyściutko brzmieli. Tonacje od początku zadane chórowi były trzymane do końca.*

– ***Martwi mnie, że nie było chórów z Ukrainy...***

– *Trudno w tej chwili wymagać od śpiewaków z Ukrainy przyjazdu na festiwal. Tam być może głosy męskie są, powiem kolokwialnie, przetrzebione. Jest zakaz przekraczania granicy przez mężczyzn w wieku mobilizacyjnym, więc zdziesiątkowane chóry nie przyjadą. Może żeńskie mogłyby przyjechać. Jednak z drugiej strony, jak jest wojna, to nie myśli się o śpiewaniu. Oni myślą, żeby żyć, żeby przeżyć. Wcale się im nie dziwię. Wypada im życzyć, żeby jak najszybciej zapanował pokój, żeby wrócili do normalności.*

Krystyna KOŚCIEWICZ
Zdjęcia autorki artykułu

eprasa.pl fd3d2c2e68

„Przebłyski pamięci —

Społeczne Muzeum Wsi Dubno powstało w ramach projektu „Przebłyski pamięci – Dubno społecznie” realizowanego ze środków Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności przez Towarzystwo Inicjatyw Twórczych „ę”, a także dzięki konkursowi „Seniorzy w Akcji”.

Mówi o historii, tradycjach, zwyczajach i kulturze miejscowej ludności. O wydarzeniach opowiadają ludzie mieszkający tu od pokoleń. Niejedno zapomniane wydarzenie ujawniły rodzinne pamiątki skrzętnie przechowywane w szufladach, albumach, na strychu. Na ekspozycji znajdują się stare fotografie, dokumenty archiwalne i przedmioty użytkowe.

Animatorki projektu Justyna Jurczuk i Halina Aleksiejuk wspólnie z grupą seniorek i seniorów stworzyły miejsce przyjazne relacjom międzypokoleniowym z historią w tle. Miejsce, gdzie każdy mieszkaniec odnajdzie cząstkę swojej historii, miejsce, które przypomni o naszych korzeniach i odpowie na pytania: Kim jestem? Kim jesteśmy?

Uczestnicy projektu spisali wspomnienia najstarszych mieszkańców, zebrali fotografie, pamiątki i dokumenty, brali udział m.in. w warsztatach artystycznych, podczas których tworzyli ozdoby związane z lokalną tradycją. Ale to nie tylko zbiór zdjęć, przedmiotów, historii konkretnych ludzi, to również zaangażowanie mieszkańców we współtworzenie „małej ojczyzny”, dialogu międzypokoleniowego, aktywizacji społeczeństwa, zachowanie pamięci historycznej oraz kultywowanie tradycji lokalnej społeczności i przekazanie kolejnym pokoleniom jako dziedzictwa.

Zwiedzających w klimat wystawy wprowadza cytat: „Coś, co się wydarza, a nie zostaje opowiedziane, przestaje istnieć i umiera” oraz wiersz jednej z mieszkanek wsi. To opowieść o trudach życia w różnych okresach dziejów historycznych, o lokalnej tradycji związa-

eprasa.pl fd3d2c2e68

Dubno społecznie”

nej z obchodzeniem świąt w obrządku prawosławnym, o bogatej twórczości ludowej związanej z głównymi etapami w życiu, z dorocznymi świętami i porami roku. W trakcie zwiedzania muzeum można przysiąść na ławeczce, szczególnym miejscu spotkań, niekończących się rozmów, odpoczynku po trudach pracy oraz relaksu w dni świąteczne. Przywołać obrazy z przeszłości, a w zeszytach, w których spisane zostały historie poszczególnych rodzin, znaleźć miejsce na osobiste wspomnienia i refleksje.

Mapa wsi z numerami poszczególnych domów zachęca do spaceru znanymi drogami, ścieżkami i zaułkami. Wędrówkę rozpoczynamy od dworu Sapiehów,

1. Aleksander Chwaszczewski z żoną Natalią i dziećmi Mokryną, Olgą, Niną i synem Pawłem (zginął w 1939 roku w obronie Warszawy), Władywostok, 1917 rok, ze zbiorów Walentyna Chwaszczewskiego. 2. Od lewej: Olga Iwaniuk, Aleksandra Iwaniuk, Maria Jurczuk, Paweł Iwaniuk, początek lat 30. XX w., ze zbiorów rodziny Iwaniuków. 3. Ceremonia cerkiewna, lata 50. XX w., ze zbiorów rodziny Iwaniuków.

kończymy na siedlisku, które kiedyś należało do Tymoteusza Muśki, niepełnosprawnego malarza samouka, nazywanego przez niektórych Nikiforem Północy. *Najważniejsze jest, by gdzieś istniało to, czym się żyło, i zwyczaje, i święta rodzinne. I dom pełen wspomnień. Najważniejsze jest, by żyć dla powrotu.* W zrekonstruowanej izbie możemy podziwiać piec – serce domu, przedmioty codziennego użytku, wyposażenie wiejskiej chaty, przywołać obrazy z przeszłości, znaleźć znajome miejsca, zapachy, dźwięki.

Dzięki zgromadzonym eksponatom i fotografiom do niedawna ukrywanym w domowych archiwach więcej osób może poznać zapomniane historie. Muzeum ma formę rodzinnego albumu, a wiadomo, o każdy album trzeba dbać. Warto go też regularnie uzupełniać, żeby ocalić od zapomnienia.

Halina ALEKSIEJUK
Fot. Ju. Hawryluka

eprasa.pl fd3d2c2e68

Wieści nie tylko z podlaskich miast i wsi

BIAŁYSTOK. 24 września w Centrum Aktywności Społecznej w Białymstoku odbyły się pierwsze warsztaty rękodzieła „W poszukiwaniu wspólnych tradycji” (*foto na str. 9*). Zajęcia prowadziły Ukrainki zrzeszone w nieformalnej twórczej grupie „Malwa”. Dzięki współpracy z Fundacją „Masz Moc” udało im się pozyskać środki na cykl zajęć artystycznych poświęconych słowińskim, w głównej mierze ukraińskim, tradycjom.

Było to pierwsze spotkanie z cyklu, na którym uczestnicy mogli zrobić samodzielnie ludowe lalki-motanki (лялька-мотанка) z linki bawełnianej i lnianej oraz amulety domu – szkatułki w kształcie ducha domu (домовик).

Warsztaty były skierowane do mieszkańców miasta i uchodźców w ramach programu „Działamy razem” finansowanego ze środków z budżetu Miasta Białegostoku.

BIAŁYSTOK. 26 września Rada Miasta Białegostoku podjęła uchwałę w sprawie nadania nazwy Wolnej Ukrainy jednemu z białostockich rond. Taką nazwę będzie nosiło rondo na granicy osiedli Bacieczki i Starosielce. Za takim rozwiązaniem radni głosowali jednogłośnie. W uzasadnieniu projektu napisano, że nadanie tej nazwy to gest solidarności białostoczan z narodem ukraińskim. Jednocześnie miejscy radni zdecydowali o nadaniu nazwy Wolnej Białorusi części ulicy Elektrycznej, gdzie od lat mieści się konsulat Republiki Białoruś.

KLESZCZELE. 30 września w „Hładyszce” w Kleszczelach odbyła się promocja książki „Ludzie i wydarzenia. Kleszczele 1991-2021”. Publikacja to zbiór wybranych rozmów i artykułów zamieszczanych na łamach lokalnej gazety „Co słychać w Gminie?” w ciągu ostatnich 30 lat oraz artykuły autorstwa Krystyny Kościewicz poświęcone Kleszczelom. Opracowaniem i doborem materiału zajęła się Maria Klimowicz, prezes Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Kleszczelowskiej, wieloletnia dyrektorka ośrodka kultury w Kleszczelach.

500-stronicowa książka podzielona została na 30 rozdziałów. Każdy rok zaczyna się streszczeniem najistotniejszych wydarzeń dotyczących gminy Kleszczele, a następnie są artykuły związane z wydarzeniami oraz wywiady z mieszkańcami lub osobami związanymi z Kleszczelami.

Książka wpisuje się w jubileusz 500-lecia nadania praw miejskich Kleszczelom, który będzie obchodzony w 2023 r. Można ją nabyć w Miejskim Ośrodku Kultury, Sportu i Rekreacji w Kleszczelach.

Ludmiła ŁABOWICZ
Foto autorki artykułu

Більська молодь у братстві

При парафії Св. Архангела Михаїла в Більську дуже активно діє Братство православної молоді. Серед іншого воно займається організацією паломництв. Нещодавно, 14 вересня, відбулося II велосипедне паломництво до храму св. Антонія і Феодосія Печерських в Одринках.

Скит в Одринках – єдиний православний скит у Польщі. Його заснував у 2009 році отець Гавриїл. Скит знаходиться в пустелі, в урочищі Кудак. Навколо лише широкі луки та заплави річки Нарва. Це ідеальне місце, щоб зібратися з думками та відновити духовні сили.

14 вересня – це день початку нового літургійного року і це переддень свята св. Антонія і Феодосія Києво-Печерських. Незважаючи на робочий день, у паломництві взяло участь багато людей, у тому числі й члени братства.

Нашу молодь можна почути на хвилях Радіо Orthodoxia. Як Більська редакція створюємо передачі на тему «Протидія залежностям і суспільним патологіям». Вони створюються завдяки співпраці з поліцією, педагогами, психологами, терапевтами, парамедиками і навіть зі студентами старших курсів, в тому числі юридичного факультету.

Ці програми можна почути на 98,7 FM Більськ та на сайті orthodoxia.pl.

Усіх бажаючих запрошуємо на наші зустрічі, які відбуваються щоп’ятниці о 17.30 в парафіяльній залі при храмі св. Архангела Михаїла в Більську. Також запрошуємо стежити за нашою сторінкою у Facebook: Братство православної молоді парафії Святого Архангела Михаїла.

Щиро запрошую всю молодь! Ми чекаємо на Вас!

Вікторія ГАЦЬ
Голова братства

eprasa.pl fd3d2c2e68

Осінь — яблучна пора

Яблуко – скарбничка поживних і корисних речовин. Завдяки високому вмістові пектину в шкірці яблука є прекрасними нейтралізаторами накопичення холестерину в організмі і при щоденному споживанню забезпечують підтримання його вмісту на допустимому рівні. Крім того, пектин запобігає поглинанню жирів та цукрів. Високий вміст калію в м'якоті яблук корисний для роботи серця — разом з присутністю пектину запобігає відкладанню жирів в артеріальній стінці та виникненню артеросклерозу та сприяє виведенню надлишкових вод з організму.

За дослідженнями археологів яблука почали вживати для харчування 8,5 тис. років тому. Отже, людям давно відомо про корисні властивості яблук і тому вони часто фігурують у різноманітних міфах та легендах. А якщо яблуко розрізати впоперек, то малюнок на серцевині виглядає як п'ятикутна зірка. Саме тому стародавні алхіміки вважали яблуко символом знань. За легендою, з яблуком пов'язане одне з найбільших наукових відкриттів. Розповідають, що Ісаак Ньютон задумався про силу, під дією якою рухаються планети, звернувши увагу на яблуко, що впало з гілки. Після того він розпочав розрахунки, які кінець кінцем завершилися відкриттям закону всесвітнього тяжіння.

До Європи яблука потрапили завдяки римським солдатам і в давнину вважались розкішшю і були ознакою багатства. Зараз яблуня є одним з найбільш культивованих фруктів у світі. Пальму першості по виробництві яблук без сумнівів отримує Китай, срібло отримує США – актриса Гвінет Пелтроу навіть назвала свою першу дочку Apple, загальновідома також американська технологічна компанія Apple, отже, яблуко. У Європі, де в середньому людина з'їдає близько 65 яблук кожного року, найбільшу їхню кількість вирощує Польща.

З давніх-давен українці цінують яблука за красу, смак та цілющі властивості. У народі кажуть: хто з'їдає в день хоч би два яблука, тому не потрібні лікарі. Наші предки вважали яблука символом цілісності, плодючості, безсмертя та вічної молодості. Яблуко є одним з атрибутів свята Спаса, або Преображення Господнього, що святкується 19 серпня. Найбільш відома приказка з яблуком: «Яблуко від яблуні недалеко падає». А ще: «Немає де яблуку впасти» – так говорять, коли в якомусь місці знаходиться велика кількість людей і робиться затісно; «Кисла яблуня солодке яблуко не вродить» та «Яблуко від яблуні далеко не одкотиться, а хоч одкотиться, то хвостиком обернеться» – які батьки, такі й діти; «Від одного гнилого яблука увесь віз гниє» – один лихий чоловік може зіпсувати все товариство; «По яблучку вдень і лікар не потрібен» – яблуко як символ здоров'я, що відновлює життєві сили.

Найвідоміший український сорт яблук це Ренет Симиренка, названий так садівником Левком Симиренком на честь батька – промисловця-цукрозаводчика і мецената Платона Симиренка (фінансував видання «Кобзаря» Тараса Шевченка 1860 року та допомагав українським культурним установам). В місті Кролевці Сумської області росте яблуня, яка належить до числа природних чудес України. Яблуня-сад або яблуня-колонія росте у вигляді величезного куща на території понад 100 кв. м, адже її особливістю є здатність до самостійного вкорінення гілками. Віття нахиляється до землі і пускає коріння, коли один із стовбурів відмирає. Так яблуня продовжує собі життя, бо хоч вже давно втратила основний материнський стовбур, то зараз налічується близько п'ятнадцяти врослих в землю стовбурів-гілок. Незвичайне дерево плодоносить вже більш ніж 200 років, рясно вкриваючись квітками навесні і червоно-білими, приємними на смак яблуками восени. Це єдина в світі яблуня, яка росте таким чином і природа даного феномену досі не вивчена. Яблуні, що виростають з її насіння – абсолютно звичайні. У місцевих жителів існує повір'я, що ця яблуня розмножується так, як кущ аґрусу або смородини через те, що кілька століть тому на неї хтось наклав прокляття. **ЛХ**

Киянка Марина з яблуком із яблуні, що росте на «лемківській вулиці» Музею народного будівництва у Сяноці, отже, місті, у якому Богдан Ігор Антонич, будучи учнем гімназії, вирішив стати поетом. Крім цього, неподалік розташований Чертіж – рідне село поетового батька Василя. Фото Ю. Гаврилюка

Перша глава Біблії

Богдан Ігор Антонич

Коли співав ще камінь, мали крила змії
і Єва одягалась в черемхове листя,
тоді буйнійший і хмільнійший вітер віяв,
і море сяяло під зорями сріблисто.

Коли із яблуні зірвала Єва місяць,
у раї збунтувались буйногриві леви.
Адамові сини по світі розійшлися,
здвигаючи міста і тереми для Єви.

eprasa.pl fd3d2c2e68

Los artysty urodzonego przy dźwiękach pudlaśkich ruzdwjanych koladok

Przeglądam wycinki prasowe z archiwalnej teczki. Jeden z nich to krótka notatka w krakowskim „Dzienniku Polskim" z 24 października 1989 roku: „Zginął Piotr Pawluczuk. Z Argentyny nadeszła wiadomość, że mieszkający w tym kraju wybitny artysta Pawluczuk zginął 17 bm. w wieku 85 lat w wypadku samochodowym". Od tragicznego wydarzenia mijają już 33 lata, ale ponieważ tragicznie zmarły był artystą, to jego spuścizna pozostaje żywa, o czym świadczy chociażby artykuł Bohdana Huka w warszawskim tygodniku ukraińskim „Nasze Słowo", poświęcony Dniom Kultury Ukraińskiej w Białymstoku. Wydarzenie odbyło się 21 października 1995 roku z inicjatywy Włodzimierza Jakimczuka, ówczesnego przewodniczącego białostockiego ogniwa Związku Ukraińców Podlasia i było pierwszym epizodem Festiwalu Kultury Ukraińskiej „Pudlaśka Oseń '95": „Imprezy w ramach Dni Kultury Ukraińskiej w Białymstoku zaczęły się od otwarcia wystawy rzeźb Włodzimierza Naumiuka, podlaskiego artysty, który mieszka i pracuje we wsi Kaniuki na Narwią. Prace eksponowane były w galerii Wojewódzkiego Ośrodka Animacji Kultury. ... Następnie organizatorzy imprezy zaprosili uczestników do Muzeum Rzeźby Alfonsa Karnego. Tam zostały wystawione prace innego artysty podlaskiego, urodzonego we wsi Hołody Piotra Pawluczuka, znanego na całym świecie malarza, który stworzył nowy kierunek w sztuce – wibracjonizm".

Ukraińska impreza zainteresowała też białostockich dziennikarzy, przy czym szczególną uwagę na „impresjonistyczne obrazy Piotra Pawluczuka i stylizowane rzeźby ludowe Włodzimierza Naumiuka" zwrócił Piotr Olędzki („Gazeta w Białymstoku"): „»Impresjonizm« Pawluczuka jest frapujący. W pierwszej z dwóch sal oglądamy obrazy ostatnie z lat 80.:

»Opuszczone pole« z 1984 roku, »Marsz młodzieży« z 1986 r., »Lider« z 1985 r., na którym mężczyznę otacza eksplozja kolorów. W drugiej sali eksponowane są wcześniejsze prace artysty, głównie poświęcone tematyce ludowej i religijnej, np.: »Herod« (1949), »Krakowiak« (1971). Podobać może się zwłaszcza tajemnicze »Błogosławieństwo«. Wszystkie obrazy artysta namalował w konwencji postimpresjonistycznej, z feerią jaskrawych barw, zwłaszcza czerwieni, ostrej zieleni, pomarańczowych kół. Krytycy sztuki uznali odrębność dokonań artystycznych Pawluczuka, określając go twórcą nowego kierunku w malarstwie — zwanego wibracjonizmem".

Na stronie internetowej Muzeum Rzeźby Alfonsa Karnego znajdujemy zapis o wystawie „Malarstwo Piotra Pawluczuka 1904-1989", na której w dniach 21.X.1995 r. – 20.II.1996 r. prezentowano 34 obrazy powstałe w okresie od 1949 r. do 1986 r. Wzmianki o jej otwarciu podczas Dni Kultury Ukraińskiej nie ma, jest za to informacja, że scenariusz i aranżacja wystawy były dziełem Jana Janusza Pawluczuka, a więc bratanka artysty. On też zapewne był narratorem tekstu folderu wydanego z okazji wystawy przez Związek Ukraińców Podlasia, gdzie przedstawiona została krótka informacja o życiu i dziele twórcy:

„Historia życia Piotra Pawluczuka jest tak niezwykła, że mogłaby stanowić materiał na barwną powieść przygodową. Urodził się on we wsi Hołody na Północnym Podlasiu (5 km na wschód od Bielska Podlaskiego) w rodzinie kowala i spędził tam pierwsze 20 lat życia, chłonąc swym wrażliwym na piękno umysłem urokliwe krajobrazy tych okolic, barwne obyczaje i piękne, melodyjne pieśni ukraińskie. Gdy odbywał służbę wojskową, jego wrodzony talent malarski został zauważony przez lekarza wojskowego, który spowodował, iż Piotr Pawluczuk z wiejskiego chłopaka, który skończył kilka klas rosyjskojęzycznej szkółki parafialnej, a na co dzień rozmawiał typową dla tego regionu gwarą ukraińską, stał się studentem Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Po jej skończeniu talent młodego artysty eksplodował wyjątkową indywidualnością twórczą".

Z innych źródeł udało się zebrać garść informacji do CV Piotra, a właściwie Petra, a może nawet Pieti – bo po bieżeństwie i pobycie wśród Rosjan mieszkańcy naszych wsi nabrali zwyczaju przekręcania imion na moskiewską modłę. Przyszły malarz przyszedł na świat jednak przed bieżeństwem, w rodzinie kowala Tarasa Pawluczuka i Stepanidy z domu Niczyporuk. Wg obowiązującego wówczas w Imperium Rosyjskim kalendarza juliańskiego miało to miejsce „na Ruzdwo" 26 grudnia 1904 roku, stąd też podawany na ogół rok 1904 trzeba dzisiaj traktować umownie, dla ścisłości wieku życia Piotra przeliczając tę datę na 8 stycznia 1905 roku. W każdym razie wiek szkolny Piotr

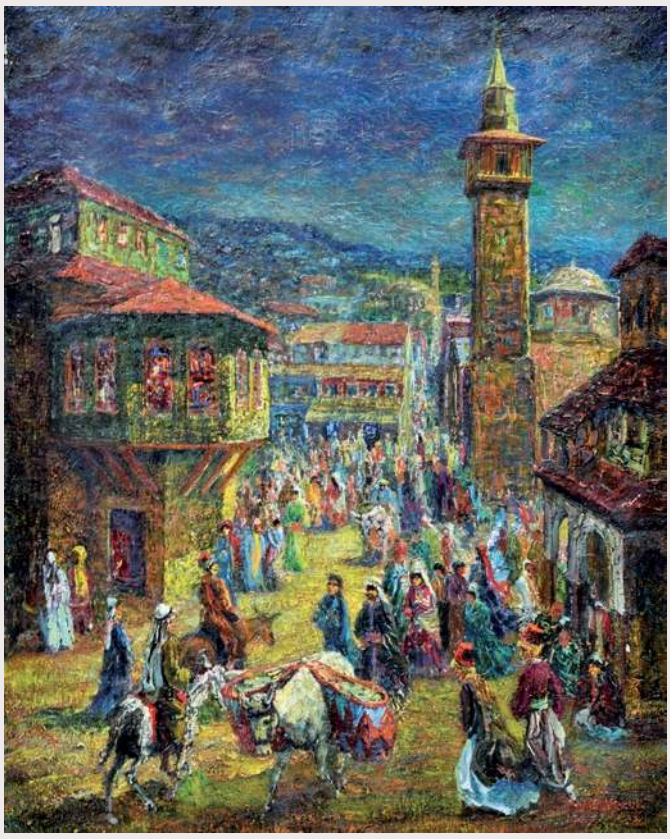
eprasa.pl fd3d2c2e68

osiągnął jeszcze przed wybuchem I wojny światowej, zaczynając naukę w hołodowskiej szkole cerkiewno-parafialnej, o której wiadomo, że jej nauczycielem był A. Barwijuk. W 1915 roku rodzina Pawluczuków udała się w bieżeństwo, powracając na ojcowiznę dopiero we wrześniu 1921 r. W wojsku służył w 5 pułku artylerii ciężkiej w Siedlcach, gdzie menedżerem jego przyszłej kariery artystycznej stał się kapitan Burzyński, lekarz wojskowy, który zauważył zdolności rysunkowe Piotra i zarekomendował go Stanisławowi Noskowskiemu, profesorowi w warszawskiej „artystycznej zawodówce", czyli Miejskiej Szkole Sztuk Zdobniczych i Malarstwa.

Na Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie, gdzie jego nauczycielami byli znani malarze Tadeusz Pruszkowski i Leon Wyczółkowski, Piotr Pawluczuk studiował w latach 1931-1937. W tym czasie w stolicy aktywnie działało Ukraińskie Stowarzyszenie Artystyczne „Spokij", czyli „Spokój" (Український мистецький гурток „Спокій", w transkrypcji Ukraiński Mystecki Hurtok „Spokij"), utworzone właśnie przez studentów ASP, głównie byłych żołnierzy Armii Czynnej Ukraińskiej Republiki Ludowej. Lwowski historyk sztuki Roman Jaciw w bronionej w roku ubiegłym rozprawie habilitacyjnej poświęconej środowisku artystycznemu emigracji ukraińskiej w międzywojennej Warszawie wśród „składu głównego tzw. profesjonalnego (wg terminologii Statutu – rzeczywistego)" tego stowarzyszenia wymienia też Piotra. Poza tym, zgodnie z katalogiem XI wystawy, zorganizowanej przez „Spokój" w maju 1938 roku, jej uczestnikiem był Paweł Pawluczuk, który prezentował 5 rzeźb wykonanych w gipsie: „Kropielnica", „Pomnik", „Kompozycja", „Etiuda głowy" i „Herb" (w oryginale: „Павло Павлючук 79. Кропильниця – гіпс. 80. Пам'ятник – гіпс. 81. Композиція – гіпс. 82. Етюд голови – гіпс. 83. Герб – гіпс."). Bez wątpienia chodzi tu o młodszego, urodzonego w 1912 roku, brata malarza, który poszedł śladami Piotra i początkowo uczył się w Miejskiej Szkole Sztuk Zdobniczych i Malarstwa w Warszawie (1929-1933), zaś w 1935 roku rozpoczął studia na Wydziale Rzeźby Akademii Sztuk Pięknych. Niestety, poza tytułami nic o tych pracach nie wiemy.

Jan, jeden z bratanków Piotra Pawluczuka, z jego dwoma „wibracjonistycznymi" obrazami, które razem z innymi dziełami (ogółem 180 płócien) były pokazywane w 1987 roku na wystawach organizowanych w białostockim „Arsenale" oraz warszawskiej „Zachęcie" i pozostały w Polsce.

Bazar – plon wędrówki Piotra Pawluczuka po Bliskim Wschodzie

Piotr miał nie tylko talent artystyczny, ale też zmysł praktyczny, zajął się więc wyrobem farb i przyborów malarskich, a nawet na potrzeby swej produkcji zaczął wznosić w Hołodach specjalny murowany budynek. Po wkroczeniu w 1939 roku Sowietów i urządzeniu przez nich Białoruskiej SRR próbował koegzystencji z nową władzą, został nawet członkiem Związku Artystów Plastyków Zachodniej Białorusi, ale w czasie jednej z wypraw przez granicę do Warszawy został aresztowany. Zabrano go do Brześcia, gdzie po połączonym z torturami przesłuchaniu prowadzonym przez funkcjonariuszy NKWD zesłano go do Komijskiej Autonomicznej SRR, skąd udało mu się wydostać po zawarciu w lipcu 1941 r. układu Sikorski-Majski, który przyniósł uwolnienie kilkuset tysięcy obywateli polskich, będących sowieckimi jeńcami, więźniami łagrów i zesłańcami. Piotr Pawluczuk dotarł do Kokandu w Uzbekistanie i chociaż żołnierzem tzw. Armii Andersa nie został, to razem z jej jednostkami dotarł do Iranu, gdzie w Teheranie ponownie rozpoczął działalność twórczą, ale też kolekcjonerską, stając się właścicielem cennej kolekcji dywanów perskich, z którą przez Bejrut i Damaszek dotarł do Argentyny, gdzie już od lat 20. mieszkał jego starszy brat Artem. Osiadłszy w Buenos Aires, aż do końca życia kontynuował swoją działalność artystyczną oraz kolekcjonerską, którą umożliwiały mu dochody zarówno z handlu sztuką, jak i wynalezienie unikalnej metody renowacji tychże perskich dywanów. Ten okres życia artysty, zakończony tragicznie 17 października 1989 roku, to materiał na oddzielną opowieść.

Jurij HAWRYLUK
Fot. autora artykułu

eprasa.pl fd3d2c2e68

W numerze 5/2020 pisaliśmy o najpopularniejszych tradycyjnych imionach męskich ukraińskojęzycznych mieszkańców Podlasia. Tym razem będzie o formach oryginalniejszych oraz rzadszych, które na przestrzeni ostatnich wieków były nadawane dzieciom na naszych wsiach. Warto przyjrzeć się zarówno imionom męskim, jak i żeńskim. Niektóre z form brzmią dziś dla nas zupełnie obco, inne znamy z form nazwisk, a jeszcze inne wciąż są bardzo popularne, chociaż często nie wiążemy ich z naszą tradycją lokalną.

Pro Fawsta, Rozumnika i Chionu,
czyli o ciekawych imionach tradycyjnych

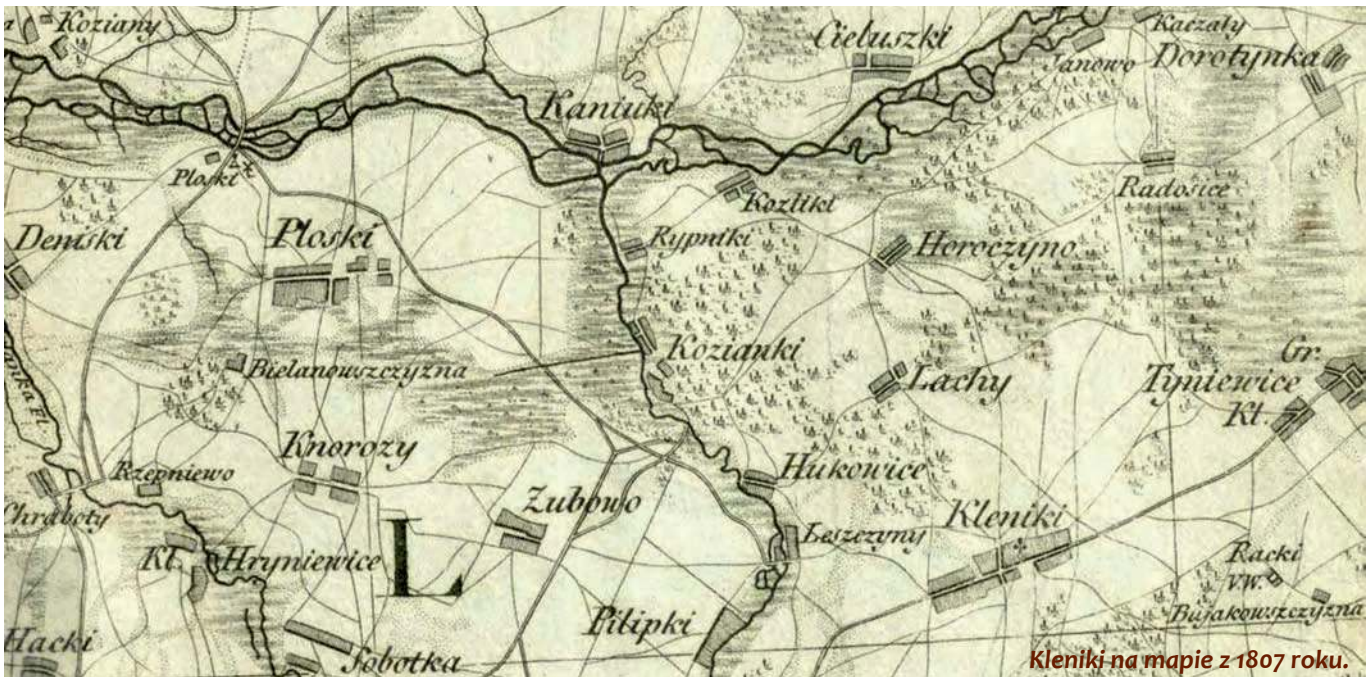
Przy badaniu dawnego imiennictwa tradycyjnego, zakorzenionego w tradycji ustnej mieszkańców Podlasia, jedną z najciekawszych parafii okazały się Klejniki (*po-naszomu Kleniki*), gdzie udało się zapisać całe spektrum różnorakich form imiennych. Jak się okazuje, była to zasługa (choć niektórzy pewnie powiedzieliby, że wątpliwa) duchownego tutejszej cerkwi, który nie unikał form naprawdę rzadkich, wręcz oryginalnych. W taki oto sposób w Klejnikach i innych wsiach w parafii (m.in. Koźliki, Pilipki, Kożyno, Lachy, Sapowo, Janowo, Istok) pojawiły się takie imiona męskie, jak chociażby *Orechwij, Jowa, Likander, Paładij, Polewko, Fila, Fawst, Firko, Falej, Fan, Klopka, Rozumij, Font, Mamont*, a także takie imiona żeńskie, jak *Kapitalina, Lempija, Platia, Polifiera, Fatina, Chiona, Artia* czy *Danata*. Ktoś zapyta – a cóż to za imiona? Odpowiedź jest prosta – imiona świętych w cerkiewnym Menologionie (*swiatciach*) w formie gwarowej zapisane od starszych mieszkańców.

Praktyka, że duchowny wybiera imię dziecku, była kiedyś powszechna, jednak wybór ten nie był dowolny – duchowny nadawał po prostu imię świętego, którego czczono w danym dniu wg kalendarza juliańskiego. Lepiej pod tym względem miały dzieci duchownych i osób zamożnych, a także... dziewczynki, w stosunku do których nie przestrzegano aż tak rygorystycznie zasady, że dziecko powinno nosić imię świętego figurującego w danym dniu w kalendarzu. Dlaczego dziewczynki? Ponieważ przy wielu dniach nie było świętej, można więc było wybrać imię tej, którą czczono w dniach poprzedzających chrzest lub też następujących po nim.

Popularność imion w przeszłości była w dużej mierze związana z tym, ile razy w tradycji Cerkwi czczono świętego noszącego dane imię. Wybierano oczywiście imiona najpopularniejsze, takie jak Jan / Iwan czy Maria (w przeszłości także w formie Marianna), Anna / Hanna, dlatego że właśnie świętych noszących te imiona Cerkiew wspomina najczęściej. Zdarzało się jednak, że nadawano dzieciom imiona rzadkie, jak chociażby we wspomnianych już Klejnikach.

W czasach późniejszych coraz większą rolę przy wyborze imienia zaczęli odgrywać chrzestni oraz rzecz jasna rodzice, którzy brali pod uwagę raczej to, by imię było zakorzenione w miejscowej tradycji, ale też w miarę popularne, w żaden sposób niestygmatyzujące dziecko. W zasadzie unikano imion oryginalnych. Niekiedy jednak zdarzały się sytuacje, że dziecko otrzymywało imię rzadkie. Tak stało się chociażby w jednej z wsi, gdzie jeszcze w czasach przed II wojną światową rodzice pozostawili chrzestnym dowolność przy wyborze imienia – *Jak ochrystite, tak bude dobre*. Więc kumowie nazwali dziecko… *Tryfon*. Można się raczej domyślić, jak rodzice skomentowali taki raczej nieśmieszny żart rodziców chrzestnych – *O Boże, zmarnowali ditia*.

Dzisiaj mamy zupełną dowolność przy wyborze imienia. Bywa, że rodzice to właśnie oryginalność imienia stawiają

Kleniki na mapie z 1807 roku.

eprasa.pl fd3d2c2e68

na pierwszym miejscu, a ponieważ dla niektórych ważna jest tradycja, więc nawet w Białymstoku można spotkać dziś dzieci o takich tradycyjnych, ale zupełnie już niepopularnych imionach, jak Anatol, Onufry czy Aaron.

A jak było w XVIII wieku?

Trudno dziś powiedzieć, które imiona w XVIII wieku zdawały się naszym przodkom oryginalne, na pewno jednak można sporządzić spis imion, które nadawano rzadko. Z przeanalizowanych metryk chrztów dawnej parafii unickiej w Czyżach z księgi z lat 1730-1750 wyłania się dość ciekawy obraz tradycji imienniczej, również jeśli chodzi o popularność imion. W artykule *„Łukasz – czołowiec nasz". Najpopularniejsze imiona męskie na Podlasiu* w numerze 5/2020 „Nad Buhom i Narwoju" zostały przedstawione te najczęściej wybierane imiona męskie. Tym razem zostaną przedstawione imiona najrzadsze – zarówno męskie, jak i żeńskie, które w analizowanym dwudziestoleciu XVIII wieku nadano tylko raz.

Warto przypomnieć, że metryki tego okresu sporządzano w języku polskim. Związane to było z latynizacją Cerkwi unickiej, zwłaszcza po synodzie zamojskim 1720 r., kiedy to język polski wprowadzono nie tylko do ksiąg cerkiewnych, ale też do nabożeństw i kazań. Na szczęście dla badaczy w zapisach miejscowych proboszczów przebijają liczne ukraińskie formy gwarowe, choć widać tu dużą dowolność i różnorodność.

W dawnych metrykach chrztu formy imienne pojawiają się najczęściej w przypadkach zależnych (np. *Ochrzciłem Corkę Tatiannę*; *Ochrzciłem Corkę imieniem Xięnią*). W dodatku często formy z metryk nie oddają ani brzmienia polskiego, ani gwarowego ukraińskiego, a są swoistymi hybrydami językowymi. Dlatego też w poniższym zestawieniu podany zostanie jedynie wariant literacki imienia – po polsku i ukraińsku.

A oto, jakie imiona męskie w latach 1730-1750 nadano naszym przodkom-unitom z parafii Czyże tylko jeden jedyny raz:

Abercjusz / Аверкій
Ambroży / Амвросій
Antonin / Антонін
Bakchus, Bachus / Вакх
Cyriak / Кириак
Cyryk / Кирик
Eleuteriusz / Елевтерій
Eugeniusz / Євген, Євгеній
Franciszek / Франциск
January / Януарій
Jerzy / Юрій
Justyn / Устин, Юстин
Kalinik / Каленик
Kazimierz / Казимир
Ludwik / Людвіг
Maciej / Матвій
Makary / Макар
Miron / Мирон
Naum / Наум
Nazariusz / Назарій, Назар
Nestor / Нестір, Нестор
Parteniusz / Парфеній, Парфен
Rodion / Родіон, Радивон
Sebastian / Севастіан, Севастіян
Sofoniasz / Софон
Teofil / Теофіл
Tychon / Тихон

W przypadku kobiet imiona nadane tylko raz w latach 1730-1750 to:

Anisja / Анісія
Charyta, Charytyna / Харита
Elżbieta / Єлизавета
Eudoksja / Євдоксія
Joanna / Іоанна
Konstancja / Констанція
Rozalia / Розалія
Teresa / Тереза

Wystarczy nawet pobieżny rzut oka na ten spis, bo zobaczyć, że znajdują się w nim imiona naprawdę dość różne: mało znane i zupełnie już dziś zapomniane (Eleuteriusz czy January), takie, które w późniejszym okresie, jeszcze nawet w XX wieku, były chętnie nadawane dzieciom na podlaskich wsiach (Justyn, czyli nasz podlaski *Ustyn*, Kalinik – *Kalenik*, Anisja – *Onisia*), a także takie, które dziś są bardzo dobrze znane i raczej zdają się dość popularne, a nie rzadkie (Elżbieta, Eugeniusz, Jerzy). W spisie znalazły się też imiona, które zostały nadane najprawdopodobniej dzieciom miejscowych katolików (Franciszek, Ludwik, Joanna, Rozalia, Teresa) – niekiedy bowiem w parafii unickiej chrzcili swoje dzieci miejscowi rzymscy katolicy.

Imiona w ostatnim stuleciu

W minionym już XX wieku popularnych było bardzo wiele różnorodnych imion tradycyjnych, a więc występujących w cerkiewnych *swiatciach* – wciąż od najstarszych mieszkańców podlaskich wsi można zapisać nawet ponad tysiąc różnorakich form gwarowych utworzonych od kilkuset imion, które były nadawane naszym przodkom. Imiona te należałoby zebrać jak najszybciej, ponieważ z każdym rokiem maleje liczba osób urodzonych jeszcze przed II wojną światową, które są prawdziwą kopalnią wiedzy o dawnym nazewnictwie tradycyjnym.

Wśród tych najpopularniejszych imion, nadawanych jeszcze w pierwszej połowie XX wieku (*Chwedur, Stepan, Wasil, Handzia, Nina* czy *Luba*), trafiały się też formy rzadsze. Udało się zebrać pewną liczbę takich ciekawych imion tradycyjnych. Poniższe zestawienie zawiera dość subiektywny wybór form – z dzisiejszej perspektywy oryginalnych i interesujących, niekiedy znanych, ale najczęściej nie kojarzonych ze wschodnią tradycją imienniczą (np. Benedykt, Kleofas), czasami przywołujących na myśl utwory literackie (Faust, Salomea) lub… popularne bajki czy książki dla dzieci (Bonifacy, Tytus). Wiele z tych imion bardzo trudno odnaleźć w spisach lub słownikach imion. Aby jednak potwierdzić, jak często były one nadawane w pierwszej połowie XX wieku, należałoby przeanalizować odpowiednie metryki chrztu z poszczególnych parafii prawosławnych na Podlasiu.

W zestawieniu na początku została podana oficjalna forma polska w brzmieniu ze spisu imion prawosławnych, który jest wykorzystywany w urzędach stanu cywilnego, następnie ukraińska forma literacka (głównie według publikacji «Словник власних імен людей (українсько-російський і російсько-український)», Київ 1967), a na końcu warianty gwarowe (z pogrubieniem w miejscu akcentu), zapisane w różnych miejscowościach na Podlasiu, głównie w tych, których mieszkańcy posługują się archaicznymi gwarami ukraińskimi.

Imiona męskie:

Aggeusz – Огей / Огій – Hej
Archipiusz – Архип / Орхип – Orchip
Areta – Арефа / Орефа – Orechwij
Barlaam – Варлаам – Warłam
Benedykt – Бенедикт / Венедикт – Banadyk
Bonifacy – Боніфатій / Боніфат – Bonifat
Chryzant – Хрисанф – Ryzantij
Faust – Фауст – Fawst

eprasa.pl fd3d2c2e68

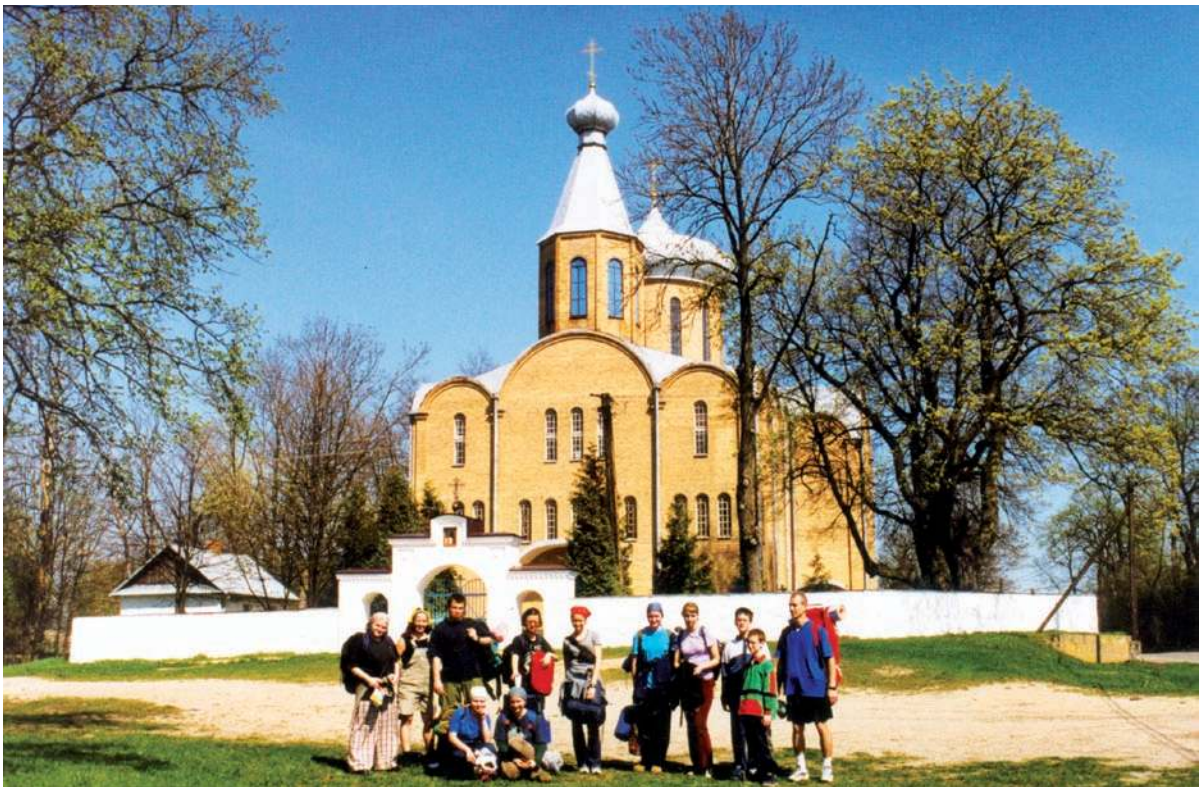
Filaret – Філарет – Fiłaret, Filaret, Firko
Florus – Флор, Фрол – Flor, Froł
Gordiasz – Гордій – Hordi^{e}j
Guriasz – Гурій – Huryn
Hermolaus – Єрмолай – Jermołaj
Hilarion – Іларіон – Łaryon
Hiob – Іов, Йов – Jowa
Hipolit – Іполит / Полит – Polit
Joannicjusz – Йоаникій / Оникій – Oniki, Onikij
Jozafat – Йосафат – Jezofat
Kalistrates – Калістрат – Kalistran
Kasjan – Касіян – Kosijan
Kleofas – Клеопа – Kleopa, Klopka
Mamant – Мамант – Mamont
Marceli – Маркел – Marki^{e}ł
Nikander – Никандр – Likander
Nikanor – Никанор – Nikanor, Nikonor
Nikodem – Никодим – Nikodim
Olimpiusz – Олімп – Olipij
Onisym – Онисим – Oniśko, Onisij
Pachomiusz – Пахом – Pachonij, Pachomko
Palladiusz – Палладій – Paładij
Pantaleon – Пантелеймон – Pantelimon, Pantelimun, Pantolim, Pantelimuon, Pantelusza, Pantelej
Platon – Платон – Płatuon
Polieukt – Полієвкт – Polewko
Polikarp – Полікарп – Polikarp
Porfiriusz – Порфирій / Порфир – Prochwilij, Profilij, Fila
Rozumnik – Розумник – Rozumi^{e}j
Serafin – Серафим – Sierafim, Sierachwim
Spirydon – Спиридон – Szpiryduon
Talaleusz – Фалалій – Falej
Teofan – Теофан – Fan
Terencjusz – Терентій – Telenti^{e}j
Tryfon – Трифон – Tryfon
Tytus – Тит – Tit

A oto zestawienie ciekawszych tradycyjnych imion żeńskich:

Antysa–Анфіса–Onfisa, Antysa, Anfiza
Artemia – Артемія – Artina, Artyna, Artia
Charytyna – Харита – Charytina, Charytinka
Chionia – Хіона – Chiona, Chionija, Chijona
Domna – Домна – Domna, Domka
Donata – Доната – Danata
Eufemia – Євфимія / Юхимія – Fima, Jefimka
Fotyna (Swietłana) – Фотинія / Фотина – Fatina
Iryda – Іраїда – Rajida, Rajina
Eufrozyna – Єфросинія – Pruzyna, Frosia
Gliceria – Гликерія / Лукерія / Ликерія / Ликера – Liki^{e}ra, Łukusia, Łusza (możliwe pochodzenie od imienia Łucja – Лукія)
Minodora – Минодора – Minadora, Minodora
Nonna – Нонна – Nonka, Nonna
Olimpia – Олімпія – Olimpi^{e}ja, Limpi^{e}ja, Lempi^{e}ja
Platonida – Платонида – Płatia
Pulcheria – Пульхерія – Polifi^{e}ra
Salomea – Соломія – Sołomi^{e}ja
Serafima – Серафіма – Sierafima, Sierafimka, Fima, Fimka

Oczywiście są to tylko wybrane przykłady, ale obrazują one, jakie imiona funkcjonowały kiedyś w naszym środowisku wiejskim. W dodatku na ich przykładzie doskonale widać, jak bardzo odeszliśmy od tradycji. Na szczęście można obserwować ostatnio tendencję do wracania do imion dawniejszych, także tych oryginalniejszych, rzadszych. Stąd też niektórzy mali potomkowie *naszych pudlaśkich ludi* noszą teraz takie imiona, jak np. Nikodem, Anastazja, Nadia czy Nina, chociaż trzeba podkreślić, że akurat te dwa ostatnie nie są notowane w dawnych metrykach, co świadczy o tym, że pojawiły się one na Podlasiu znacznie później, najpewniej pod wpływem tradycji rosyjskiej. Czy wybór takich imion to ukłon w stronę tradycji? A może też przejaw pewnej mody? O to jednak trzeba pytać samych rodziców, czym się kierowali, nadając takie a nie inne imię swojemu dziecku.

Ludmiła ŁABOWICZ

Серце Кленицької парафії – збудована у 1970-1980-х роках Вознесенська церква у Кленицях. Спереду стоять учасники туристично-краєзнавчого рейду молоді, зорганізованого весною 2000 року. Фото Ю. Гаврилюка

eprasa.pl fd3d2c2e68

Од чого зачиналі житі поженяни молодия в колісьніх лі[е]тах

Найуперуч – то чи позволят батькі поженітісь тим, што люб'яться. І то вже било добре. Переважно батькі оддавалі туди, де мнуого гектарув, бо у каждуй хаті било по 5 і по 7 діток, а тогди земля била дорогая. В тих люді то в сі[е]нях бив туок – казалі, што не треба там помосту. Ну то што било – сморуод, блохі і буольши комахі, бо людіна била замуляна роботою. Алє уже там хлі[е]ба навесні[е] не браковало, наветь і пірога у неді[е]льку.

Било не жицє, а пекло, бо мі[е]лі тия батькі по кілька синуов і вони не хоті[е]лі іті у так звани приступи, бо то било неславно. То женіліся по трох додому, а пудвуоркі білі узкі, бо всі[е] жилі у селі[е]. Тогди білі так звани шаховніці, оно у 1935 році роздалі кольонії. То до того року три сини у наших сусі[е]дув зачалі ставіті хатінкі, бо поженілісь всі[е] до хати, значит до батька. В однуой хатці то жив Костентій, у другуй Роман, у третюй Нікун. І так стояло три хатінкі радком. Як которомусь трапівся богатши тесть, то вуон хучи[е]й поставів хатку, а як тесть попав п'яніця, то довго жилі молодия з батькамі.

Найдовш жив Костентій, бо тесть його запитав, што хоче у посаг – корову чи розбере хліва і доложит до хати? Вуон узяв старого хліва, што бив з дибікув – тесть не мі[е]в де загнаті корову, то і корову оддав. Йому вийшло найлєпі.

Для Романа тесть розобрав якогось пувклунька і тоже поставілі хатку. А Нікун довго жив з батькамі і мі[е]в трох синуов. Батькі спалі у присті[е]нку, то такая невелічка комуорка од кухні, а Нікун з жуонкою спалі на полатках, значит на досках; на їх сі[е]ннік напхани соломою і то уже било добре. Ді[е]ті троє спалі на печи[е]. Пі[е]ч била веліка, бо влазіло туди ши[е]сть велікіх блях, а на печи сушилі жито на хлі[е]б і мололі в жорнах рукамі. У молодих то найперуч била, як перши мебель, колиска плєтяна з лозіни; на лєйцях ві[е]сіла.

Найгуорш било спаті, як ді[е]ті буольши поглєдалі і так било у Нікона. То вуон казав хлопцям одвернутісь до стіни, а там ві[е]сіло мнуого вінкуов цібулі, вона вендзілась на весну, коб не било ставбунуов. І каже:

– На лі[е]ви бочок ляжте і говори[е]те отченаши.

Алє один буольши поглянув на тата і маму. Рано каже мамі:

– Мамо, алє тато не лєжав на лі[е]вум бокові, оно на тобі[е]. Чом воно так?

Мама каже:

– Бо йому боліт лі[е]ве плі[е]чко.

– Ага... – каже синок.

От так трудно било житі у однуом поміщеньові, а хоті[е]лось притулітісь, ну й того...

Треба било встаті рані[е]й за свекруху, коб зачаті штось вариті, бо як свекруха прочнеться перша, то неві[е]стка мусіт ждаті.

Їм і сусі[е]ди трапілісь невельмі добри, бо часто била сварка, найбуольш за кури – а то видерлі штось на городі, а то у сусі[е]да в курнікові нестісь ішлі, бо хлівок при хлівкові, то могло так і биті. Алє Ніконова жуонка пожалілась йому:

– Докуоль Прузина буде мене лаяті за яйця...

А вуон юой каже:

– Вистав юой тогди сраку.

Одного разу вона так і зробіла. Сталі сваритісь на гуліці, то Нікунча залупіла спудніцю, стала раком і каже:

– Побачим, которої буде правда.

То сусі[е]дка тоже спудніцю залупіла і так стоят. Нікун прии[е]хав з поля і бачит тоє чудо. Пудийшов до жуонкі і каже:

– Я скіну нагавіці і постою, а ти іді наготов і[е]сті.

І так зробів. Для сусі[е]дкі уже било за довго, вона глянула і крикнула:

– Бач, хамко! Ти віновата, бо тобі[е] виперло кішку.

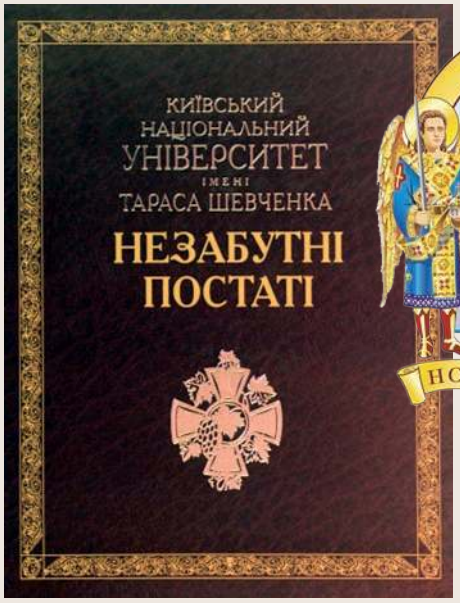
То било смі[е]шне, алє правдіве.

Ніна ГРИГОРУК
з Курашева

Картіни колісьнього жніва намальовав Міколай Януовські з села Староє Березово у ґміні Гайнувка (фото Ю. Гаврилюка).

eprasa.pl fd3d2c2e68

Ігнатій Данилович:
Люди за своєю природою — вільні

Графіка з фондів Національної бібліотеки у Варшаві

До бібліотеки Підляського наукового інституту надійшло видання «Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Незабутні постаті» (Київ, 2005, 464 стор.), опрацьоване редакційним колективом, який очолював тодішній ректор Віктор Скопенко. Згадується в ньому, що помітне місце в історії юридичного факультету Імператорського університету Святого Володимира, адже таку назву найстарший київський виш отримав у моменті свого заснування (1833 р.), мав між іншим Ігнатій Данилович, уродженець розташованого неподалік від Більська села Гриневичі-Великі.

У першому навчальному році, який почався 28 серпня 1835 р., в університеті працював лише філософський факультет з двома відділеннями: історико-філологічним і фізико-математичним. Заняття на юридичному факультеті розпочалися у 1835 р., коли з інших осередків прибули перші професори і викладачі, в тому числі Ігнатій Данилович та Александер Міцкевич (молодший брат поета Адама Міцкевича), який став першим професором римського права.

Як пишуть автори «Незабутніх постатей»: «Першим деканом факультету став професор І. М. Данилович. Ще в 1824 р. царський уряд звільнив його з посади професора Віленського університету за прогресивні погляди й відіслав до Харкова. З осені 1835 р. І. М. Данилович – перший професор курсу „Історія кримінального права" на юридичному факультеті Київського університету. Люди, стверджував І. М. Данилович, за своєю природою вільні, тільки суспільний лад дав змогу одним станам піднятися над іншими. Правове становище імперського селянства, навіть порівнюючи його з бідністю литовських хліборобів, навіювало вченому „сумні роздуми". Й тепер не втратили цінності його праці „Літопис Литви і Русі", „Огляд історичних відомостей про складання зводу законів Західних губерній". Широкі та глибокі знання висунули його в число провідних учених і педагогів Київського університету».

Окремої біографії Ігнатія Даниловича у названій книзі не поміщено. Зате у 2-му томі «Енциклопедії історії України» (Київ, В-во «Наукова думка», 2004) знайдемо статтю «Данилович Ігнатій Миколайович», авторства Галини Герасимової, яка дає вченому характеристику «історик прав». Біографістка подає тут варіанти дати народження – «10.08. (30.07.), за ін. даними, 30.08.1787», до чого можна ще додати, що у деяких публікаціях як рік народження можна зустріти також «1788» та «1789». Подвійна денна дата це наслідок здогаду, що 30 липня це за юліанським календарем (т.зв. старий стиль), який у XVIII ст. на 10 днів розходився з григоріанським. Данилович не народився однак у «старостильній» Російській імперії (в її складі Більський повіт опинився щойно у 1807 р.), тому також загал польських

eprasa.pl fd3d2c2e68

наукових та енциклопедичних публікацій подає дату 30 липня 1787 р. Місце народження і родинні обставини – «с. Гриневичі ... в сім'ї бідного унійного священика» сумнівів вже не викликають. Можна лише додати, що парафія у Гриневичах існувала до Першої світової війни, в ході якої, 9 серпня 1915 р., згоріла дерев'яна парафіяльна церква Св. пророка Іллі, якої вже не відновили (каплиця, яка зараз стоїть на гриневицьких могилках, була збудована щойно у 1950-х роках). А ось чергові віхи в житті Ігнатія Даниловича:

— «Навчався в школі католицького чернечого ордену піаристів у м. Ломжа (з 1801), гімназії в м. Білосток (1807».

— «Закінчив юридичний факультет Віленського університету зі ступенем магістра» (у 1812 р.).

— «Викладач (1814), ад'юнкт (1819), екстраординарний професор (1822) громадянсько-кримінального права, ординарний проф. (1823-1824) Віленського ун-ту. 1818 перебував у науковому відрядженні у Варшаві та Санкт-Петербурзі. Від 1821 підтримував близькі стосунки з польським істориком Йоахимом Лелевелем, який прибув до Віленського ун-ту. Після слідства в справі таємних студентських т-в „філоматів" та „філаретів" обох було звільнено з роботи».

— «Восени 1825 очолив кафедру російського і провінційного права Харківського ун-ту. Був відряджений до С.-Петербурга для роботи в комісії під кер-вом М. Сперанського зі складання „Зводу провінційних законів для західних губерній, приєднаних від Польщі" (не був прийнятий) зі збереженням професорського звання і платні (1830-1835)».

— «Ординарний професор кримінального права Київського ун-ту (1835-1839), перший декан юридичного факультету цього ун-ту (1835-1836)».

— «1839 переведений до Московського ун-ту. Там невдовзі захворів на нервовий розлад і 1842 повернувся до Києва».

— «Помер 12.07 (30.06.) 1843 у м. Грефенберг».

Сучасна назва курорту у тодішній Австрійській імперії (зараз Чехія), куди Данилович поїхав рятувати своє здоров'я, це Lázně Jeseník. Коли йдеться про дату смерті, то її перераховування також є сумнівним (і тут обов'язував григоріанський календар), але це по суті дрібниця. Більша біда, що «Архів ученого не зберігся».

Біографія Ігнатія Даниловича, як вченого та педагога, який у добу імперської неволі – як соціальної, так і національної – підкреслював, що люди за своєю природою вільні, гідна вивчання та популяризації, отже, будемо про нього згадувати ще не один раз. Можна ще заглянути до статей у колишніх числах нашого журналу, а саме у №№ 2/1993, 5-6/2002 і 2/2003.

РеД.

Київ, який при свому житті бачив Ігнатій Данилович: Західний фасад Київського університету (М. Сажин), Всіхсвятська церква у Печерській лаврі (Т. Шевченко), Софійський собор (М. Сажин). Малюнки 1840-х років.

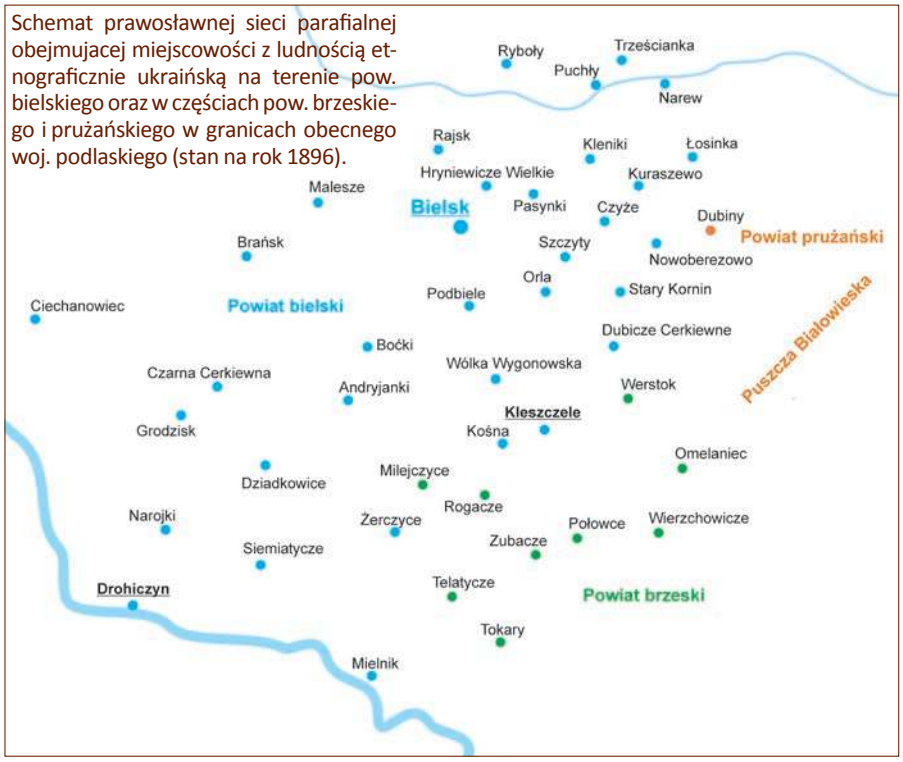
eprasa.pl fd3d2c2e68

Obraz prawosławnej sieci parafialnej nad Bugiem i Narwią u schyłku XIX w.

Jednym z ważnych elementów naszej świadomości historycznej są dzieje struktur cerkiewnych, które do XVIII w. wchodziły w skład metropolii kijowskiej – prawosławnej, a po 1596 r. także grekо-unickiej, zaś w XIX w. zostały podporządkowane rosyjskiej Cerkwi prawosławnej, zarządzanej w tym czasie przez Synod podlegający władzy państwowej. Najniższym i najbliższym ogółowi szczeblem były oczywiście parafie, które po raz pierwszy dość szczegółowo zostały opisane przez Josifa (Sokołowa), w latach 1891--1897 wikariusza eparchii wileńskiej z tytułem biskupa brzeskiego i rezydencją w Grodnie. Właśnie tam w 1893 r. pojawiło się pierwsze wydanie jego przedstawienia parafii prawosławnych w guberni grodzieńskiej, noszące tytuł „Гродненский православно-церковный календарь или современное состояние православной церкви в Гродненской губернии". Drugie wydanie dzieła, z nieco zmienionym tytułem („Гродненский православно-церковный календарь или Православие в Брестско-Гродненской земле в конце XIX века"), ukazało się w 1899 r., tym razem w Woroneżu, gdyż jego autor od maja (czerwca) 1897 r. był wikariuszem eparchii woroneskiej. Jest to już publikacja dwutomowa, opatrzona uwagą, iż zawiera najnowsze dane statystyczne, a więc zapewne zebrane tuż przed opuszczeniem Grodna, co miało miejsce nie później niż w pierwszych miesiącach 1897 r.

Specyfiką publikacji jest rozmieszczenie materiału wg dat świąt cerkiewnych, związanych ze wszystkimi istniejącymi świątyniami, a więc nie tylko cerkwiami parafialnymi, ale też cmentarnymi i np. w uroczyskach. Podawane są również informacje o fundatorach świątyń i ich wyposażenia, co pokazuje chronologię procesów historycznych, gdyż wcześniej w tej roli występowali głównie właściciele ziemscy, książęta i królowie, lecz od lat 60. XIX w. coraz większą rolę zaczęła odgrywać administracja rosyjska, z której inicjatywy zostały też przejęte i przebudowane na cerkwie niektóre kościoły, co również zostało odnotowane, w sposób jednak bardzo oględny. Natomiast dane o liczbie wiernych poszczególnych parafii pozwalają ustalić, że na należącym obecnie do woj. podlaskiego terenie pow. bielskiego, brzeskiego i prużańskiego u schyłku XIX w. zamieszkiwało ponad 90 tys. ludności prawosławnej, poza nielicznymi wyjątkami etnograficznie ukraińskiej (przypisanie jej *narodowości białoruskiej* miało miejsce dopiero w okresie późniejszym). Wprawdzie w wymienionych w zestawieniu 46 parafiach, które obejmowały ogółem 452 miejscowości, mamy łącznie prawie że 102 tys. wiernych, trzeba jednak pamiętać, że część parafii obejmowała także miejscowości znajdujące się obecnie w granicach obwodu brzeskiego Republiki Białoruś. Co ciekawe, ogólna liczba wiernych parafii w pow. bielskim (79,5 tys.) jest prawie że identyczna z opublikowanymi danymi spisu powszechnego, przeprowadzonego 28 stycznia (9 lutego) 1897 r. (79,4 tys.).

W naszej publikacji przetłumaczone z języka rosyjskiego opisy zostały zebrane i umieszczone wg poszczególnych parafii, których większość należała wówczas do pow. bielskiego, kilka zaś do pow. brzeskiego i prużańskiego. Jednostką diecezjalną była eparchia litewska (z katedrą w Wilnie i konkatedrą w Grodnie), zaś szczebel pośredni stanowiły tu 4 dekanaty (*błahoczynija*): bielski, drohiczyński, kleszczelowski i wysokolitewski. Uzupełniliśmy je też dodatkowymi informacjami o poszczególnych miejscowościach, w tym cytatami z innych publikacji encyklopedycznych. Nazwy świąt podajemy w wariancie cerkiewnosłowiańskim, zgodnie z wymową na danym terenie oraz datami wg kalendarza juliańskiego i (w nawiasie) gregoriańskiego.

Schemat prawosławnej sieci parafialnej obejmujacej miejscowości z ludnością etnograficznie ukraińską na terenie pow. bielskiego oraz w częściach pow. brzeskiego i prużańskiego w granicach obecnego woj. podlaskiego (stan na rok 1896).

Andryjanki

Powiat bielski, gm. Boćki, przy drodze krajowej nr 19. Na mapach XIX-wiecznych określane jako Andryjanki Cerkiewne. Nazwa przez ukraińskojęzycznych mieszkańców wymawiana jak *Ondryjanki*. Wg dokumentu hospodarskiego (wielkoksiążęcego) z 1512 r. zamieszkiwali tu „люди наши Андриянчичи", a wg autorów opisu w „Katalogu zabytków sztuki w Polsce. Powiat bielski" (W-wa 2019; dalej KZSzwP) była to „wieś wielkoksiążęca zamieszkana przez bojarów pochodzenia ruskiego ... notowana przed 1430 oraz 1463 – w tym roku wzmiankowani Borys i Wasyl, synowie Wołczka", która potem trafiła w ręce prywatnych posiadaczy ziemskich (najdłużej była w posiadaniu boćkowskich Sapiehów – lata 1606-1761). Pierwsza wzmianka o cerkwi pod 1554 rokiem.

12 (24, w XX w. – 25) czerwca: Prepodobnoho Onufryja Welikoho

[*Święto obchodzone*] We wsi Andryjanki, pow. bielski, dekanat drohiczyński, w cerkwi cmentarnej i jednocześnie parafialnej. Cerkiew drewniana, wzniesiona w 1896 r. w celu zastąpienia drewnianej cerkwi parafialnej Wozdwiżenija Chresta

eprasa.pl fd3d2c2e68

Siedziba parafii	Liczba miejscowości	Liczba wiernych
Andryjanki[1]	8	743
Bielsk[2]	14	6374
Boćki	13	2141
Brańsk[3]	17	1194
Ciechanowiec	6	270
Czarna Cerkiewna	8	1058
Czyże	10	3800
Drohiczyn	14	1325
Dubiny	12	3180
Dubicze Cerkiewne	7	2149
Dziadkowice[4]	8	615
Grodzisk	7	1098
Hryniewicze Wielkie[5]	5	798
Kleniki	13	3453
Kleszczele	9	2910
Kośna	7	1963
Łosinka	19	3520
Malesze	6	1220
Mielnik	14	2339
Milejczyce	13	2608
Narew	18	2904
Narojki	17	1022
Nowoberezowo	14	4290
Omelaniec[6]	10	2611
Orla	10	3159
Pasynki	9	3543
Podbiele	9	1997
Połowce[7]	8	2756
Puchły	6	1613
Rajsk	10	3148
Rogacze	7	1376
Ryboły	8	3685
Siemiatycze	20	4428
Stary Kornin	16	2440
Szczyty	3	1516
Telatycze	6	1434
Tokary[8]	7	2434
Trześcianka	5	2152
Werstok	17	1485
Wierzchowicze[9]	16	5689
Wólka Wygonowska	8	1601
Zubacze[10]	7	2076
Żerczyce	11	1875
	452	101 992

Przynależność miejscowości, które ośrodkami parafialnymi stały się w okresie późniejszym

Augustowo (1982) – parafia Trójcy Świętej w Bielsku
Boratyniec Ruski (1996) – parafia Siemiatycze
Czeremcha (1986) – parafia Kleszczele
Grabarka (1947) – parafia Siemiatycze
Hajnówka (1942) – parafia Dubiny
Kuraszewo (1897) – parafia Czyże
Kuzawa (1984) – parafia Kleszczele
Orzeszkowo (1983) – parafia Dubiny (od 1942 r. Hajnówka)
Ploski (1945) – parafia Ryboły
Rogawka (1996) – parafia Siemiatycze
Sasiny (1903) – parafia Milejczyce
Tyniewicze Wielkie (1982) – parafia Narew
Widowo (2007) – parafia Trójcy Świętej w Bielsku

Plebania i cerkiew parafialna św. Barbary w Milejczycach, zbudowana w latach 1899-1900.

[1] Parafia istniała do bieżeństwa w 1915 r. Obecnie w składzie parafii Boćki.
[2] W Bielsku funkcjonowały 4 parafie, które obejmowały też miejscowości otaczające Bielsk.
[3] Do parafii Brańsk należała też część parafii Hodyszewo, większość której znajdowała się wówczas w gub. łomżyńskiej (diecezja chełmska). Parafia Brańsk istniała do bieżeństwa w 1915 r. Obecnie w składzie parafii Malesze.
[4] Utworzona w 1870 r. z przekształcenia parafii Żurobice i istniała w tej formie do bieżeństwa w 1915 r. Obecnie w składzie parafii Żerczyce.
[5] Parafia istniała do bieżeństwa i zniszczenia cerkwi w 1915 r. Obecnie w składzie parafii *Uspenija Preswjatoji Bohorodici* w Bielsku.
[6] Tylko kolonia Bobinka (wówczas część wsi Bobinka, obecnie kolonia wsi Starzyna), która obecnie należy do parafii Werstok. Praktycznie cała parafia Omelaniec znajduje się obecnie w granicach obwodu brzeskiego Republiki.
[7] Obecnie większość parafii, włącznie z cerkwią parafialną, usytuowaną w pobliżu wsi Hola (dawniej Połowce lub Połowce-Hola, od 1964 r. – Pogranicznaja), w granicach obwodu brzeskiego Republiki Białoruś.
[8] Obecnie część parafii, w tym większość wsi Tokary z cerkwią parafialną, w granicach obwodu brzeskiego Republiki Białoruś.
[9] Tylko Opaka Wielka (ob. par. Werstok), reszta parafii obecnie w granicach obwodu brzeskiego Republiki Białoruś.
[10] Obecnie część parafii w granicach obwodu brzeskiego Republiki Białoruś.

eprasa.pl fd3d2c2e68

Hospodnioho [*Podwyższenia Krzyża Pańskiego*], która spłonęła 20 czerwca [*2 lipca*] 1895 roku, była zaś wzniesiona w 1743 roku przez księcia Sapiehę. W odległości 22 wiorst od Bielska. Parafian przy niej: 361 płci męskiej i 382 żeńskiej, razem zaś 743, w 8 miejscowościach: Andryjankach, Dołubowie, Żołoczkach, Zamianowie, Sieklukach, Sielcach, Smolugach i Solnikach, z których najbardziej od cerkwi parafialnej są oddalone Dołubowo i Zamianowo – 8 wiorst każda. Są: bractwo męskie i żeńskie, cerkiewno-parafialna rada opiekuńcza, 6 szkół cerkiewnych: w Andryjankach, Wygonowie, Dołubowie, Żołoczkach, Piotrowie-Krzywokołach, Sielcach i Solnikach, z 86 uczącymi się chłopcami i 25 dziewczynkami. Personel składa się z 2 osób: duchownego i psalmisty, z 496 rublami pensji. Personel korzysta z ziemi cerkiewnej: sadyba 1 dziesięcina 78 sążni, grunty orne 24 dziesięcin 1921 sążni, łąki 14 dziesięcin 666 sążni, lasy 312 sążni, nieużytki 863 sążnie, w sumie zaś 40 dziesięcin i 1440 sążni.

[*Proboszcz:*] o. Joann Smirnow, wyświęcony 6 (18) listopada 1877 r.

Książę Sapieha *– Józef Franciszek Sapieha, podskarbi nadworny litewski, zmarł w 1744 r. (tytułu książęcego nie miał, gdyż Sapiehowie uzyskali go dopiero w 1768 r.).*

Cerkiewno-parafialna rada opiekuńcza *(церковно-приходское попечительство) – powołany carskim rozporządzeniem w 1864 r. organ składający się z duchownych i pochodzących z wyboru osób świeckich, który miał dbać o cerkiew i dobrobyt personelu parafialnego, organizację początkowej edukacji dzieci oraz działalność charytatywną w parafii.*

Szkoła cerkiewna *– szkoła cerkiewno-parafialna (церковно-приходская школа) – dwu- lub czteroletnia szkoła elementarna (początkowa), prowadzona przez wydział duchowy, czyli Świątobliwy Synod Rządzący. Zgodnie z carskim rozporządzeniem z 1884 r. w jednoklasowej szkole dwuletniej uczono Prawa Bożego (Закон Божий), śpiewu cerkiewnego, pisania, arytmetyki i czytania, zaś w czteroletnich szkołach dwuklasowych także historii i języka cerkiewnosłowiańskiego. Nauczycielami byli księża, diakoni i diakowie oraz nauczyciele, którzy ukończyli cerkiewne szkoły nauczycielskie (церковно-учительская школа), średnie szkoły diecezjalne (епархиальное училище), rzadziej seminaria nauczycielskie.*

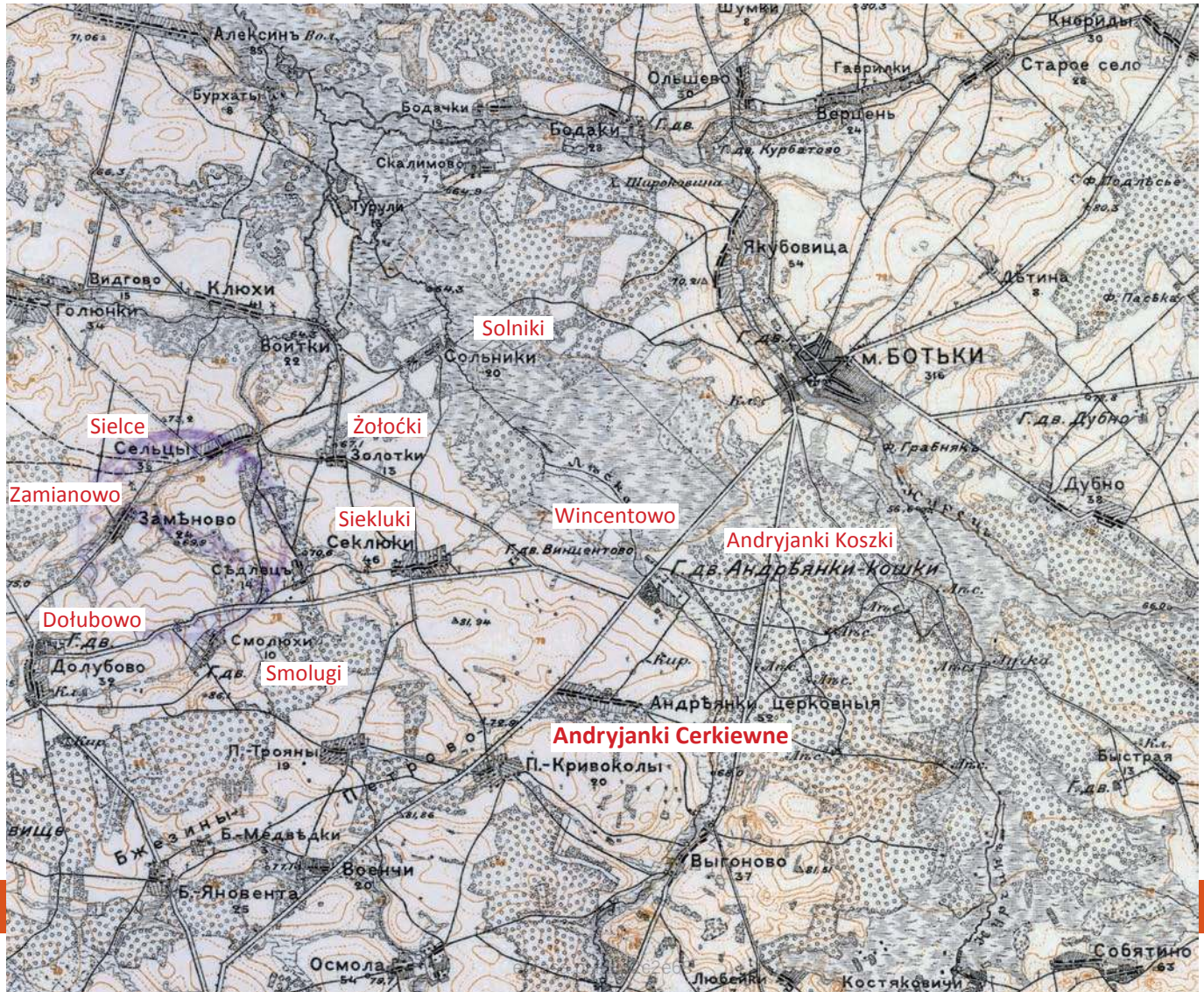
o. Joann Smirnow *– duchowny rosyjski, absolwent Seminarium Diecezjalnego w Twerze, od 20 lutego (4 marca) 1890 r. proboszcz w Andryjankach, ale od 23 maja (4 czerwca) 1896 proboszcz w Siemiatyczach, gdzie zmarł; nauczyciel szkół cerkiewno-parafialnych w swoich parafiach i szkoły ludowej w Siemiatyczach. Proboszczem parafii w Andryjankach od 28 czerwca (10 czerwca) 1896 r. do listopada 1902 r. był o. Mikołaj Borowski, absolwent Seminarium Duchownego w Wilnie.*

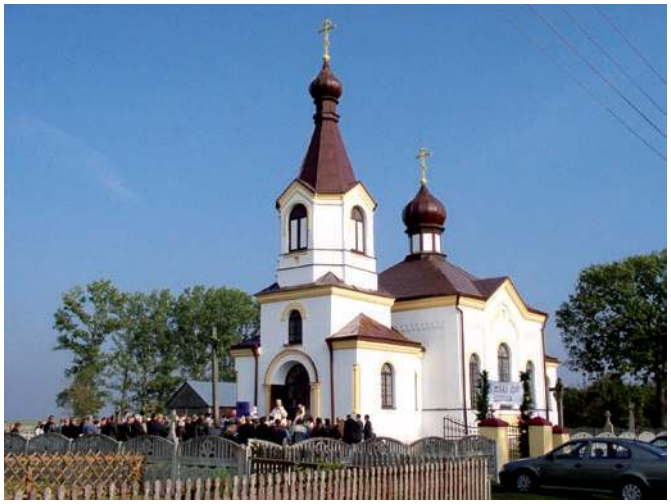
Wiorsta *– 1066,79 m*

Dziesięcina *– 1,09 ha*

Sążeń *– 4,55 m²*

Dalszy los cerkwi cmentarnej w Andryjankach jest dość niejasny. Wg o. Grzegorza Sosny („Katalog świątyń i duchowieństwa prawosławnego diecezji warszawsko-bielskiej", – „Elpis", nr 2/3, 2000) „cerkiew cmentarną pw. św. Onufrego w 1922 r. przeniesiono na cmentarz do Dziadkowic" (także: „Na cmentarzu dziadkowickim usytuowano cerkiew przywiezioną z Andryjanek i zamieniono na kościół, który przetrwał do dnia obecnego"). Podobnie w „KZSzwP. Pow. bielski": „drewniana cerkiew cmentarna pw. Św. Onufrego, 1922 przeniesiona do Dziadkowic (za Z. Romaniukiem [*Romaniuk korzystał ze wspomnianej publikacji o. G. Sosny*])". Wersji tej zdają się przeczyć zarówno „Rejestr zabytków nieruchomych – województwo podlaskie" (Narodowy Instytut Dziedzictwa, 30 września 2021), gdzie mamy zapis „kaplica cmentarna, 1826,", której historię krótko opisuje „KZSzwP. Siemiatycze, Drohiczyn i okolice": „Kaplica cmentarna p.w. Św. Anny. Wzniesiona 1826 ... 1867 rozebrana i zmontowana jako cmentarna prawosławna w Żurobicach, odzyskana w 1919". Na stronie interne-

Pierwsze nabożeństwo w wyremontowanej cerkwi Wozdwiżenija Chresta Hospodnioho (21 października 2006 r.).

towej rzymskokatolickiej diecezji drohiczyńskiej jest zaś informacja, że po zamknięciu w 1867 r. przez władze rosyjskie kościoła w Dziadkowicach „wierni gromadzili się w kapliczce cmentarnej zbudowanej w 1826 roku z fundacji wspomnianego Feliksa Uszyńskiego (później cerkiew w Żurobicach, która została w 1919 roku rewindykowana katolikom)". Jednak o przejściowym istnieniu cerkwi cmentarnej w Żurobicach nie ma żadnej wzmianki ni u bpa Iosifa (Sokołowa), ni u o. Sosny, zaś żurobicka cerkiew Św. Michała Archanioła, pierwotnie parafialna, pozostaje na swoim miejscu. Obie wersje nie muszą się więc wykluczać, jest bowiem możliwe, że w drugiej z nich mamy pomyłkę i że kaplica z cmentarza w Dziadkowicach została przeniesiona nie do Żurobic, gdzie nie było żadnej potrzeby dodatkowego wznoszenia cerkwi cmentarnej (cmentarz znajduje się bardzo blisko cerkwi Św. Michała Arch.), ale do przejściowo pozbawionych świątyni parafialnej Andryjanek, skąd po I wojnie światowej została zabrana na swoje pierwotne miejsce. Niewątpliwie kwestia wymaga dalszych dociekań i dokumentalnych poszukiwań.

Budowę nowej cerkwi parafialnej w Andryjankach ukończono w 1914 r., wg miejscowych przekazów z cegieł z rozebranego w 1912 r. budynku klasztoru reformatów w Boćkach (fundacja Sapiehów z lat 20. XVIII w.), który rząd rosyjski zamknął w 1832 r. Murowana świątynia, wzniesiona w stylu typowym dla motywowanego politycznie rosyjskiego budownictwa sakralnego na tym terenie, zdecydowanie kontrastowała z cerkwiami, które Sapiehowie jak i inni bogaci ziemianie „fundowali" z dochodów wypracowanych przez ich poddanych Rusinów, zapewne zgodnie z zasadą, że skoro ruski chłop pod strzechą mieszka, to i modlić się też powinien w chramie ze słomianym dachem. Nie jest więc niczym osobliwym, że w protokole wizytacji „cerkwie andryanskiey, collationis JWJP Józefa Sapiehi" przeprowadzonej w 1727 r. mamy zapis „cerkiewka mała, zbyt stara, bez kopuły, słomą pokryta". „Zabrakło na gonty" także w 1743 r., przy budowie kolejnej cerkwi, więc i ona już w 1811 r. była „w ścianach zgniła, w podrębach ruszająca się, pokrycie słomiane mająca i zupełnie postać świątyni Pańskiej tracąca". Sapieha nie miał jednak tego rodzaju problemów finansowych, gdy mniej więcej w tym samym czasie wznosił w Boćkach okazałą rezydencję zakonu reformatów, zapewne więc jej rozbiórka i budowa z uzyskanego materiału cerkwi była przez andryjanczan oceniona jako swego rodzaju akt sprawiedliwości dziejowej, co umacniało w nich zaufanie do władz rosyjskich, które w następnym roku zafundowały im tułaczkę zwaną ogólnie bieżeństwem.

Samodzielna parafia w Andryjankach funkcjonowała do 1915 roku. W okresie międzywojennym przyłączono ją do parafii w Boćkach (jako formalna data podawany jest 1929 r.) i stan ten zachował się do dzisiaj.

Cdn.

Jurij HAWRYLUK
Fot. autora artykułu

Andryjanki 1.), wś i dobra nad rz. Leszczką, pow. bielski, gub. grodzieńskiej, w 2 okr. pol., gm. Aleksin, par. katol. Boćki, o 21 w. od Bielska, pod Boćkami, przy dr. poczt. z Drohiczyna przez Boćki. Wś ma 41 dm., 412 mk., cerkiew filialną, cegielnię, 747 dzies. ziemi włośc. (490 roli, 122 łąk, 135 nieuż.) i 39 dz. ziemi cerkiewnej; dobra, własność Gartkiewiczów, mają 868 dzies. (338 roli, 263 łąk, 927 lasu). Grunta pszenne, łąki na błotach obszernych nad Nurcem, duży i dobrze utrzymany ogród. *A. Wincentowo*, dobra, tamże, własność Markowskich 180 dzies. W dok. z 1521 r. własność Falkowicza Andrzeja (Kapica, Herbarz 109). *J. Krz.*

Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, t. XV, cz. 1, Warszawa 1900.

ANDRYJANKI, wś, pow. biel.: *Andryjanki*, wś i dobra SG XV I 28; 1790 Rkps DA—11630; *Andryanki* 1676 Rkps Cz—1099; в *Анъдриянокъ*, *Андрыянки* 1567 RIB XXXIII 520, 892; подтверждение *Андрею* Фальковичу на разграничение его им. *Андриянчич* 1525 ODMA s. 296 nr 483; gw. *ondryjanki* (*-nok*), przym. *ondryjańs'ki*. — N. rod. od n. os. *Andrijanok* (od *Andrijan Adrian*) SłWIL 21; Hrincz IV 548. Początkowo nazwa miejscowości brzmiała *Andrijancziczi* i należała do kat. n. patr.

Michał Kondratiuk, Nazwy miejscowe południowo-wschodniej Białostocczyzny, Wrocław (Ossolineum) 1974.

97. Andryjanki (gw. *ondryį'anki*, gen. *ondryį'anok*, loc. *v ondryį'ankaχ*, adi. *ondryį'ańs'ki*), woj. białostockie, gm. Boćki, ok. 22 km na płd. zachód od Bielska Podlaskiego, przy szosie łączącej Bielsk z Siemiatyczami, mieszkańców 553, domów 106, zabudowa zwarta, szkoła podstawowa na miejscu. Większość prawosławna, kilka rodzin katolickich. Cerkiew na miejscu, par. katolicka Boćki.

Dawna wieś chłopów szlacheckich i folwark. Zapewne była w XV w. Pierwotnie własność królewska nadana w 1517 r. przeszła w ręce szlacheckie (Ind 5). Rozpadła się na 3 części własnościowe. W XVIII w. ponownie scalona, w 1790 r. liczyła z Koszkami i Zarzeczem 53 dymy (Rkps DA-11630 k. 18). Cerkiew już była w XVI w. Jest otoczona z trzech stron wsiami drobnej szlachty mazowieckiej. Od 1915 r. na skutek ewakuacji część mieszkańców przez kilka lat przebywała w Rosji. Po II wojnie światowej 17 rodzin wyjechało na stałe do Związku Radzieckiego. Na ich miejsce osiedliło się kilka rodzin imigrantów z ZSRR, które potem przeniosły się na Ziemie Zachodnie.

Podstawowym środkiem porozumiewania się większości mieszkańców między sobą jest gwara ukraińska.

Informatorzy: Andrzej Kowalczuk, ur. 1897; Maria Wasiluk, ur. 1898; Paweł Wasiluk, ur. 1934; Dominika Waremczuk, ur. 1908; Paraskiewa Adamiuk, ur. 1893; Natalia Szeszyłko, ur. 1892; Aleksy Zaremba, ur. 1920.

Opracował M. Kondratiuk w latach 1961 i 1972.

Atlas gwar wschodniosłowiańskich Białostocczyzny, t. 1, Wrocław (Ossolineum) 1980.

eprasa.pl fd3d2c2e68

Десакралізація російської культури, або чи стане Росія лімітрофом України (Деякі спостереження історика)

Колишній президент Української вільної академії наук у США історик і літературознавець Марко Антонович – представник знакової для нас родини, онук легендарного Володимира Антоновича, і до того ж неперевершений знавець та інтерпретатор поезій Тараса Шевченка – розповідав: «Нам тривалий час була незрозуміла фраза Тараса Шевченка про "окрадену Україну", яку раптом "збудять". Що це означає, про що це пророцтво великого Кобзаря. І раптом у 1917 р. у вогні і бурі війни з Росією постала Українська Народна Республіка, і ми усі тоді зрозуміли гіркоту цього дивовижного передбачення».

Події російсько-української війни 2022-го оголили масу історичних сенсів, які були ніби під спудом суспільно-політичного життя, відчувалися, але не розумілися. Вони ніби одномоментно оприявнилися. Виопуклилися ті ментальні проблеми нашого громадянства, які перебували під грубим шаром ідеологічного намулу, створеного нашим одвічним ворогом. Так часто повторювалися і втокмачувалися ним у свідомість українця «істини» плюсів від ідейно-культурного владарювання Москви над Україною, що стали вони нашим питомим «я». І от ця машкара раптом відслонилася і постала у всій своїй наготі правда буття: або ми вистоїмо і переможемо, або будемо назавжди знищені нащадками азійської Орди.

Ця проблема має багато різних культурологічних ракурсів. Говоритиму лише про історико-науковий контекст. Звісно, жанр історичної публіцистики вимагатиме певної вольності в паралелях. А тут важко не наразитися на певні висновкові натягнення, схематизації і спрощення.

Ментальна спільність церковнослов'янська. Культурно-мовний єдиний простір як забороло для української емансипації

Іноді починаєш шкодувати, що не належиш до римсько-католицького цивілізаційного кола народів, які в добу реформації оформили свої нації через формування національної мови. Зробили крок до національної індивідуалізації на шкоду латинській конфесійній уніфікації. Але, мабуть, не варто гнівити Бога, бо його мудре вишнє провидіння збагнути людській істоті не дано наперед. Може в цьому і криється той задум Всевишнього, що все має наступити у певний, ним визначений час.

Соціальне химерно переплітається з етнічно-культурним. Германський субстрат не являв суцільності, як і слов'янський. Існували окремо германські народи: нідерландці, данці, шведи. З другого боку, німецьку спільність не зруйнувала реформація, і католики Баварії не стали іншою нацією за лютеран центру і півночі Німеччини. Українці, як частина східнослов'янської православної ойкумени, плекали уніфікаційність. Реформація характерна для «міських» націй (Франції, Німеччини, Голландії, Швейцарії, франко-фламандського конгломерату Бельгії), «сільські» ж нації православних народів орієнтувалися на єдину монархію московитів. Серби, хорвати, болгари, українці, білоруси (до XIX ст. ще русини) і навіть румуни (волохи) жили в парадигмі двох взаємовиключних політичних категорій: або світ неправославної традиції, або православна Москва. Навіть європоцентричні хорвати радше схилялися до культурної традиції «братніх» сербів, яких підтримувала Росія і плекали спільну сербохорватську мову.

Українська культурна історія у творах Артура Орльонова. Святитель Іларіон Київський – автор написаного з великою майстерністю богословського трактату «Слово про закон і благодать», що є найдавнішою відомою пам'яткою оригінальної літератури Русі. Укладений церковнослов'янською мовою твір виник за великого княжіння київського Ярослава Мудрого, ймовірно між 1037 і 1050 р. Під 1051 р. «Повість временних літ» розповідає, що князь Ярослав скликав собор руських єпископів і поставив митрополитом Іларіона, який був пресвітером князівського домового храму в селі Берестове та відзначався вченістю і благочестям. *На наступній сторінці:* Києво-Печерська Лавра у XIX сторіччі, куди молитись ходили й підляшани.

Лімітроф (від лат. limitrophus – прикордонний) – 1. Назва провінцій на кордонах Римської імперії у Стародавньому Римі. 2. Назва держав, що утворилися після розпаду Російської імперії: Литва, Латвія, Естонія та Фінляндія. 3. Проміжний простір між імперіями або цивілізаціями.

eprasa.pl fd3d2c2e68

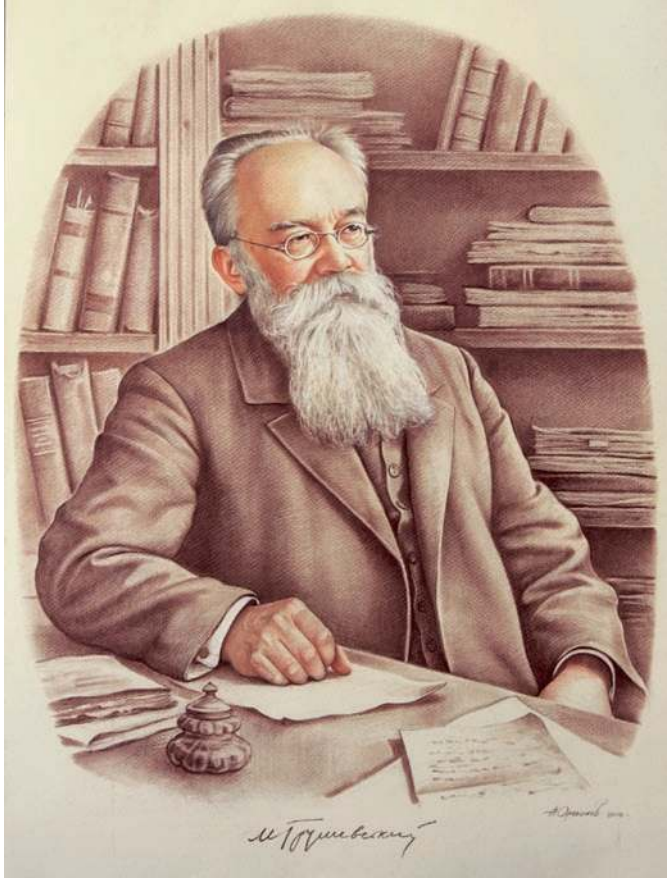
Український варіант православної «реформації» кінця XVI – початку XVIII ст. збігся з національним відродженням козацької доби. Тоді Україна найближче підійшла до творення своєї сучасної літературної мови. Тоді з'явилися перші протонаціональні тлумачні і перекладні словники української мови Мелетія Смотрицького і Памви Беринди. Тоді староукраїнська мова активно використовувалася – поруч з церковнослов'янщиною – Петром Могилою, Дмитром Ростовським, Лазарем Барановичем. Проте літературною народна мова так і не стала. Причин було багато і передусім невикристалізування власної національної еліти. Покозачена шляхта так і не стала носієм нових вартостей нової держави, церква не змогла зберегти окремішності від загальноросійського (московського) субстрату без підтримки гетьмана. Козацька шляхта Гетьманщини не ставилася до культурної мови як цінності, а лише як до засобу культурного спілкування. Пилип Орлик чудово володів російською і польською та латиною. Писав іншому представникові української еліти, вирваному з національного коріння, колишньому митрополитові Стефанові Яворському російською, а свій щоденник вів польською – інтимною мовою свого покоління інтелігенції. Становище українського духівництва, розумнішого за московське, давало йому можливість робити добру кар'єру в Московії. Після 1654 р. для українців відкрилися усі єпископські катедри по безкрайній Московії/Росії. А отже, автоматично сприяло прийняттю ним норм російської мови.

Через те самі українські еліти: козацтво, духівництво, міщанство – прагнули до застосування готових мов цивілізаційного спілкування: польської, російської, німецької, латинської. Замість витворення своєї культурної мови, яка б їх відрізнила від сусідів та збудувала б той культурний кордон, який відрізняє свого і чужинця. За такими спробами, часто несвідомими, ретельно стежило російське начальство, забороняючи друк книжок мовою іншою за московську. Та навіть просто таких, де дозволялися до вжитку окремі українські слова. Особливо це стало тотальним у часи царювання Петра I.

Нове культурне відродження часів модерної нації апелювало до надання народним мовам статусу державно-національних святинь. Але і в цьому разі перед вели народи під благотворним лютерансько-протестантським впливом. Мови литовців, латишів, естонців розвивалися в німецькому Кенігсберзькому університеті. Але зовсім не в Москві і Петербурзі. Фінська теж починає свій розвиток у XVIII ще столітті у Швеції. Чеське національне відродження теж завдячує німцям, не росіянам. Німецькокультурна Прага та місцевий університет з'являє перших чесько-словацьких будителів нації. Їх, звісно, найперше визнали росіяни, бо ж ті чехи мали зруйнувати їхнього одвічного національного ворога – Німеччину і Австрію. Українці одержують перший літературний твір живою народною мовою – «Енеїду» – дуже пізно, лише 1798 р. Тривалий час це був ледь чи не єдиний високохудожній зразок оригінальної письменницької творчості. Шевченків «Кобзар» з'явився лише на п'ятому десятку років по тому.

А між тим літературне відродження – це найперший і в цивілізаційному сенсі найпосутніший етап відокремлення від імперської нації. Чим швидше і успішніше він здійснений, тим успішнішим буде і політичне відродження нації. Коли загал сам тотально переходить у щоденному спілкуванні на національну мову, тим найперше засвідчує свою національну самоідентичність. Взагалі ці речі завжди йдуть у парі. Обрання національної тотожності стимулює перехід на національну мову представників інтелігенції. Цікаво, що взагалі національна емансипація характерна не для носіїв питомої мови, а передусім для представників інтелігентських професій. Бо автоматичне вживання розмовної, занечищеної мови предків ще не свідчить про те, що широкий загал усві-

eprasa.pl fd3d2c2e68

Артур Орльонов. Портрет Михайла Грушевського (1866-1934), що, за словами одного з його львівських учнів: «Бистрою аналізою і консеквентним розслідом роз'яснив наше національне „я", вивів наш народ з сумерку сумнівів і непевності щодо походження і своєю історією України дав нашій нації доведене право на належне їй ім'я та на самостійне громадянство в світі. Він не тільки найсильнійше зі всіх дотеперішніх істориків прив'язав невиразну, слабим пульсом б'ючу теперішність з перерваними й забутими та великими традиціями минувщини, але також нові змагання Наддніпрянської і Галицької України звів в одно русло. Він великим історичним словом і своїм авторитетом все ослаблював витворюваний чужими владами партикуляризм, а противно – скріплюючи патріотизм, єднав перерізані кордоном частини в один живий організм».

домлює на ментальному рівні державно-будівниче значення національної мови. Таке усвідомлення приходить спочатку до одиниць з-посеред інтелігенції. Тому і вигукували селяни Полтавської губернії у 1917 р., що їм не потрібне викладання українською в школі. Бо тоді вони назавжди залишаться селюками, а так хоч хтось виучиться на фельдшерів та попів – тобто стануть панами. Тому ж і перша «Історія Чехії» писалася Франтішком Палацьким німецькою мовою, бо призначалася для першої чеської інтелігенції, яка спілкувалася єдино можливою тоді для неї культурною мовою – німецькою.

Чехія свій культурний простір відвоювала від німецькокультурної Австрії ще в кінці XIX ст. Успіх чеського державотворення пояснюється двома складовими. Перше: австрійська влада не забороняла, на відміну від Росії (зокрема, по відношенню до українців), свого культурно-національного розвитку, друге: у відродженні Чехії кровну зацікавленість мала саме Москва, а Чехія була ще й економічною найрозвиненішою частиною монархії. Отже, чехи спиралися на обидвох своїх в цілому історичних ворогів: австрослов'янізм шукав компроміси з австрійським цісарським двором, російсько-центрична партія Крамаржа спиралася на підтримку Росії. Томаш Масарик вдало балансував, зрештою схилившись в потрібній ситуації до відвертої антантівсько-російської позиції.

Польщі вдалося не розгубити польськості під російською окупацією. Більше того, саме «Конгресівка» (підросійська займанщина) стала центром «збирання» польських земель в єдину самостійну державу. Це стало можливим через те, що поляки зберегли свій національний вплив на усьому етнографічному терені і навіть на землях т. зв. історичної Польщі. Свою боротьбу за національно-культурний простір Фінляндія і країни Балтії так само виграли ще до початку Першої світової. І попри наявність великої кількості російсько-культурного населення, вчинити імперську контрреволюцію їм не вдалося.

Україна такого мовно-національного простору на 1917 рік створити не змогла. Міста лишалися майже всуціль російськокультурними. Закликами до будівництва незалежної держави розбурхати міських жителів не вдалося. Промислові центри навіть не просто нейтрально, а вороже поставилися до УНР. Київ теж не зміг стати центром національної революції. Лише село, і в анархізованих формах, стихійно підтримало українську революцію, бо етнічно було переважно українським. Національна Україна не постала в ході боїв за незалежність у 1917-1921 роках. Та й таке було неможливо в країні, яка не створила до березня 1917 р. своєї системи середньої і вищої освіти, не мала переважаючих україномовних періодичних видань, видавала дуже малий відсоток україномовної книжкової продукції.

Сьогоднішня війна Москви проти України унаочнила таку ситуацію, що країна-агресор передусім спочатку веде гуманітарну війну на культурному фронті, намагається розігрувати карту російськокультурних і українськокультурних громадян. Підтримувати проросійські політичні сили. І вести спочатку парламентську боротьбу силами своєї п'ятої колони. Ця боротьба ведеться в парадигмі двох основних протиборчих сил: української проєвропейської спільноти і євразійсько-російської сили. Коли в 2014 р. Майдан остаточно поховав надії Кремля оволодіти Україною через вибори і виборчі технології, ставка була зроблена на збройне повалення демократично обраної української влади і відновлення російської імперії. За якою має послідувати біологічне винищення усіх українців, бо ж, на думку новітнього царя Ірода, ми «один народ» з росіянами.

Модерний український національно-визвольний рух XIX – початку XX ст. як долання російсько-імперського політичного моноліту

Сучасні російські імперці, що розв'язали війну в Україні, спираються в своїх виправданнях на квазіісторію. Нічого нового Путін та його поплічники і пропагандисти не придумали. Свої аргументи вони черпають з чорносотенних книжок сторічної давнини. Для них висхідною точкою є класичні твердження шовіністичної літератури позаминулого та минулого століття, які виробила офіційна державна ідеологія та суспільна імперська думка. В цьому Путін навіть перевершив Пурішкевича і Шульгіна, створивши ідеологічне виправдання геноциду українського народу. Так, останній у 1917-1918 роках припустив можливість постання української нації і держави, якщо українці готові за цю державу збройно воювати до загину. Для нього, як і для Путіна, факт «не існування» української держави на момент 1917 року є достатнім аргументом для твердження, що українці не мають мати такої держави взагалі ніколи. А хто не бажає так вважати, мусить померти.

eprasa.pl fd3d2c2e68

За такою логікою не мали б постати Фінляндія, Литва, Латвія, Естонія, Словаччина, Словенія, Хорватія та власне більшість держав Центральної та Східної Європи. Такий зоологічний нацизм, якому міг би позаздрити і Гітлер, угрунтовує свою правоту тим, що вся проблема і штучність українського питання виникла через інтриги ворогів: міфічних поляків, німців, австрійців та інших численних ворогів «святої Росії/Московії». Якби проблема була лише у тих міфічних «проісках», то ж напевно ця проблема не існувала б на земній кулі вже майже двісті років. Проте не варто шукати логіки у русо-фашистів. Її ніколи в них не було. Вони особливі люди, особлива нація, яка живе не за світовими законами, а за власним розумінням світопорядку, який має охоплювати увесь світ, що потрапив під російський чобіт. «Русский мір» – всі землі, які мали нещастя у якісь періоди історії бути частиною звірячого світу московської деспотії. Якщо потрапив до тенет «єдиної неділимої» майже триста сімдесят років тому, то вже не смій думати про волю. Твоя доля – бути погноєм російської культури та нації.

Зрештою, чому дивуватися українцям, коли споконвічними землями росіян виявилися німецький Кенігсберг і японські Курильські острови. А приклад звільненого з окупації фінського народу, який до першої десятки розвинених країн світу увійшов лише тому, що здобув незалежність, звісно не береться росіянами у розрахунок. Бо ж в них, як відомо, «особенная стать – в Россию можно только верить». Вірую, бо абсурдно.

Тому скрегіт зубний у кровожерних московських шовіністів викликають діячі українського руху, що науково довели окремішність українського історичного процесу. Ні, російські вчені і політики не заперечували малоросів – гілку триєдиного «русского народу». Заперечували вони саме «українців» – людей які прагнуть окремішнього політичного життя. Політичної долі, майбуття для своєї нації. Виходу з затхлої тюрми народів на вільний світ. Тому і полетіли з постаментів і будинків пам'ятники і меморіальні дошки Михайлові Грушевському (у Москві, на Арбаті і Погодінській вулиці, у Казані) та іншим українцям, навіть Тарасові Шевченкові. Бо скинула Росія свою маску ліберала, продемонструвавши тваринний оскал класичного московського держиморди під триколірним або червоним прапором. Сьогодні в Бородянці можемо спостерігати прострелене чоло нашого Великого Кобзаря, як матеріальне свідчення ставлення до облудного гасла червоного вождя та сучасного російського нациста – про право націй на самовизначення. Бо для вісімдесяти відсотків росіян: найкращий українець – мертвий українець.

Ми, приспані дружнім поплескуванням по плечі вченого і літератора з «старшобратської» авдиторії, торочили сліпо, що так, українські генії зовсім не такі, як справжні генії в росіян. Що Шевченко завдячує своє становище дружбі Чернишевського і Добролюбова. Що Антонович і Костомаров не рівня Соловйову і Ключевському. Що наші національні проводирі не були такими просвіченими, революціонерами-демократами, гуманістами, як Герцен і Огарьов. Що чудовим прикладом для українців були московитські народники-терористи і народники-ліберали, яких Володимир Антонович в листі до Михайла Драгоманова називав «держимордами під червоними прапорами», порівнюючи з тими ж таки жандармами, тільки з іншою ідеологічною риторикою.

І еклектиками сприймали своїх світочей, бо ж оригінальною може бути філософська думка імперської Росії, але аж ніяк не європеїзатора Східної Слов'янщини Михайла Драгоманова – автора оригінального вчення про федералізацію Росії. Або ж автора концепції про відродження східнослов'янських «недержавних» націй Михайла Грушевського, який дав інакше трактування давньої історії Руси-України. Ця російськоцентрична захланність перед «авторитетами» «справжньої державної нації» породжувала рабське транслювання ідей різних Грекових – Нєчкіних – Черепніних такими істориками, як Петро Толочко. Мавпування російської історичної термінології, коли «давньоруське» сприймається як істинне, натомість давньоукраїнське – штучним новотвором. Коли Київська держава і Русь-Україна – чуже і надумане, а утвір московських книжників XIV-XVII ст. «Киевская Русь» – сприймається єдино можливим терміном. Підспудно тому, що так вживають його російські історики.

Наше інтелектуальне XIX ст. зазнало нищівної критики радикальних українців донцовського типу у 1920-х і ми з погордою стали ставитися до Олександра Кониського, Сергія Єфремова, Михайла Грушевського, цим фактично солідаризуючись з пропагандою меншовартості з боку шовіністів-росіян правих, центристів і ліваків. Така ситуація залишалася і до 2000-х років, і лише оце російське вторгнення має нарешті зняти полуду з наших очей.

Національне відродження, що начебто занепало через некомпетентність проводирів, насправді було звитягою меншості, що повела народ проти проросійської агресивної більшості в Україні. Вони зробили, здавалося, неможливе, вже проголосивши УНР. Виграти тоді українці Наддніпрянщини не мали жодних шансів. Не готове було суспільство. Не хотіло українське суспільство здобуття самостійності, бо було переважно малоросійським, патріархальним, домодерним. Не Михайло Грушевський і його колеги винуваті у поразці визвольних змагань, а закоротким був час на творення органічної ментальної української спільноти. І унаочненням цієї тези є сучасна російсько-українська війна. Лише після аж тридцяти років від проголошення незалежності Україна може на рівних протистояти агресорові, вести справді вітчизняну війну усієї нації проти охлократичної маси знацифікованого та отвареного пропагандою російського суспільства.

Згадується 1991 рік, коли нечисленні симпатики самостійності в Україні сподівалися на підтримку лише трьох галицьких областей та певну рівновагу у двох волинських. Як повільно піднімалася національна свідомість мас. Як українські президенти здобували спочатку до чверті голосів на виборах. А проросійсько-комуністична більшість набирала у Верховній Раді 239 голосів, натомість фракція Народна Рада мала хіба близько 120. Лише через 13 років сталася Помаранчева революція, ще за десять – Революція гідності. За нею вісім років війни на Донбасі, щоб нарешті українська Україна, не без проблем, одержала більшість у парламенті. Та й то національно мислячих людей тривожив факт, що для більшості виборців не промовляло гасло: «Армія, мова і віра». Сьогодні і в «Слузі народу» ця істина не викликає заперечення.

З нападом Росії межа «бандерівського» сприймання національного проходить вже по Маріуполю і Харкову. Що здавалося фантастичним ще минулого року, враховуючи ледь не всуціль російськомовність та російськокультурність мешканців цих міст.

Продовження буде.

Ігор ГИРИЧ
Київ, квітень 2022 р.

eprasa.pl fd3d2c2e68

Данило Сафронов: Справа в тому, чи вміємо ми вибрати, як переживати ситуацію, що склалася

Справа зовсім не в обставинах, в яких ми опинилися, а в тому, чи вміємо ми вибрати, як саме переживати ситуацію, що склалася – як жахливу, або як звичайну.

Таке вміння дозволяє життю бути таким, яким воно є, і це неймовірно корисно, хоча б тому, що життя абсолютно завжди, саме таке, яке воно є. (9 червня 2022 року)

Особисто я не читаю новини, не дивлюся ток шоу, не слухаю розповідей аналітиків. Херня це все. Їхня цінність – нуль.

Вважаю, що це просто спосіб вирвати з нескінченного інформаційного потоку шматочок надії. Я кожен день бачу, як люди впадають у депресію, коли хтось з екрана каже, що нам пиздець. Я також бачу, як вони радіють, коли той самий хтось, або зовсім інший хтось, говорить сотий раз про «ще два тижні».

На всі ці емоційні «гойдалки» йде величезна кількість енергії. А вона – надто дорогоцінний ресурс. Тому мій особистий інфопростір зайнятий лише свіжими локальними даними оперативної розвідки.

Найкращий спосіб зберегти внутрішній баланс на війні – це робити свою справу день за днем, хвилина за хвилиною і постаратися прибрати зі свого простору сприйняття головний контрінструмент – надію. Жодних гарантій немає – ось основне правило світобудови зараз. І тоді все стає на свої місця. Стає спокійно, рівно та ефективно. (31 травня 2022 року)

Хмара рається в купі численних кишень на собі, чортихаючись і намагаючись знайти запальничку. Колупає своїми товстими пальцями десь між гранатами, автоматними ріжками та ножами, закріпленими у нього на грудях та на опуклому животі.

– Де ти є?

Закінчивши зверху, він по другому колу плескає себе по боках та стегнах.

– Ось, візьми... – я чиркаю сірниками та простягаю йому вогонь. Він нахиляється до нього цигаркою, що стирчить у роті, продовжуючи при цьому безуспішні пошуки.

– Дякую.

Спорядження сидить на ньому дуже гарно, зі зброєю він поводиться легко і органічно. Автомат не плутається в руках, ніщо на Хмарі не дзеленчить і не бовтається.

– Слабкий завжди запрошує напасти на себе, Буддо, – продовжує він, розпочату нами щойно розмову на найпопулярнішу зараз тему.

– Але ж, ми не слабкі – заперечую я.

– Так, виявилось, що зовсім не слабкі. Це дійсно так, але цей припездень про то не знав. Ось і рипнувся.

– Дивно було не знати, у відкритому світі живемо – розмірковую вголос. Збоку дуплетом жахає наш вихід, так що мене хитає убік і я інстинктивно пригинаюся. Хмара ж, навіть оком не веде, продовжуючи нишпорити по своєму космоспорядженню.

– Йому що казала челядь, то він і схавав, а потім рушив на нас. По-швидкому хотів, по-парадному, а воно бачиш як... – Хмара зиркає у бік горизонту, над яким пливе дим. – О! Нарешті, ось вона! – він витягує двома пальцями запальничку з розвантаження і ласкаво оглянувши її, запалює, гасить та знову ховає до іншої кишені. – Ідеї він не врахував, головного самого.

– Якої ідеї?

– Нашої ідеї, національної, української. Розбудив він її, сам того не очікуючи. Ідея національна прокидається тільки, коли ми стикаємося з ворогом, який хоче нас знищити. Ідея національна – це ідея самозбереження. Ідея національна – це ідея виживання. Ідея національна – це ідея свободи. Ідея національна – це ідея майбутнього. Ідея національна – це ідея, яка об'єднує нас усіх, незалежно від того, хто ми є, де ми живемо, яку мову розмовляємо, яку релігію сповідуємо. Ідея національна – це ідея, яка об'єднує нас усіх, незалежно від того, хто ми є, де ми живемо, яку мову розмовляємо, яку релігію сповідуємо.

Костецький, мій найкращий друг з 2013 року. Тоді нас представив один одному мій маленький син, який познайомився з ним трохи раніше. З того часу ми практично нерозлучні. Куди б я не їхав, де б не мандрував, ми завжди разом, а їздили ми останні роки дуже багато. Семінари, тренінги, просто подорожі різними містами та країнами – він завжди був поруч зі мною. Коли почалася ця війна, само собою, Костецький знову опинився поряд. За багато років нашого знайомства, я вже здатний дуже добре відчувати, як його маленька Душа переживає все, що трапляється навколо. Спочатку йому було трохи страшно. Потім, він уже повністю звик до всієї цієї нової реальності – до багатьох озброєних людей навколо, стрільби, мін та снарядів, що падають поруч. Він досить швидко адаптувався. Навіть якщо там, де ми, дуже небезпечно, Костецький завжди спокійний. Незважаючи на надлишок адреналіну, все, що відбувається, не знаходить у ньому те, за що можна було б зачепитися і якимось чином похитнути його внутрішню рівновагу.

– Справжній майстер Дзен! – часто думаю я, спостерігаючи за ним.

eprasa.pl fd3d2c2e68

ки тоді, коли є реальна загроза фізичного знищення усього народу. От так і прилетіло йому, звідки не чекав.

– А він чомусь цього не розумів, як вважаєш?

– А як зрозуміти те, чого в самому тобі немає? Немає в них, в мокшів, ані душі, ані ідеї, так – потворність одна – діди з соломи, та газманов з любе, ну і злість до всіх, хто краще за них живе. Така собі зона антисвітогляду з викривленими уявленнями про себе.

– Довго війна буде, як думаєш Хмара? – питаю я, теж роздивляючись, як клуби диму тягнуться у наш бік.

– Залежить.

– Від санкцій?

– Ні, насамперед від нашої перемоги залежить. Ті санкції їм похер поки що.

– Чому?

– Ну тому, що ті, хто їх вводить, не примудрилися вивчити, як працює мокшандія зсередини та ззовні. Якщо ввести такі ж санкції проти цивілізованої країни, а економіка цивілізованого світу тримається на каркасі трансконтинентальних корпорацій, то це все одно, що вийняти шампур із шашлику – він розвалиться миттєво.

– А мокшандія?

– А мокшандія – це зовсім інша потвора, ззовні вона, як спрут, пронизала світ навколо себе щупальцями корупції та агресивної експансії, вони на це багато років, сил та коштів витратили. Це є їхній спосіб існування такий, онкологічна модель, так би мовити – патологічне новоутворення на карті світу.

– По іншому неможливо їм було?

– Ні, землі багато, ресурсів також, а людей замало. Тому всередині це феодальна структура, рабська, їм санкції таке – вони лико в'язати та гриби збирати ще довго можуть. Там більша частина населення ніколи світу білого не бачила. Тому будуть в'язати, збирати, та злобу свою на увесь світ далі плекати. Злоба та заздрість – то їхня кров споконвіччя. На цьому вони треновані, то ж не з того боку вхід.

– А з якого треба?

– Перемога нам потрібна. Мокші не пробачають, коли царі програють війни, які самі затіяли. Тоді вони його знесуть, або табакерку в мармізу тихо вставлять, або ще що. Це в них, лаптеногих, називається народний гнів. А по простому – перенесення почуття провини з тих, хто царя на царство поставив, та дупу йому лизав двадцять рочків, на нього самого. Потім одразу іншого шукати почнуть, такого ж самого, або зроблять його – рабам без фюрера нікуди, як стаду без пастуха.

– А далі?

– А ось далі і санкції оті підійдуть якраз до максимуму, під їхню вуду-економіку, і все. Розтягнуть той мордор всі, кому не ліньки, по куснях.

– Зовсім, по-твоєму зникне?

– Ні, якісь шматок на мапі звичайно залишиться. Треба залишити, як печатку звіра. Щоб світ увесь бачив, як жити та робити не треба. Ну а потім черга самого головного.

– Яка така черга?

– Знову наша черга, бо саме важливе, це не те, з ким ми воюємо.

– А що?

– Саме важливе – заради чого, оце на разі головне. Оце вже зараз усвідомлювати треба – як не просрати потім того, що ми здобудемо такою страшною ціною.

Хмара підіймає руку і махає кільком бійцям зі своєї групи, що сидять неподалік, ті піднімаються і починають збиратися.

– Гаразд Будда, пора нам, підемо вставимо їм пропиздона, треба їх на нашій землі, як то говорять – єбашить невпинно!

– Хмара, хотів спитати, якщо не секрет – а ти хто за цивільним фахом?

– Я? Ні, не секрет, звичайно – я той, як його, професор економіки.

(2 квітня 2022 року)

– Що це таке на тобі?

– Це? Як що? Куртка англійська, спеціальна для парамедиків.

Наш новий парамед, одягнений у яскраво-червону куртку, здивовано дивиться на мене.

– Нам на виїзд, а ти одягнений як файна кобіта.

– То й що?

– Куртку свою, зараз йди та переодягай.

– У що переодягати?

– У звичайне щось, та щоб хрестів оцих, та емблем жодних медичних на одязі не було!

– То я отой, щоб бачили, що медик...

– Щоб бачили, говориш?

– Так.

– От як побачать, так і пристрілять тебе одразу.

– Чого це?

– Тому, що по медицині вони в першу чергу луплять завжди.

– Та як це так, я думав навпаки.

– Не навпаки, а навпаки. Не тямиш?

– Начебто ні.

– Це ж проста аритметика: немає медиків – більше трьохсотих та двохсотих. Доперло?

– Та да.

– Та да? Ото ж, біжи шкуру міняй, щоб жити довго та щасливо. Хвилина в тебе.

(3 квітня 2022 року)

Це орда, звичайна орда, з якоїсь глибинної інфернальної Темряви – так я думав, спочатку. Зараз я розумію, що це якийсь антивсесвіт. Точніше я не розумію. Моє сприйняття може охопити багато чого. Набагато більше, ніж сприйняття звичайної людини. Десятиліття роботи в медицині катастроф, війна – все це дозволило мені мати екзистенційний досвід спостереження найтемніших глибин та виворотів людської суті. Але тут я не розумію. Те, що я бачу тут, в Ірпіні, в Бучі – це Інше. Те, що прийшло до нас, не має прецеденту не те, що для юридичної, а й для людської моральної оцінки. Це не нашого світу явище. Масові страти, грабіж, згвалтування, руйнування, на яких видно печатку якоїсь безглуздої ненависті – це справді абсолютне Зло.

Якщо хтось вважає, що це роблять якісь спеціальні каральні загони, то ні. Це роблять не лише професійні російські військові, а й вісімнадцятирічні пацани – терміновики, яких навчали ще вчора вчителі в російських школах, дбайливо виховували російські мами та татусі.

Ті самі, які зараз волають гасла за «спецоперацію», телефонують та говорять своїм діткам, чого там удома, в Калузі, або Твері, не вистачає з побутової техніки, або з одягу, або з прикрас, які їхні хлопчики забирають з українських будинків, спалюючи їх потім разом з господарями, знімають з українських дівчат, гвалтуючи їх, та, стріляючи їм потім у потилицю, кидають їх голі трупи на трасі. Тут пекло на Землі. Справжнє. Пекло, яке вони принесли сюди з собою, звідти, з російської Пітьми.

(3 квітня 2022 року)

Маленький блокпост з мішків з піском, десь біля невеличкого села. Гальмуємо. Назустріч виходить дядько років шестидесяти п'яти. В нього пишні сиві вуса, на ньому зелений армійський капелюх, чорна маринарка та сині спортивки з опуклими колінами. В руках мисливська вертикалка. Наш водій відчиняє своє вікно та висовується з нього до старого.

– Доброго дня.

– Доброго дня, шановні. Куди прямуєте?

– На Лебедівку.

– Добре, а звідки самі?

– А яка різниця, звідки ми?

– О, синку, зараз дуже велика.

(5 квітня 2022 року)

eprasa.pl fd3d2c2e68

Ми в'їжджаємо в село двома машинами та зупиняємось біля крихітної будівлі сільради. Декілька людей, цивільних, стоять прямо на вулиці. Дві жінки та пара літніх чоловіків синхронно здригаються і втягують голови в плечі, побачивши людей у формі. Цей загальний жест страху очевидний та пронизливий.

– Наші! – скрикує одна з жінок. Підбігає, обіймає, та міцно притискається до мене, неначе маленька дитина. Потім інші, підходять, чіпають нас за руки та теж обіймають. Починають навперебій говорити.

– Як ви тут? – питаємо.

– Добре, рідненькі. Ви ж не залишите нас?

– Ні, звичайно, не залишимо. Все вже, немає їх більше, не прийдуть.

– Правда?

– Правда, не пустимо.

– Онучок, я тобі вірю.

Бабуся, років за вісімдесят, з однією милицею під ліктем, бере мене за руку.

– А один з цих каже: Що, баба, зброя є? А я йому: Ось, кажу, моя зброя, бачив! – вона войовничо піднімає вгору свою милицю.

– А там, – одна з жінок показує на будинок через дорогу. – Усіх вбили. Фашисти!

Бабуся, повертається до жінки.

– Ні, ці гірші від фашистів. Фашисти заходили в будинок і в стелю спочатку стріляли, а ці одразу у людей.

(6 квітня 2022 року)

Завдання. Спершу умова:

1) Вони жили у цьому будинку два тижні. Потім втекли, коли почався наш наступ. Одна кімната в будинку була в них кухнею. На столі, на підлозі, в мийці, всюди – гори упаковок від сухпайків, понадгризані шматки, якогось, чи то свинячого сала, чи то жиру, банки з напівз'їдженою, гниючою кашею та консервованою іржавою капустою. У кутку красується трилітрова банка з морквою, закрита – я такого шедевра харчопрому не бачив в Україні з часів СРСР. Під вікном кухні – вогнище. Звичайне, по чорному. Огороджене трьома укритими сажою цеглинами. Видно, що топили просто викорчованими тут же, та у коридорі, дошками. Хоча на подвір'ї є дрова – у підлозі зяють дірки, проколупані до бетону. Скрізь бички від сигарет. Сморід стоїть нестерпний!

Прямо навпроти кухні, через проріз коридору, ще одна невелика кімната. Двері вони навіщось позривали скрізь і ті валяються вздовж стін передпокою. Далека стіна другої кімнати зрізана дірками від автоматних черг, чергою зірвало частину віконної рами. Боїв тут не було – стріляли, так би мовити, для інтер'єру. Ця кімната навпроти кухні, з вибитим вікном, була відведена ними під туалет. Звичайний туалет був також на дворі, але це, мабуть для російських солдатів занадто далеко. На підлозі кімнати, по всьому периметру і навіть у центрі, – гори випорожнень, паперу та просто шматків газет, якими підтиралися. Стіни в потіках сечі, при чому за слідами видно, що в сечовипускальному азарті намагалися дістати якомога вище, аж до стелі.

Третя кімната – їхня спальня. Орки стягли сюди все ганчір'я та якісь матраци. Поверх валяється кілька брудних армійських карематів. Спали у повалку. У кутку якийсь самотній брудний берць [*військовий черевик*] і величезна картата сумка набита різним цивільним хламом. Мабуть забули поспіхом.

На стінах якийсь клинопис із датами та накреслений чимось чорним силует товстого жіночого тіла анфас. У центрах грудей вдавлені недопалки. На животі тіла каракулями першокласника кривий напис – «Боня».

2) Прохід у бліндаж охайно вирівняний. Колоди лежать трьома накатами, зверху насип і, незважаючи на приховане лісове місце, ще й маскувальна сітка. Двері з ДСП, легкі, добре, по-хазяйські підігнані та свіжо пофарбовані в захисний колір. Заходжу трохи пригнувши голову, щоб не вдаритися у низькуватий проріз входу. Всередині несподівано просторо. Пахне свіжим деревом. У далекому кутку кілька двоярусних ліжок, торці кожного з імпровізованими фіранками з тканини, щоб можна було затишно поспати і вдень, і вночі. Біля ліжок, уздовж стіни – зброя, в якій рівно стоять кілька автоматів бійців, що відпочивають та одна снайперська гвинтівка СВД. Збоку стіл. Навкруги стола дві лавки. На столі ні смітинки. Підлога, покрита листами чорної підлогової гуми, теж чиста, взуття – акуратно рядком при вході. Над взуттям – вішалка з одежею. Поруч зі столом раковина з ємністю для води та краном, окрема шафка для продуктів та підвісна полиця з чашками, ложками та виделками. На ще одній полиці кава в пакетах, цукор та чай. На стіні над столом прапор України з намальованою на ньому маркером емблемою артилерії та різнокольоровими написами-побажаннями.

Тепер Питання: Вгадайте, хто переможе у цій війні?

(8 квітня 2022 року)

– Будеш? – простягаю Лисі відкриту пачку Мальборо.

– О! Буду, добрий підгін. – Вона спритно цапає сигарету рожевими кінчиками пальців, що стирчать із обрізаних чорних тактичних рукавичок.

– Бери всю пачку.

– Дякую.

Лисиця схожа на лисицю. Очі трохи розкосі, навколо носа конопушки. Губи повні, за конфігурацією облямівки визначаю наявність якісної контурної пластики в минулому. На голові Лисиці каска, а на касці тактичні окуляри. На колінах – гвинтівка з тепловою оптикою, на стегні – серйозна кобура з короткою зброєю. По ручці бачу, що це Глок.

– Ніколи не думала, що куритиму. – Лисиця задумливо дивиться на вогонь сигарети. – У школі пробувала, кашляла, а тут курево йде, як рідне.

– Чим займалася до?

– Фітнес, зож, йога, інструктором була, студія своя і таке інше. Вдихаю кохання, видихаю подяку, коротше – вся ця фігня. Студію мою вже розхерячили.

– Чи не дисонансит з йогою? – киваю на гвинтівку.

– Та ні, все норм наразі.

– Все-таки, вважається, що жінки та діти мають бути у безпеці, а чоловіки воювати?

– Будда, ось від тебе не очікувала – який бридкий сексизм!

– Та жартую – примирливо сказав я, зиркнувши на її Глок.

– Знаєш, я на самому початку у лютий пиздоріз потрапила, коли по місту моєму вони дали. Дітей через міст носила під вогнем.

– Страшно було? – поставив я дурне запитання.

– Ну так. Тупо мішенню бути – херово. – Лисиця заправила локон, що вибився, під каску. – Тоді я й зрозуміла все для себе.

– Що зрозуміла?

– Що жодні минулі віпасани тут не працюють. Не врятує тебе та інших твоя особиста тиша.

– А що врятує?

– А ось це врятує – Лисиця кивнула на свою гвинтівку.

(11 квітня 2022 року)

Початок записків харківського лікаря Данила Сафронова з позивним Будда – у попередньому числі нашого журналу.

eprasa.pl fd3d2c2e68

ЗАГАЛЬНА ПРОГРАМА • PROGRAM RAMOWY

Місце засідань конференції: Міська публічна бібліотека в Більську на Підляшші, вул. Казімежовська 14 (18 листопада 2022 р.)
Підляський центр православної культури в Білій на Підляшші, вул. Житня 14 (19 листопада 2022 р.)
Miejsce obrad konferencji: Miejska Biblioteka Publiczna w Bielsku Podlaskim, ul. Kazimierzowska 14 (18 listopada 2022 r.)
Podlaskie Centrum Kultury Prawosławnej w Białej Podlaskiej, ul. Żytnia 14 (19 listopada 2022 r.)

18.11.2022 (п'ятниця / piątek)

9.00-9.30
Урочисте відкриття конференції • Uroczyste otwarcie konferencji

9.30-12.30
Сесія I «Міграційні процеси на Підляшші: від середньовіччя по XXI століття» • Sesja I „Procesy migracyjne na Podlasiu: od średniowiecza po XXI wiek"

12.30-12.45
Відкриття виставки «Сумні дні настали. Акція "Вісла" (1947) та її наслідки для Православної Церкви» • Otwarcie wystawy „Sumni dni nastały... Akcja »Wisła« (1947) i jej skutki dla Kościoła prawosławnego"

13.45-14.15
Презентація лавреатів Підляської науково-літературної нагороди за 2022 рік • Prezentacja laureatów Podlaskiej Nagrody Naukowo-Literackiej za 2022 rok
Урочисте вручення диплому Почесного члена Товариства «Підляський науковий інститут» доктору Миколі Рощенку та відзначення ювілею 80-річчя • Uroczyste wręczenie dyplomu Członka Honorowego Stowarzyszenia „Podlaski Instytut Naukowy" dla doktora Mikołaja Roszczenki i uczczenie jubileuszu 80-lecia

14.15-16.15
Сесія II «Історія та культура Підляшшя»
Sesja II „Historia i kultura Podlasia"

16.30-18.45
Сесія III «Підляшшя у світлі мовознавчих досліджень»
Sesja III „Podlasie w świetle badań językoznawczych"

18.45-19.00
Урочисте закінчення першого дня конференції
Uroczyste zakończenie pierwszego dnia konferencji

19.11.2022 (субота / sobota)

10.00-10.30
Панахида за жертви акції «Вісла» (православна церква Свв. Кирила і Мефодія в Білій на Підляшші) • Nabożeństwo żałobne za ofiary akcji „Wisła" (cerkiew prawosławna św. Cyryla i Metodego w Białej Podlaskiej)

10.30-11.00
Урочисте відкриття конференції в Білій
Uroczyste otwarcie konferencji w Białej Podlaskiej

11.00-13.15
Сесія IV «Акція „Вісла" та її проведення на Південному Підляшші»
Sesja IV „Akcja »Wisła« oraz jej przeprowadzenie na Południowym Podlasiu"

13.15 -13.30
Відкриття виставки «Сумні дні настали… Акція "Вісла" (1947) та її наслідки для Православної Церкви» • Otwarcie wystawy „Sumni dni nastały… Akcja »Wisła« (1947) i jej skutki dla Kościoła prawosławnego"

14.15-16.00
Сесія V «Наслідки акції «Вісла» на Південному Підляшші та її місце в історичній пам'яті» • Sesja V „Konsekwencje akcji „Wisła" na Południowym Podlasiu i jej miejsce w pamięci historycznej"

16.00-16.15
Презентація книжки «Дві години. Спогади мешканців Холмщини та Південного Підляшшя про акцію „Вісла"» за редакцією о. Мартина Госціка, Катерини Савчук, Ольги Купріянович, Катерини Рябчук, Йоанни Іванюк, Люблин – Біла на Підляшші 2013. • Prezentacja książki „Dwie godziny. Wspomnienia mieszkańców Chełmszczyzny i Południowego Podlasia o akcji »Wisła«", pod redakcją ks. Marcina Gościka, Katarzyny Sawczuk, Olgi Kuprianowicz, Katarzyny Rabczuk, Joanny Iwaniuk, Lublin – Biała Podlaska 2013.

16.15-16.30
Урочисте закриття конференції • Uroczyste zamknięcie konferencji

Детальна програма конференції доступна на Інтернет-сторінці Підляського наукового інституту www.pninstytut.org та на сторінці ПНІ у Фейсбуці • Szczegółowy program konferencji dostępny jest na stronie internetowej Podlaskiego Instytutu Naukowego www.pninstytut.org oraz na stronie PIN na Facebooku

Онлайн-трансляція конференції буде вестися на сторінці Підляського наукового інституту у Фейсбуці
Transmisja on-line konferencji będzie prowadzona na stronie Podlaskiego Instytutu Naukowego na Facebooku

Організатор конференції: Підляський науковий інститут.
Organizator konferencji: Podlaski Instytut Naukowy.
Співорганізатори: Комісія польсько-українських культурних зв'язків Польської академії наук Відділення у Люблині, Союз українців Підляшшя, Підляський центр православної культури в Білій на Підляшші, Братство Православної Молоді Люблинсько-Холмської єпархії, Міська публічна бібліотека в Більську на Підляшші, Українське Товариство.
Współorganizatorzy: Komisja Polsko-Ukraińskich Związków Kulturowych Polskiej Akademii Nauk Oddział w Lublinie, Związek Ukraińców Podlasia, Podlaskie Centrum Kultury Prawosławnej w Białej Podlaskiej, Bractwo Młodzieży Prawosławnej Diecezji Lubelsko-Chełmskiej, Miejska Biblioteka Publiczna w Bielsku Podlaskim, Towarzystwo Ukraińskie.
Організаційний комітет: д-р Григорій Купріянович – голова, Людмила Лабович – секретар, д-р Андрій Артем'юк, Лука Бадовець, проф. Роман Висоцький, д-р Андрій Єкатеринчук, Ольга Купріянович, Єлизавета Томчук, Катерина Томчук, Магдалина Яким'юк.
Komitet Organizacyjny: dr Grzegorz Kuprianowicz – przewodniczący, Ludmiła Łabowicz – sekretarz, dr Andrzej Artemiuk, Łukasz Badowiec, Magdalena Jakimiuk, dr Andrzej Jekaterynczuk, Olga Kuprianowicz, Elżbieta Tomczuk, Katarzyna Tomczuk, prof. Roman Wysocki.
Почесний патронат: Бургомістр Міста Більськ на Підляшші, Бургомістр Кліщель, Війт ґміни Більськ на Підляшші.
Patronat honorowy: Burmistrz Miasta Bielsk Podlaski, Burmistrz Kleszczel, Wójt Gminy Bielsk Podlaski.
Медіа-патронат: Український часопис Підляшшя «Над Бугом і Нарвою», Польське радіо Білосток, Польське телебачення Білосток, інтернет-портал bielsk.eu, „Kurier Podlaski – Głos Siemiatycz".
Patronat medialny: Ukraińskie Pismo Podlasia „Nad Buhom i Narwoju", Polskie Radio Białystok, Telewizja Polska Białystok, portal internetowy bielsk.eu, „Kurier Podlaski – Głos Siemiatycz".
Конференція відбувається завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації Республіки Польща, завдяки підтримці приватних осіб та за підтримки Посольства України в Республіці Польща, Бургомістра міста Більськ на Підляшші, Бургомістра Кліщель, Війта ґміни Більськ на Підляшші.
Konferencja odbywa się dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji Rzeczpospolitej Polskiej, dzięki wsparciu osób prywatnych oraz przy wsparciu Ambasady Ukrainy w Rzeczypospolitej Polskiej, Burmistrza Miasta Bielsk Podlaski, Burmistrza Kleszczel, Wójta Gminy Bielsk Podlaski.
Спонсори / Sponsorzy: Polska Sieć Sklepów „Arhelan", Agencja Wydawnicza „Ekopress", J.W. Zakład Transportowy.

eprasa.pl fd3d2c2e68

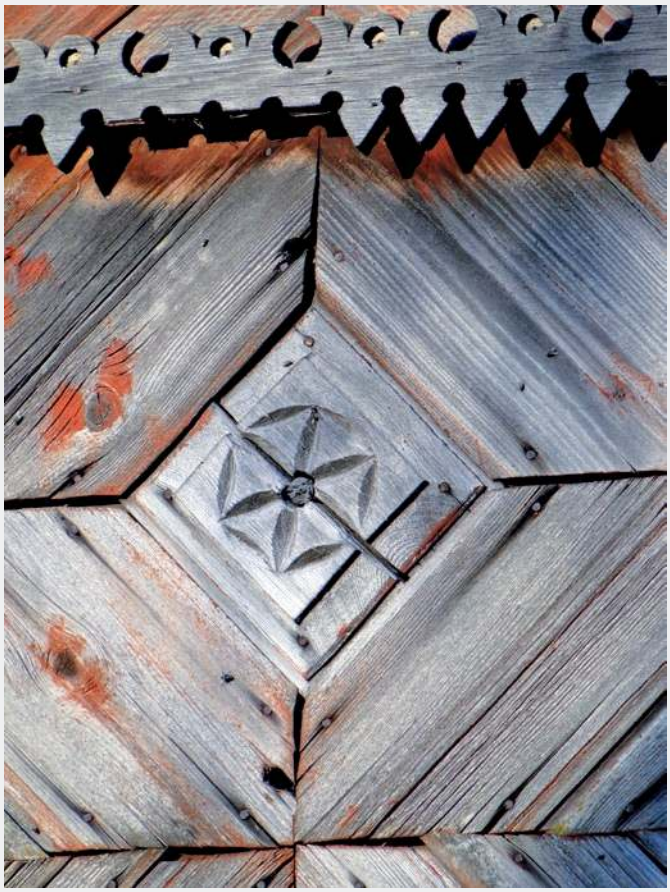
Зо знаком Сонця і Місеця

Щит хати у Чижах, якую бачимо на обкладинці, оздобляни між іншим шестипелюстковими розетками, що їх етнографи і культурознавці вважають солярним знаком (символом Сонця), який у многих культурах наділяли магічною силою. Візерунок розеткы типови тоже для традиційної культури українців – його часто зображали на елементах архітектури хат (над дверима, на сволоках або інакш трамах – бальках, що пудтримують полап), крижах (хрестах) і кам'яних надгробках, а наветь на меблях і музичних інструментах. Такоє широкє застосованє розеток найдовш збереглося у горах, так що у Пульщи наветь принялася назва *rozeta karpacka*. Самая назва розетка, якую уживається у наукових публікаціях, пошла од французького слова *rosette* (малая рожа).

В многох наших селах на Пудляшові символічни розеткы знайдемо переважно на старих дерев'яних крижах, де найчастій розміщаються вони на кунцях крижовниць, в бульшості по одному на каждум кунцьові, хоч на нових новоберезувськых могилках є й крижі з потрійним набором розеток. В Спичках і на могилках у Парцьові побачимо тоже крижі з символами не оно Сонця, але й Місеця, що, можливо, треба тлумачыти згудно з християнськым богослов'єм: «Місець символізує Старий Заповіт, а Сонцє – Нови Заповіт, і як Місець одержує своє світло од Сонця, так Закон (Старий Заповіт) стає зрозумілим оно при освітліньові його Євангелієм (Новим Заповітом)». Саме такую символіку мают зображеня Сонця і Місеця на іконах Розп'яття Христового.

Юрій ГАВРИЛЮК
Фотографії автора статті

Здавна в народних орнаментальних мотивах зустрічаються елементи давніх культів. Наприклад, зображення розетки в колі – солярний знак, що виражає ідею Сонця, круговороту. Сонячні (солярні) та місячні (лунарні) символи, які були тісно пов'язані з календарем, є найархаїчнішими. До знаків Сонця належать: коло, концентричні кола, колесо з шістьма шпицями, круг із хрестом усередині. Знаки Місяця – півмісяці, повернуті «рогами» догори, та дуги, повернуті в різні боки, що символізувало фазу Місяця.
Надія Федорович, у збірнику: *Українське небо. Студії над історією астрономії в Україні*, т. 1, Київ, 2014.

Розетка [розета, руж, ружа] – орнаментальний малюнок у вигляді квітки з однаковими пелюстками або вписаного в коло листя. Обереговий знак, який вирізали на одвірках, сволоках, стінах тощо. Розетки різних видів – улюблений орнамент в архітектурному декорі та ужитковому мистецтві українців. Найбільш популярною є шестипелюсткова розетка. Семантику знаків, які мають круглу форму, або диска, не можна інтерпретувати однозначно. В різні епохи розетка мала різні значення. Розетки були не просто зображенням сонця, вони служили ідеограмами зв'язаних з ними релігійних понять.
Ярослав Тарас, *Українська сакральна дерев'яна архітектура. Ілюстрований словник-довідник*, Львів, 2006.

eprasa.pl fd3d2c2e68

Мнӯгорозеткови криж на нових могӣлках у Новому Березові.

Найбӯльш типове розмíщинє розеток на крижові – могӣлкӣ у Топчикалах.

Криж з самим оно мíсецьом коло церкви в Пудбíльові. Крижí з розеткою і мí-сецьом на могӣлках у Парцьові. На сусíднюй сторонí: Одна з розеток на щи-тові хати в Чижах. Громадські криж у Спйчках, поставляни у 1868 рокові «ста-раниємъ хазяєвъ крєстиянъ» (тепер на пудвӯркові однеї з хатӯв).

eprasa.pl fd3d2c2e68

Лоб не на воши

Як свіᵉт свіᵉтом, усе билі люде розумни і дурниї. Розумних шановалі, а дурних усе пудсміᵉхувалі. А як то відно в нашуй сіᵉльськуй мові, котору вже помалу забиваєм? Почніᵉмо од розумних.

У кого *розум* – той *розумни*: *розумно* говорит і *розумно* робіт. У його *лоб не на воши* – скажут нєкотори. А колі хтось вельмі розумни, а ще до того люде його шанують – то вже буде *мудрець*.

Часом про такого скажут, што вуон *мудри*, хотя якраз у сьолах коло Гайнувкі сіᵉтого слова уживают нініка риᵉдко. Популярне, за тоє, слово *толкови* – може биті так, што воно пришло до нас з московської мови, хотя в українськуй літературнуй «толковий» тоже є. У сьолах коло Гайнувкі *толкови* то не оно «розумни», алє й «порадочни» (*толкова дїᵉвчина, толкови господар*) або просто «добри» (*хлїᵉба толкового люде не мїᵉлі, коб наїᵉстись*).

Так як *толкови*, говориться в нас тоже *толк*, значиться «розум» (*толку в його зусїᵉм нема*). Чи русицизм? Може й так, алє в словніках української літературної мови слово знайдем. Популярне в штодьоннуй мові є так само *без толку*, значиться «без розуму», алє й «даремно, марно, без потреби» – *знов без толку наїᵉлася*. Можна ще й учуті од слова *толк* – *толкувати* (літературною «толкувати») – «тлумачиті».

Розумного в сьолах над Бугом і Нарвою назвут часом *розвітнцм* (*розвітний* – пуольською «rozgarnięty»). Нєкотори про такого скажут тоже *хітри: хітрун, хітруніско* – се мужчина і *хітрунка* – се баба. Як то говорат в приказці (може й не нашуй, алє вельмі в нас популярнуй): *Хітри Дімітри, Ванька тоже не дурак*. Но чи хітрость то розум? Колі заглянем до словніка української мови, виходіт, што мусіт так, бо ж «хитрий» за дефініцією то не оно «який для досягнення чого-небудь діє непрямими, обманними шляхами; підступний, лукавий», алє й «який відзначається розумом, кмітливістю; розумний, мудрий». Но можна часом учуті в сьолах Чижуовської ґміни про *хітруна*, што вуон *з теї хітрості аж дурний*…

Колі-неколі комусь здається, што вуон не то што розумни, алє ще й розумніᵉйши за всіᵉх. Тогди іронічно скажут про його *розумак*, а се баба – *розумачка*. А як такій *розумак* уже аж за муоцно поноситься своїм розумом, то можна йому просто одказаті – *не будь такій розумни* (nie wymądrzaj się)!

Биває, што людюм *розуму не стає* – як то говориться у нашуй приказці: *Як куонь пристає, господарові розуму не стає*. А часом комусь *розум одбірає* (*Розум йому одобрало, што такую брудку взяв*). Но можна тоже *дойті до розуму* або *розуму набратіся. Як куонь лєкається, то господар розуму набірається* – то ще один приклад з наших приказок.

Часом *розум можна зашиті. Не зашивай на собіᵉ одежи, бо розум зашиєш* – остерегалі стариᵉйши. Тіᵉм колі ґузя пришиваєш чи так штось на собіᵉ зашиваєш, а роздягатіся не хочеш – возьмі в рот кусочок ніткі. І розум у тебе останеться! Так наша народна мудрость говорит.

Од слова *розум* є й ще такії слова: *розумніᵉйшаті, порозумніᵉйшаті, дорозумїᵉтіся,* значиться розуму набратісь, ну і *нерозумни*. Но про тих нерозумних буде вже наступним разом. Бо хотя народ мудрецюов шановав, то буольш слуов видумав не про розвітних, а саме про тих, у якіх… *баранї розум*, значиться про дурнюов. Тіᵉм, се вам цікаво – читайте в шостум номерові «Над Бугом і Нарвою» про товмакуов у нашуй мові зусіᵉм не такуой простуй.

Людмила ЛАБОВИЧ

Авторка дотримується у записі орфоепічних особливостей говірки с. Збуч

Вітер, вітряк, ваза, відро, верба, виноград — осінні мотиви на букву «В» («Українська абетка» Георгія Нарбута, 1917 р.)

eprasa.pl fd3d2c2e68

Кравець влюбівся

Початок в попереднюм номерові

Зачав Куприян запрошуваті кравця до себе, коб час од часу трохі погостіті. Самогуонкі у його не бракло, то і випілі не раз, часом і порадочно. Анюта не била протів. Шиковала закуску, ще і полівала гориелку до кілішкув. Сама піла оно трохі, за тоє свойому чоловіекові налівала до повна, а ще і наговорувала, коб випів. Кунчалось то так, што Куприян засинав над столом і колі вуон уже хруоп, Анюта з Прокопом займались другімі діламі. Про всякі бабські платья говорилі, кравець показував юой, як то їх миериться, обнімаючи то тут, то там Анюту, а послі, коб трохі оддихнуті од гориелкі, то і в луожку разом побилі, пільнуючи оно, чи Куприян ще хропе. Не мішало зусіем Анюті, што кравець кульгави, бо як лєжалі разом, то трохі коротша нога ні в чуом не мішала, за тоє кравцьові з Анютою било лєпі чим з Параскою. То ж Паращин горб все йому трохі заважав. У Анюти нічого такого не било. Усьо так як треба, голова юой ніколі не болиела, як жуонці, а ще і такая мілєнька вона била. Всіем тром било добре. Куприянові, бо муог з сусіедом часом добре попіті і жуонка зусіем не бормотала, што вуон нахлявся як свіня, а про тоє, што Анюті і кравцьові било добре, то і говориті не треба. Оно Параска не била довуольна. Хоч вона і не знала, што у сусіеда робіться, бо Анюта щиельно завіешувала окна занавіескамі, як вони там гостілі, то всьо такі хотіела б, коб їіе чоловіек займався роботою і гроши заробляв, а не пів гориелку з сусіедом. Кравець говорив на тоє, што йому треба часом оддихнуті. Зробіті Параска нічого не могла і думала оно, коб юой чоловіек хоч не розпівся. Тепер все юой голова болиела, як ішлі вже вечером з Прокопом спаті. Кравець тим зусіем не переживав, бо што інакше било йому в голові.

Куприян як то Куприян, все хотіев биті богатим. Як перелєкався, што його могут забіті ніемці, перестав колоті свіні і м'ясом гандльоваті. Найшов другу, тяжку роботу. Їздів на ціели дніе до лісса дрова заготовляті. Намучиться там чоловіек, што чуть живи вечером додому ворочається, проспіться трохі і рано ще за темна знов треба коні запрегаті і їхаті. І так што день, круом недіелі. Анюта свойого чоловіека, можна сказаті, што і не бачила. Виїжджав – било ще темно, ворочався – вже било темно, то і спав у луожку як забіти. Про другі справи круом роботи в ліесі і не думав. Коб жуонка не нарикала, што його ніколі в хаті нема, час од часу давав юой гроши, коб собіе якогось пракуовця купіла або полотно на нове платьє. Думав собіе, што буде довуольна, бо всіе баби люб'ят гоже одягатіся, а і йому буде приємно пуйті в недіельку до церкви з добре одягняною жуонкою. Нахай люде завідуют, што вони богати.

Анюті оно того било і треба. Як дустала гроши, зразу купляла матеріал, коб штось пошиті і биегла до кравця. Прокуоп кідав всю роботу і зразу брався за сусіедку. Так йому хотіелось іїе миериті. Миерив, а самого миериня вже йому било мало. Анюті тоже било мало, а луожка в туой комнаті, де стояла машина, не било. Ще і Параска чогось могла вліезті. І так став кравець ходіті до сусіедкі до хати. Ну што ж, влюбівся. Як Анюта хотіела, коб вуон пришов, ставляла на окніе чирвоного вазонка. Всьо бачив через своє окно і зразу, так коб жуонка не приуважила, биег, кульгаючи, через гуліцю до сусіедкі. Нібито миериті нове платьє.

Довго то тягнулось. То ж Куприян штодня заробляв гроши в ліесі і ні про што не знав. За тоє діеті на селіе пудглянулі, што кравець до сусіедкі часто ходіт. Хоч то малиє жевжикі, всьо приуважилі, пробувалі і в окна заглядаті. Слово од слова і незадовго всіе в селіе знали, што робіться. Оно Куприян не віедав.

Баби пльотковалі, а мужчини завідувалі Прокопові. Як тут не завідуваті? Хоч кульгави, то гроши має, а ще і до найхоруощої баби в селіе ходіт. Мало того, што ходіт, то ще і платіті ні за што не мусіт, йому платят. Куприян на всьо гроши дає, на платья для жуонкі і для кравця за тоє, што шиє. А Прокуоп оно користає. Хто ж не хотіев би так житі?

Клємух Іванув, той што уже не до однеї баби ходів, задумав:

– А в чимже я гуорши од кравця? Пуйду і я до Анюти. Ну, алє як то так іті? Зайдеш і што ж скажеш – я до тебе, бабо, пришов? І што далііей?

Думав, думав і видумав, што на початок лєпі іті удвох. Пудговорив свойого сусіеда Піліпа, коб разом пуйті. Пудобралі такій час, як їхні жункі пуйшлі до церкви до споведі, взялі літра самогуонкі, коб одвагі не збракло і пуйшлі. Застукалі до Анютіної хати раз і другі. Чуют, а там штось шевеліться за дверима.

– О, то ми попалі – каже Клємух, – певно кравець уже там є.

Одчиніла Анюта двери, а там, правда, за єю Прокуоп і стоїт. Обидвоє розхриестани, гузі в одежи не всіе або билє як зашпіляни. Зразу відно, што там робілось. Кравець не дурни, сказав Анюті, што миеринє нініка скуончане і в ногі, до своєї хати. Осталісь у Анюти Клємух і Піліп. І што ж тут їм робіті? То ж вони от так собіе не скажут просто, чого сюди пришлі, а утікаті негоже. Клємух бив розумніейши і говорит, што вони до Куприяна пришлі.

– А то ви не знаєте, што муой чоловіек пуозним вечером ворочається з ліесса? – каже Анюта. – Кравець шиє мніе платьє, то і приходів помиериті, а ви чого хочете?

– А ми хотіелі з твоїм Куприяном поговориті, а може і помогчи дрова порубаті, то ж йому ніхто не поможе – сказав Піліп. – А што Куприяна ще нема, то ми на його у тебе пождем і покуоль што вип'єм по кілішкові. Гориелку ми добру з собою взялі.

– Ну і што ж робіті з такімі гостіма? – подумала Анюта. – Їх же не виженеш, хай ждут на мойого чоловіека. Поставіла на стуол будь-якую закуску, отрокі налілі по кіліш-

eprasa.pl fd3d2c2e68

Петро Павлючук, Хлопці пасут коні над риком (репродукція Ю. Гаврилюка)

кові, випілі і думают, што далієй. Розговуор з Анютою не йде, вона ні про што не хоче говориті, ні про тоє, як жито на полі росте, ні про тоє, де то обротьку для коня купіті. То ж не скажут гості просто так, по што вони пришлі.

Клємух з Піліпом в кєпську пору до Анюти попалі. Їїє чоловієк не од одного вже чув, што то в його хаті виробляється, як вуон до лієса їїде. Не вієрив в тоє. Знав, што кравець шив для жуонкі платья, то і мусів помієриті. Коб штось там інакше, круом мієриня, било, не мієстілося йому в голові.

– То ж моюой гожуй Анюті певно кульгави кравець і не подобається, а ходіт до його шиті, бо другого і нема. О, коб люде про Клємуха говорилі, што вуон до моєї жуонкі ходіт, то вже зусієм што другоє. Всіе в селіе знают, што жонати Клємух не однуой вже в голові завернув. А такій кульгави Прокуоп? Не може то биті.

Всьо такі задумав Куприян колі-небудь за дня вернутіся до хати, коб обачиті, што там робіться. Заїехав на пудвуорок з фуорою загородьом, так коб ніхто не приуважив і тіхо пудийшов до хати. А там через двери почув якієсь розговори, пузнав голос Клємуха.

– Ох, то тая блядь до моєї Анюти прилієзла, я йому покажу.

Вернувся до фуори по сокіеру і з гуком ворвався в двери своєї хати.

– А што тут робіться – закричав, – чого ви тут?

– А ми, ми – Піліп на тоє – дрова хотілі тобіе порубаті.

– Так, так, дрова порубаті – додав Клємух – і випіваєм покуоль што, бо не знаєм, якіє рубаті, бо у тебе їх цієли пудвуорок.

Анюта аж треслася.

– А ти што – Куприян до Анюти, – ти тоже з їмі випіваєш? Хухні.

Анюта хухнула. Нічого Куприян не почув.

– Значит мусіт спуолкі между їмі не било, колі разом не випівалі – думав. – А зрештою, як мужчина до баби ходіт, то одін, а не двох нараз. Може і правду Клємух і Піліп говорат. А всьо такі, як прилієзлі не прошани до моєї жуонкі, я покажу, хто тут є господар.

І каже Куприян:

– Як ви вже пришлі рубаті, то будем рубаті.

Рад неволя Клємух з Піліпом мусілі взятісь до роботи, хоч не по тоє вони пришлі. Куприян дав їм старую сукату вербу рубаті, а як оно стомлюваліся, поганяв:

– Як пришлі рубаті, то рубайте.

Тяжкі то бив для їх день, до темна рубалі. З сіх пуор перестав Куприян до лієса на заруобкі їздіті.

– Не поїду, а то знов якая сволоч прилієзе до моєї жуонкі – так собіе думав.

– А тобіе платьюв і всякіх шмат хватіт тих, што маєш, ніякі кравець тобіе буольш не потриебни – сказав Анюті, хоч і далієй не вієрив в тоє, што сусіед до жуонкі ходів.

Прокуоп за тоє знав, што робіться у сусідовуй хаті і што лєпі туди і не пудходіті. Хоч і не ішов, всьо такі не переставав про сусідку думаті. А мієривши платьє якуойсь бабі, все думав, што нема то як Анюта. Часом оно через окно їїе бачив. Бивало, усміхнулася до його, от і всьо.

Куприянові за тоє одна думка ходіла по голові – де то гроши заробіті? Не буде вуон вже ні свіні колоті на продаж, бо страх, ні до лієса до роботи їздіті, то ж треба жуон-

eprasa.pl fd3d2c2e68

ку пільноваті, ні гориелкі гнаті, бо уже всіе научилісь тоє робіті і вона зусіем потаніела. Так і не успіев до кунця вуйни видуматі, скуоль то гроши браті, а їх же все не хватає.

Перейшов фронт і в міесцє ніемцюв пришлі совіети. Люде оддихнулі. Не розстриелювалі вони і не віешалі, як ніемці, за тоє забіралі што попало у господаруов. Їдло і гориелку лєпі било од їх приховуваті. Бідновато жилося. Оно комісари ходілі по сьолах і розказувалі, як то добре в Союзі живеться. Казалі, што як хто хоче богатим биті, то треба туди їхаті. У їх нібито одна картофля на відро, а пщоли як воробіе. Так захвалювалі комісари свуой Союз. Того оно било і треба Куприянові. Задумав поіхаті в Союз. Там всякє богатство, а і до Анюти не буде ніяка зараза лазіті. Куприянова жуонка не била против, просто боялась свойого чоловіека од часу, як Клємух з Піліпом до їіе пришлі і випівалі. Комісар вельмі хутко всіе справи оформів. Добре знав, якіє люде в Союзі потриебни. І Куприян, і Анюта билі здорови і дужи, добри до роботи в колхозі. А там самоє богатство, як говорив комісар, житі і не вміраті.

Став Куприян ходіті по селіе і розказуваті, якоє то добро йому попалось. Їде з жуонкою до Союза, а там лєпі чим в Америці, так говорив комісар. І не пришло йому до голови задуматісь, чом то так є, што Союз богати, а рускім солдатам їдла не хватає, што по хатах просят солоніни. Їде і всьо.

Про тоє, што сусіед виїжджає з села, учув і кравець.

– Сусіед як сусіед, нехай собіе їде, чорт його не возьме. Гуорш, што сусіедку з собою забірає – так собіе думав.

Хоч тепер не міерив юой ніякіх платьюв і не ходів до їіе, то всьо такі не забив про Анюту і думав, што штось поміняється і буде так як колісь. Мінялось не на ліепше, а на гуорше. Мало того, што з сусіедкою і поговориті не може, то ще їде вона далєчиень. Поняв кравець, што вуон влюбівся. Не спав пара ночи, думав і думав, што тут зробіті. Нічого йому не осталось, як в Союз за Анютою їхаті. Став свою Параску дуриті, што їм тоже добре било б з села виїхаті. Вона і слухаті про тоє не хотіела. То ж міелі де житі, Прокуоп некєпсько заробляв, двох малих гожих хлопці у їх било. На што ж кудись їхаті, як тут є добре? Кравець і слухаті не хотіев. Што ж, любов його допала. Став коло совіетського комісара крутітісь, нібито вуон тоже хоче з сімйою за граніцю. А комісар ніе і ніе. На што ж йому такіх люді до Союза браті? Прокуоп кульгави, Параска горбата, а ще і двоє малих діті до того. До роботи в колхозі вони не годяться. Не то што Куприян з Анютою, здорови і дужи. І хоч кравець толковав, куолькі то вуон партизанам шив, што без його вони голи ходілі б і певно і вуйни совіети не виграліб, комісар ніяк не погодівся. Люде в селіе тоже пудказувалі Прокопові, коб вуон нігде не їхав.

– То ж ти добре живеш, малиє діеті у тебе є, куди ж і по што тобіе тьогатісь? – говорилі йому.

Не послухав Прокуоп ні комісара, ні люді з села. Як когось любов допаде, биває, што чоловіек дуриеє. Здуриев і кравець.

– Як мене в Союз не пускают, то сам поіеду. За Анютою – говорив так до себе по тіху.

І поіехав. Узнав, колі Куприян з жуонкою збірається, забрав всіе гроши, якіє міев і того самого дня вибрався в дорогу, нічого не говорачи Парасці. Доіехав до граніці, а там його не пускают. Документув якіхся нема. Хоч нібито комуністам гроши не потриебни, як виняв з-за пазухі папугу гроши, зразу їх взялі і пустілі. Не моглі оно поняті на граніці, што той чоловіек робіт. Чого вуон до Союза іеде, а ще й хабара дає?

В Союзі як то Союзі, веліка біда била по вуйніе. Мнужиень люді погінуло, не било кому робіті. На тоє і приіехав Куприян з Анютою, коб тяжко робіті в колхозі. Ніякого богатства не дождалі. Мусілі з початку в землянці житі, а в міесцє платьюв Анюта куфайку одягала, ішовши до роботи на колхозне полє. Вернутісь до свойого села уже не моглі, не пускалі їх.

Куприяна з жуонкою вислалі до одного колхозу. Прокуоп попав до другого. Ніхто не хотіев і слухаті, што вуон є кравцьом. Тоже ходів до роботи на полє. Робів тяжко, хоч бив не привикши. Думав про Анюту, не знав, де вона є, а послі думав тоже про своїх діті і Параску. І як час ішов, то все менш думав про Анюту, а буольш про своїх діті.

– Вони певно уже пудрослі – задумовувався часом. Про Анюту чуть і не забив.

Хотіелось Прокопові до свойого села, своїх хлопці обачиті, сіесті за машиною, а не по колхозних полях тьогатісь. Задумав ворочатісь хоч би што. Як пришло ліето, назбірав трохі сухаруов і пішком пуйшов в дорогу. Добре, што його колхоз бив недалєко граніці.

Через пару дьон, кульгаючи і ховаючись перед людьмі, якось добрався до граніці. Знав, што як його злапают, пошлют в Сибір. А додому хотіелось.

В ночие, як била найбуольша темрава і міесець не світів, перелієз пуд плотом, што бив на граніці. Якось йому удалось через заоране полє перейті так, коб за мнуого слідуов за собою не оставляті. Ніхто його і не обачив. Мало кому тогди приходілось переходіті граніцю. Пільновалі іїе муоцно. Кравцьові вдалось. Уже бив блізько свойого села і своїх хлопці. Задумав для всього день пересідіеті в корчах, а з вечора іті далієй, так коб до раня дойті до своєї хати. Заснув щасливі і снілось йому, што сідіт вуон за машиною, коло його шевеляться два жевжикі, його сини, а в окніе напротів усміхається Анюта. Як потемніело, встав і пуйшов далієй. Недовго ішов, аж тут з корчуов вискакує двох люді з вінтуовкамі і кричат по-руські:

– Лажись, а то уб'ю.

Не поняв кравець, што сталось, то ж вуон уже вийшов з Союза. А сталось тоє, што як лєжав в корчах і ждав там ночи, йому в головіе помішалось. Як встав іті далієй, пуйшов не в тую сторону, што треба, а назад до граніці, де злапалі його совіетські погранічнікі. Не даровалі йому того, што хотіев з Союза утечи. Вивезлі в Сибір, де вуон і пропав. Так скуончилась Прокопова любов.

Через тридцеть ліет послі вуйни приіехав до нашого села і Куприян. Не втікав з Союза так як Прокуоп, ждав аж його пустят, коб своє село муог обачиті. Пудстариели, вимучани роботою в колхозі ішов згорбляни через село і плакав. Ішов сам, його Анюта умерла од хворуоб і тяжкої роботи.

– Захотіелось мніе богатства – думав собіе.

Пройшов село туди і назад. Поплакав. І вернувся до Союза.

Юрій ПЛЄВА

eprasa.pl fd3d2c2e68

Союз українців Підляшшя

Заняття для дітей біженців з України

1-12 серпня у районному будинку культури в Більську відбувалися літні мистецькі та музичні майстер-класи для дітей з України віком від шести років. Взяло в них участь 20 біженців, у переважній більшості з центральних та східних областей України, які внаслідок війни опинилися в Більську та поблизьких селах. Діти співали українських пісень, читали українською та польською мовами, брали участь у художніх заняттях, дивилися мультики, грали в настільні гри, ходили на басейн та дитячий майданчик. Окрім того їздили на екскурсії до «Епі-центру науки» в Білостоці та до Загороди в Козликах над Нарвою.

Це вже був третій літній табір у Більську для молодих біженців з України, організований Союзом українців Підляшшя. Відбувся він при фінансовій підтримці Фонду «Наш вибір» з Варшави. Дякуючи наданим коштам, українські діти були забезпечені другим сніданком та обідом.

«Ранок» працює на виїзних майстер-класах

2-4 серпня в осередку «Rozłogi» коло Городка в Книшинській пущі відбулися співочі і танцювальні майстер-класи Українського ансамблю пісні і танцю «Ранок» з Більська (*на фото*). Взяли в них участь, у першу чергу, молодші і середні групи. Учасники колективу поповнювали репертуар та відпочивали на природі.

З танцюристами працював інструктор-хореограф Борис Бунь з України, якому вдається приїжджати на Підляшшя та вчити дітей танцю в складний час російської агресії проти України. Співочий репертуар опрацьовувала та повторювала з «Ранковими» дівчатами керівник гурту, Єлизавета Томчук.

Виїзні майстер-класи пройшли в рамках проєкту Союзу українців Підляшшя «Діяльність аматорських художніх колективів» дякуючи дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

У тому самому часі, що «Ранок», в осередку «Rozłogi» перебувала на таборі група дітей біженців з України, які тимчасово проживають у Більську. Молоді українці вчилися польської мови.

«Рейд 2022»

6 серпня відбувся ювілейний 15-й Рейд «Пудляше». Узяло в ньому участь 17 осіб, які тим разом поплили байдарками не річкою Нарвою, але Нурець. Почався він у селі Вишонки-Нагурки у Високомазовецькому повіті та закінчився у Цехановці. Загалом учасники подолали 18 кілометрів.

Рейд зорганізували молоді активісти з Союзу українців Підляшшя.

«Добрина» вдосконалювала майстерність співу

13-14 серпня у селі Градочно в ґміні Нарва відбувалися майстер-класи фольклорного ансамблю «Добрина» з Білостока (*на фото вгорі*). Повела їх фольклористка Алла Ковальчук з Рівного. Працювала вона з учасниками групи над вдосконаленням техніки виконання поліського та підляського репертуару.

Пісні з Підляшшя «Добрина» записувала від старіших жителів та активно популяризує їх, зберігаючи традиційну манеру співання.

Майстер-класи відбулися в рамках проєкту Союзу українців Підляшшя «Діяльність аматорських художніх колективів» дякуючи дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

eprasa.pl fd3d2c2e68

Свято врожаю в селі Кривая

17 вересня у селі Кривая в ґм. Більськ відбулося свято врожаю. У рамках заходу було благословення обжинкового хліба, молитва подяки за врожай, концерт місцевих ансамблів біля сільської світлиці, а також танцювальна забава. Обжинки на закінчення жнив провела місцева Сільська рада, однак до організації приєднався Союз українців Підляшшя. На концерті виступили колективи, які діють при українській організації, а також виконавці, що їх рекомендував Союз. Це були: Український ансамбль пісні і танцю «Ранок» з Більська, «Родина» з Дуб'яжина, Український фольклорний ансамбль «Гілочка» з Черемхи, «Вервочки» з Вуорлі та солістка Юлія Панасюк з Рівного, яка проживає у Більську.

«Свято картоплі»

24 вересня біля сільської світлиці в Дуб'яжині в ґм. Більськ уже 12-й раз відбулося «Свято картоплі», організоване місцевим фольклорним ансамблем «Родина», який діє при Союзі українців Підляшшя. Захід пройшов після двох років перерви, спричиненої пандемією коронавірусу. Традиційно можна було скуштувати смачної печеної бульби, а також послухати концерту музичних ансамблів з Більського і Сім'ятицького повітів. Заспівали господарі свята – ансамбль «Родина», «Вереси» з Вилінова, «Новина» з Мощони Королівської, «Вервочки» з Вуорлі, «Ранок» з Більська та солістка Вікторія Гаць, яка виступила також у дуеті «Золото» з Юстиною Пожезінською, керівником групи «Fart» з Більська.

«Джерела – Підляське весілля»

1 жовтня у Ґмінному осередку культури в Черемсі відбулися «Джерела – Українські традиції і трансформації». У цьому році вони пройшли під гаслом «Підляське весілля». Під час фестивального концерту презентовано старовинні пісні Підляшшя. Показано також обряди підлясь-

eprasa.pl fd3d2c2e68

ких українців. Цього року ведучою темою було традиційне весілля – фольклорний гурт «Родина» з Дуб'яжина представив весільний обряд виправляння молодої до шлюбу.

На концерті виступили фольклорні колективи з Підляшшя: співочий гурт з Добриводи, Український фольклорний колектив «Гілочка» з Черемхи, Український ансамбль пісні і танцю «Ранок» з Більська, «Добрина» з Білостока, «Родина» з Дуб'яжина, «Вервочки» з Вуорлі, «Незабудки» з Нурця-Станції та гості з Варшави – український гурт «Malwa Band», який показався вперше на Підляшші.

Концерт зорганізували Союз українців Підляшшя та Ґмінний осередок культури в Черемсі. Пройшов він у рамках проєкту української організації «Фестивалі української культури і традиції на Підляшші» за кошти Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

W 2022 roku Związek Ukraińców Podlasia dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji realizuje zadania:

1. Działalność Związku Ukraińców Podlasia. 2. Spotkania z podlaskim folklorem, tradycją i poezją ukraińską. 3. Wydawanie Ukraińskiego Pisma Podlasia „Nad Buhom i Narwoju". 4. Warsztaty kultury ukraińskiej dla dzieci i młodzieży „U źródeł". 5. Festiwale kultury i tradycji ukraińskich na Podlasiu. 6. Działalność amatorskich zespołów artystycznych. 7. Bieżące funkcjonowanie strony internetowej Związku Ukraińców Podlasia. 8. Internetowe audycje radiowe w języku ukraińskim „Ukraińskie Słowo".

Підляський науковий інститут

Лекція директора ПНІ на зустрічі молоді Перемишсько-Горлицької єпархії

7 липня директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович виголосив лекцію під час зустрічі у циклі «Наші бесіди», організованому Братством православної молоді Перемишсько-Горлицької єпархії. Зустрічі відбуваються он-лайн і бере в них участь не лише православна молодь з Перемишсько-Горлицької єпархії.

Лекція директора ПНІ була присвячена темі «Акція „Вісла" та її вплив на життя Православної Церкви». У доповіді представлено наслідки акції «Вісла» для Православної Церкви на Лемківщині, Холмщині та Південному Підляшші, як в ході самої депортації, так і в довгій історичній перспективі, а також загальні історичні інформації про акцію «Вісла».

Нові матеріали у Підляському архіві

Підляський архів, що діє в рамках Підляського наукового інституту, постійно збагачується новими матеріалами. У **липні** передано до нього чергові матеріали зі спадщини д-ра Богдана Мартинюка. Це електронні копії листування д-ра Богдана Мартинюка з відомим українським еміграційним письменником родом з Волині Уласом Самчуком, який був його родичем. Серед переданих матеріалів скани кількох листів та конверту.

Діяльність Підляського архіву фінансується завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації.

Друге засідання Капітули Підляської науково-літературної нагороди

29 липня відбулося друге засідання Капітули Підляської науково-літературної нагороди (*на фото*). Нагорода була заснована кілька місяців раніше Товариством «Підляський науковий інститут» та Союзом українців Підляшшя.

Під час свого другого засідання Капітула узгодила процедури вказання кандидатів на лавреатів Нагороди. Більшість засідання зайняли дискусії і вступне вказання кандидатів на лавреатів Нагороди в окремих категоріях: «Літературна творчість», «Наукова діяльність», «Популярно-наукова діяльність», «Публіцистична творчість». Узгоджено також план дальшої праці Капітули.

Заснування та присуджування Нагороди є однією із трьох дій публічного завдання «Промоція української мови та культури Підляшшя», що фінансується з коштів Національного інституту свободи – Центру розвитку громадянського суспільства в рамках Урядової програми Фонд громадських ініціатив NOWE FIO на 2021-2030 роки.

Висловлюємо щире співчуття нашому товаришеві і другові, членові Головної управи Союзу українців Підляшшя

МИРОСЛАВОВІ БУЖИНСЬКОМУ

з приводу тяжкої втрати – смерті Матері.

Хай спочиває з миром…

Головна управа Союзу українців Підляшшя
Редакція Українського часопису Підляшшя «Над Бугом і Нарвою»
Управа Підляського наукового інституту

eprasa.pl fd3d2c2e68

Відкрито можливість зголошень на VI Підляську українську наукову конференцію

12 серпня відкрито можливість зголошень на VI Підляську українську наукову конференцію «Міграції, депортації, переселення в історії Підляшшя» (до 75-х роковин акції «Вісла»), яка відбудеться **18-19 листопада 2022 р.** у Більську на Підляшші та Білій на Підляшші. Приводом для вибору такої теми конференції є 75-і роковини акції «Вісла», яка в 1947 р. змінила етнічну і віросповідну структуру та культурний ландшафт Південного Підляшшя. Звичайно, тематичний обсяг Підляської української наукової конференції залишається різноманітним та охоплює проблематику Підляшшя у широкому значенні.

Конференція відбудеться завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації.

5-а річниця заснування Товариства «Підляський науковий інститут»

17 серпня минула 5-а річниця заснування Товариства «Підляський науковий інститут». Засновницькі збори нової підляської наукової організації відбулися в Більську **17 серпня 2017 року**. Створено на них організацію, якої метою є дослідження історії та культури української громадськості Підляшшя, документування життя української громадськості регіону, популяризація знань про Підляшшя, навчально-освітня діяльність, організація наукового, громадського та культурного життя української громади, а також діяльність для збереження та розвитку української культури.

Бібліотека Інституту збагатилася монографією про підляські говірки

Влітку бібліотека Підляського наукового інституту збагатилася новим цінним виданням. Проф. Григорій Аркушин з Луцька надіслав для бібліотеки Інституту видану цього року свою мовознавчу монографію «Українські говірки Підляшшя: сучасне усне мовлення» (Луцьк 2022). Більшість обстежених населених пунктів з території Північного Підляшшя.

Бібліотека Підляського наукового інституту природнім шляхом формується від початку існування Інституту. Її існування фінансується завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації.

До Підляського архіву передано рукописи поета Павла Шепелюка

У **вересні** Підляський архів поповнився архівними матеріалами зі спадщини українського поета з Південного Підляшшя Павла Шепелюка (1945-2016). Він народився у селі Матіяшівка на Південному Підляшші. Дитиною був депортований в рамках акції «Вісла» на Мазури, згодом з батьками повернувся на рідне Підляшшя. Був заангажований в українське національне життя. Писав вірші українською мовою.

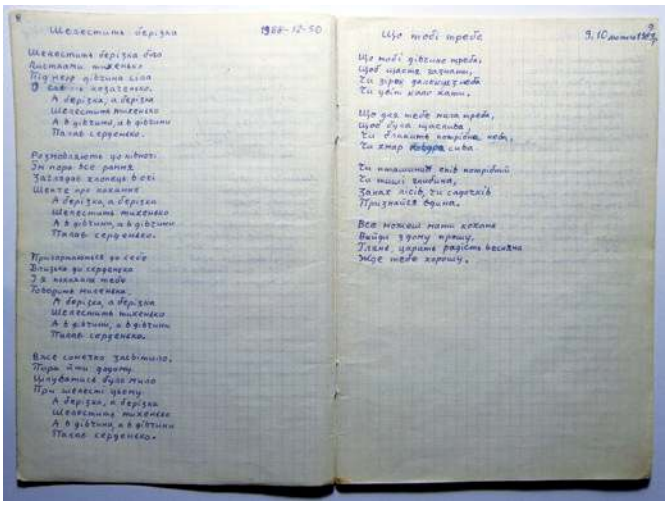
Передані до Підляського архіву матеріали включають декілька зошитів та окремі листки з віршами підляського поета. Є також його біографія та фотографія. Ці матеріали стануть основою для створення в рамках Підляського архіву окремого Особового фонду Павла Шепелюка.

Підляський архів фінансується завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації.

Третє засідання Капітули Підляської науково-літературної нагороди

30 вересня відбулося третє засідання Капітули Підляської науково-літературної нагороди. На цьому засіданні Капітула прийняла рішення про присудження Підляської науково-літературної нагороди за 2022 рік (детальніше – на стор. 2).

Заснування та присуджування Нагороди фінансується з коштів Національного

інституту свободи – Центру розвитку громадянського суспільства в рамках Урядової програми Фонд громадських ініціатив NOWE FIO на 2021-2030 роки.

Дві монографії про поліські та підляські говірки в бібліотеці Інституту

Нещодавно видані монографії про поліські та підляські говірки збагатили бібліотеку Інституту. Подарував їх професор кафедри історії та культури української мови Волинського національного університету імені Лесі Українки, проректор з навчальної роботи та рекрутації Юрій Громик. Авторами обох монографій є дослідники Волинського національного університету імені Лесі Українки в Луцьку: Юрій Громик, Андрій Яворський «Поліські діалекти в сучасній художній літературі» (Луцьк 2022), Юрій Грицевич «Діалектний компонент у фольклорних текстах із Західного Полісся» (Луцьк 2022).

Бібліотека фінансується завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації.

eprasa.pl fd3d2c2e68

Товариство Спадщина Підляшшя

У Пухлах випікали хліб

20 серпня в осідку Товариства Спадщина Підляшшя в Пухлах в ґм. Нарва відбулися кулінарні майстер-класи, присвячені темі хліба, а також підляським обрядовим стравам, готовленим у печі за традиційними рецептами. Заняття були спрямовані, в основному, до жителів місцевостей Локальної групи діяння «Біловезька пуща», а також до всіх зацікавлених кулінарним надбанням регіону. Попередили їх печницькі майстер-класи, в рамках яких в осідку товариства побудовано традиційну глиняну піч.

Під час зустрічі можна було взяти участь у цілому процесі випікання хліба. Як приготувати піч та як печеться в ній хліб, показувала Вєслава Кондратюк з Телушок. У другій частині зустрічі учасники пекли інші страви, характерні для регіону: пшеничні булочки та обрядові «буслови лапи», яких колись випікали спеціально на свято Благовіщення Пресвятої Богородиці.

Заняття мали на меті показати, у який спосіб можна використати кулінарну спадщину Підляшшя для того, щоб зміцнити туристичний потенціал регіону.

Майстер-класи відбувалися в рамках проєкту Товариства Спадщина Підляшшя «Культурні майстер-класи як спосіб збереження місцевої спадщини регіону Біловезької пущі» за програмою «Європейський сільськогосподарський фонд на користь розвитку сільських територій: Європа, що інвестує в сільські території».

Паперові витинанки у Нурцю-Станції

24 серпня у Ґмінному осередку поширення культури в Нурцю-Станції відбулися рукодільні майстер-класи, темою яких були паперові витинанки. Проходили вони в групах для дітей і для дорослих. Учасники за допомогою долота і ножа робили паперові витинанки, які прикрашували колись вікна сільських хат, а також ікони.

Зустріч провело Товариство Спадщина Підляшшя у співпраці з Ґмінним осередком поширення культури в Нурцю-Станції. Проєкт профінансовано за кошти Міністра культури і національної спадщини в рамках програми Національного центру культури ЕтноПольща. Едиція 2022.

Майстер-класи з різьблення по дереву

27-28 серпня в Пухлах відбулися чергові майстер-класи, тим разом були вони присвячені сницарству та традиційним підляським вирізкам з дерева, які досі зустрічаються на підляських хатах. Це оригінальний елемент підляської дерев'яної архітектури. На жаль, з кожним роком меншає хат, які прикрашені різьбленими орнаментами. Тому й з'явилася ідея, щоб показати людям небайдужим до своєї рідної культури, що варто відроджувати цю традицію та знову вводити колишні узори на сільські хати.

Майстер-класи повів Юрій Остапчук. Їх метою було не лише передати теоретичні знання на тему оздоблення хат, але й показати, як підготувати традиційні вирізки. Учасники ознайомлювалися з потрібним знаряддям та самі пробували зробити традиційну вирізку. Раніше організатори підготували для цього як приклад 30 орнаментів з житлових будинків з Більського і Гайнівського повітів.

Чергові майстер-класи з різьблення по дереву пройшли **10-11 вересня**.

Зустрічі з колишньою архітектурною традицією Підляшшя були частиною проєкту «Культурні майстер-класи як спосіб збереження місцевої спадщини регіону Біловезької пущі» за програмою «Європейський сільськогосподарський фонд на користь розвитку сільських територій: Європа, що інвестує в сільські території». Проєкт співфінансувався за кошти Підляського воєводства.

Майстер-класи вишивання

30 серпня в Нарвянському осередку культури в Нарві відбулися рукодільні майстер-класи, темою яких було гаптування. Як молодь, так і дорослі ознайомилися з вишивкою. Кожен з учасників отримав бавовняні торбинки або малу подушку, яку згодом вишивав, беручи за зразок традиційний рослинний орнамент, між іншими, з обрядових рушників, поширених на Підляшші.

Зустріч провело Товариство Спадщина Підляшшя у співпраці з Нарвянським осередком культури в Нарві. Проєкт профінансовано за кошти Міністра культури і національної спадщини в рамках програми Національного центру культури ЕтноПольща. Едиція 2022, а також за кошти Підляського воєводства.

Традиційні страви та фестиваль кухні

2-3 вересня в осідку Товариства Спадщина Підляшшя в Пухлах відбулися кулінарні майстер класи «Традиційні страви з хлібної печі». Повела їх Варвара Анрдеюк. Показувала вона, як приготувати у хлібній печі традиційні страви, характерні для сільської кухні Підляшшя. Це, між іншими, «товканіця», «галушкі» або «картофлянікі».

4 вересня колишніх страв, що їх приготували учасники, можна було попробувати під час «Фестивалю традиційної кухні», який відбувся в Пухлах. Це була неповторна нагода, щоб нагадати призабутий смак сільських страв. Однак фестиваль не обмежився лише дегустацією підляської їжі, та в його рамках відбулося багато інших подій.

Учасники заходу могли, між іншими, послухати розповідей про традиційну хлібну піч. У клуні на території осідку товариства пічники, які влітку вели печницькі майстер-класи, розповідали про своє ремесло та про технологію будування хлібної печі.

Під час «Фестивалю традиційної кухні» відбувся показ печіння хліба, закінчений його дегустацією. Були також концерт і танцювальна забава з «Капелою Батарея».

Паралельно з фестивалем проходили супровідні заходи. Любителі традиційного співу могли взяти участь у майстер-класах співу з Вірою Ничипорук та навчитися літніх та ліричних пісень з Малинник. Відбувся теж ярмарок рукоділля. Можна було на ньому придбати кераміку, вишиванки, вироби із соломи та інші регіональні продукти. Народні умільці презентували також технологію їх виготовлення. Окрім того можна було подивитися виставку фотографій «Zastane» авторства Магдалени Собчак, архітекторки ландшафту, яка фотографує людей та краєвиди, подорожуючи велосипедом.

Участь у фестивалі була й нагодою для погулянок мальовничою околицею неподалік від річки Нарви. Бажаючі могли пройтись пішохідним мостом, побудованим товариством.

Майстер-класи та «Фестиваль регіональної кухні» були частиною міжнародного проєкту «Вектор у минуле. Розвиток традиційної культури як фактор підвищення туристичного потенціалу» в рамках Програми транскордонної співпраці Польща – Білорусь – Україна 2014-2020. Проєкт співфінансується за кошти Підляського воєводства.

«Етноботанічна прогулянка»

5 і 10 вересня у Білостоці відбулася «Етноботанічна прогулянка», яку вів Дан Волковицький, біолог, етноботанік, працівник Інституту лісових наук Білостоцької політехніки. Її метою

eprasa.pl fd3d2c2e68

було ознайомитися з різними рослинами, які ростуть у паркових алеях та на міських газонах. Учасники придивлялися, які види дерев та кущів ростуть довкола; звертали увагу на різні види рослин та шукали серед тих найпопулярніших також менш відомих; довідувалися, які трави лікувальні або отруйні.

Прогулянку зорганізувало Товариство Спадщина Підляшшя за кошти Підляського воєводства.

Кожинська музична традиція

6 вересня у Кожині відбулися майстер-класи «Кожинські пісні», які повела одна з найстаріших жительок села, 94-річна Марія Денисюк. Учасники навчилися кількох місцевих пісень, співаних українською говіркою. Це були, серед інших, жнивні та весільні пісні, а також ліричні твори любовного характеру.

Подію зорганізували Товариство Спадщина Підляшшя і Товариство друзів скансену в Козликах дякуючи підтримці Маршалківського управління Підляського воєводства.

Пряники з підляськими мотивами

10 вересня в Пухлах відбулися майстер-класи пряників для дорослих. Повела їх Єва Степанюк, яка на невеличких пряничках розмальовує чудові орнаменти, перенесені з народних рушників та дерев'яної архітектури Підляшшя, з українських сорочок вишиванок та інші мотиви, пов'язані з українською, утім регіональною традицією.

Це була чергова дія в рамках проєкту «Культурні майстер-класи як спосіб збереження місцевої спадщини регіону Біловезької пущі» за програмою «Європейський сільськогосподарський фонд на користь розвитку сільських територій: Європа, що інвестує в сільські території».

Плетіння з соломи

12-13 вересня Товариство Спадщина Підляшшя разом з Нарвянським осередком культури зорганізувало майстер-класи плетіння з соломи. Зустрічі з рукодільними традиціями Підляшшя для молоді і дорослих повів Миколай Петручук з Гайнівки. Відбулися вони в Нарвянському осередку культури за кошти Міністра культури і національної спадщини в рамках програми Національного центру культури ЕтноПольща. Едиція 2022, а також за кошти Підляського воєводства.

Керамічні майстер-класи

17 вересня в осідку Товариства Спадщина Підляшшя в Пухлах відбулися керамічні майстер-класи (*на фото*). Їхні учасники виробляли різні предмети з глини. Зустріч вела Наталія Грицько, випускниця відділення кераміки Академії мистецтв у Мінську в Білорусі. Мисткиня поширює традиційне та народне мистецтво.

Зустріч у Добриводі

24 вересня в Добриводі Товариство Спадщина Підляшшя зорганізувало майстер-класи витинанки та етноботанічну прогулянку. Під час занять у місцевій світлиці діти і дорослі пробували своїх сил у витинанню рослинних орнаментів з паперу. Учасники ознайомлювалися з давньою традицією виготовлення паперових занавісок на вікна та прикрас з паперу на ікони. У другій частині відбулася прогулянка околицею Добриводи, під час якої етноботанік Кароль Шурдак розповідав про рослини – їхні властивості, місцезнаходження, способи збирання та зберігання, корисність, а також магічне та символічне значення. Зустріч закінчилася спільною дегустацією трав'яного чаю.

Організатором заходу була Пущанська школа традиції, ведена Товариством Спадщина Підляшшя у співпраці з Національним

інститутом музики і танцю в рамках Програми Академії Кольберга 2022, що її веде Форум традиційної музики та Майстерня традиційної музики і танцю. Партнером події був Міський осередок культури, спорту та рекреації у Кліщелях. Проєкт профінансовано за кошти Міністерства культури і національної спадщини.

Ознайомлювалися з рослинами та спільно варили

25 вересня у Пухлах відбулися етноботанічно-кулінарні майстер-класи. Його учасники разом з етноботаніком Каролем Шурдаком мандрували наднарвянською околицею, де придивлялися до різних видів рослин. Ведучий розповідав про значення трав у кухні, медицині та культурі. У другій частині зустрічі відбулися кулінарні майстер-класи.

Зустріч пройшла за кошти Міністра культури і національної спадщини в рамках програми Національного центру культури ЕтноПольща. Едиція 2022, а також за кошти Підляського воєводства.

Товариство друзів скансену в Козликах

28 серпня – 4 вересня у музеї під відкритим небом Загорода в Козликах коло річки Нарви проходили «Меандри – Школа традиційної музики 2022», організовані Підляським інститутом культури і Товариством друзів скансену в Козликах. В оточенні підляської архітектури та природи любителі традиційної культури вивчали старовинні пісні та сільські танці. Була також велика кількість супровідних заходів.

Майстер-класи «Меандрів» були орієнтовані як на учнів початківців, так і людей середнього і заавансованого рівня, та проводились у кількох групах. Взяли в них участь, у першу чергу, учасники з Підляшшя, але також з Люблина, Вроцлава і Варшави. Українського традиційного співу вчили: Алла Ковальчук – фольклористка, співачка, пов'язана з гуртами «Сільська музика» та «Ранкова роса», Людмила Вострікова – співачка, аніматорка та вчителька традиційного співу, керівник ансамблю «Горина» з Рівного та Ірина Клименко – етномузиколог (доктор мистецтвознавства), співачка гуртів «Древо» та «Гуртоправці». Учасники занять з традиційного танцю навчалися під керівництвом Богуміли та Пйотра Зґожельських, які багато років популяризують та навчають польських традиційних танців у позасценічних і нестилізованих формах.

Крім того, в рамках «Школи традиційної музики» організовувалися відкриті зустрічі з відомими колективами та співаками регіону, концерти, танці та лекції. І так:
28 серпня відбулася зустріч

eprasa.pl fd3d2c2e68

з художником, етнографом та письменником Анджеєм Бєньковським та презентація його фільмів з польових досліджень в Україні. **29 серпня** з концертом пісень з Полісся «Ой бором, бором» виступили Манюха Біконт та Ксавери Вуйцінський. **30 вересня** організатори запросили на танцювальну забаву з польсько-білоруським колективом «Гайда Банда». **31 серпня** відбулася співоча зустріч «Пісні з Кожина», яку повели співачка Марія Денисюк та дослідниця фольклору Улита Харитонюк. Того самого дня лекцію про музику українського Підляшшя та його зв'язки з волинсько-поліськими музичними традиціями виголосила д-р Ірина Клименко. **1 вересня** жнивний обряд перепелиці показав колектив «Малинки» з Малинник. **2 вересня** відбулася танцювальна забава з «Капелою братів Рейвів» (Kapela Braci Rejwów) з Білостока. **3 вересня** кульмінаційним моментом «Меандрів» став концерт, під час якого виступили учасники майстер-класів, презентуючи вивчений репертуар. Того дня гуртки сільських господинь з гміни Вуорля підготували дегустацію місцевих страв. Підсумковий концерт завершився танцювальною забавою з Капелою Сергія Охрімчука. Це гурт, який досліджує та виконує традиційну інструментальну музику з різних регіонів України. В його репертуарі – обрядова та танцювальна музика від Подністров'я, Полісся, Поділля та Волині до Бойківщини, Гуцульщини, Лемківщини, Буковини, Надсяння та Закарпаття.

Тижневий захід відбувся за кошти Міністра культури і національної спадщини в рамках програми Національного центру культури: ЕтноПольща. Едиція 2022.

Пісні з Городиська

16 вересня в сільській світлиці в Борисувці в ґм. Гайнівка відбулися майстер-класи співу «Пісні з Городиська». Повели їх місцеві співачки з ансамблю «Подляшанки»: Анна Теслюк та Анна Павлючук. Вчили вони сінокісних, жнивних та ліричних пісень і приспівок.

Організатором події було Товариство друзів скансену в Козликах, партнером – Товариство Спадщина Підляшшя. Публічне завдання співфінансовано за кошти Підляського воєводства.

«Танці в клуні»

17 вересня в Загороді в Козликах відбулися «Танці в клуні». Це щорічна танцювальна забава, яка є організована в підляській клуні на території музею. Вона поєднана з іншими заходами, які мають на меті збереження та промоцію традиційної культури.

Цього разу в рамках заходу відбулася співоча зустріч з 94-річною народною співачкою Марією Денисюк з Кожина. Під час концерту поліські пісні заспівали учасники проєкту «Polesie_PL». Зі своїми ученицями виступила також кожинська співачка. На завершення відбулася танцювальна забава з капелою «Хлопці з Новошишок» (Chłopcy z Nowoszyszek), яка вчила традиційних танців з північно-східної Польщі та Литви.

Під час заходу можна було дивитися виставку фотографій Магдалени Собчак «Zastane».

Організатором заходу було Товариство друзів скансену в Козликах, партнерами – Товариство Спадщина Підляшшя та Союз українців Підляшшя. Майстер-класи пройшли за кошти Підляського воєводства.

(ред.)

Фото Людмили Лабович

KOLPORTER

Na Podlasiu nasze pismo można kupować w kioskach i innych punktach sprzedaży prasy firmy „Kolporter" na terenie powiatu bielskiego, hajnowskiego, siemiatyckiego oraz miasta Białegostoku (np. w sklepach Arhelan, PSS Społem), a także w Centrum Kultury Prawosławnej w Białymstoku. W innych województwach: w Białej Podlaskiej, Chełmie, Gdańsku, Gorlicach, Górowie Iławeckim, Krakowie, Legnicy, Lublinie, Łodzi, Olsztynie, Przemyślu, Rzeszowie, Sanoku, Szczecinie, Warszawie, Włodawie, Wrocławiu. Najpewniejszy sposób to oczywiście prenumerata.

Український часопис Підляшшя «Над Бугом і Нарвою»
Ukraińskie Pismo Podlasia „Nad Buhom i Narwoju"

Виходить шість разів у рік ❖ Ukazuje się sześć razy w roku
PL ISSN 1230-2759

ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, skr. poczt. 77
nadbuhom.pl nadbuhom@nadbuhom.pl (+48) 502 565 547

Редакція: Юрій Гаврилюк (головний редактор), Вікторія Гаць, Андрій Єкатеринчук, Людмила Лабович (секретар), Анна Паб'ян, Юрій Плева.
Redakcja: Wiktoria Gać, Jurij Hawryluk (Jerzy Gawryluk – red. nacz.), Andrzej Jekaterynczuk, Ludmiła Łabowicz (sekretarz), Anna Pabjan, Jerzy Plewa.

Видавець/Wydawca: Союз українців Підляшшя / Związek Ukraińców Podlasia, ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, skr. poczt. 77 E-mail: biuro@zup.org.pl WWW: zup.org.pl

Zrealizowano dzięki dotacji z budżetu państwa ❖ Зреалізовано завдяки дотації з державного бюджету РП.
Publikacja wyraża jedynie poglądy autora/ów i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji ❖ Публікація виражає лише погляди автора/ів і не може ототожнюватися з офіційною позицією Міністра внутрішніх справ і адміністрації.

Не всі думки висловлені на сторінках нашого часопису віддзеркалюють погляди редакції. ❖ Nie wszystkie opinie wyrażone na łamach naszego czasopisma wyrażają poglądy redakcji.

Не замовлених матеріалів не повертаємо. Редакція залишає за собою право редагувати, скорочувати тексти та змінювати заголовки. За зміст поміщених реклам та оголошень редакція не відповідає. ❖ Materiałów nie zamówionych redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania oraz zmiany tytułów. Redakcja nie ponosi odpowiedzialności za treść zamieszczonych reklam i ogłoszeń.

Andare Studio Grafiki i Reklamy, ul. Senatorska 40/91, 00-095 Warszawa. Nakład: 1200 egz.

eprasa.pl fd3d2c2e68

Пішемо по-своєму

ПУДЛЯСЬКІ ЛІТЕРАТУРНИ КОНКУРС

Твори літературу «по-своєму»!

Запрошуємо взяті участь у першум Пудляськум літературнум конкурсові

«Пішемо по-своєму»!

КОНКУРС ДЛЯ ВСІЕХ – І ТИХ МОЛОДШИХ, І СТАРИЕЙШИХ

Напіши віерш, прозу, репортаж або й інакши твуор руодною мовою – українською пудляською говуоркою і пришлі його пуочтою на адрес Товариства «Пудляські наукови інститут»
(Stowarzyszenie „Podlaski Instytut Naukowy”
skr. poczt. 26, 17-100 Bielsk Podlaski)
або мейльом: poswojomu@gmail.com

На праці чекаємо до 31 грудня 2022 р.

ВСЬО ПРО КОНКУРС ЗНАЙДЕТЕ ТУТ:

www.pninstytut.org/populyaryzacziya/pishemo

Конкурс відбувається як одна із трьох дій публічного завдання «Промоція української мови та культури Підляшшя», що фінансується Національним інститутом свободи – Центром розвитку громадянського суспільства із коштів Урядової програми Фонд громадських ініціатив NOWEFIO на 2021-2030 роки.

KOMITET DO SPRAW POŻYTKU PUBLICZNEGO

NIW

Sfinansowano ze środków Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Rządowego Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021–2030

NOWE FIO

eprasa.pl fd3d2c2e68

